

IRIS

International Research Institute of Stavanger

www.iris.no

Terje Lie og Gerd Abrahamsen

Oppvekst og skolegang i utlandet

Spørreundersøkelse om oppvekst i utlandet, med vekt på skolegang i regi av Det Norske Misjonsselskap (NMS) og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)

Dokumentasjonsrapport

Rapport IRIS – 2009/200

Prosjektnummer: 7202075
Prosjektets tittel: Spørreundersøkelse om oppvekst i utlandet, med vekt på skolegang i regi av Det Norske Misjonsselskap (NMS) og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)
Oppdragsgivere: Det Norske Misjonsselskap (NMS) og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)
Forskningsprogram:
ISBN: 978-82-490-0650-2
Gradering: Åpen fra 12.12.2009

Stavanger

Terje Lie
Prosjektleder

Sign.dato

Nils Asle Bergsgard
Kvalitetssikrer

Sign.dato

Gottfried Heinzerling

Senterleder
(Samfunns- og næringsutvikling)

Sign.dato

Forord

Det Norske Misjonsselskap (NMS) og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) har gitt IRIS i oppdrag å gjennomføre en spørreundersøkelse som skal omfatte alle som var skolebarn mens foreldrene tjenestegjorde i utlandet for NMS og NLM, og i tillegg alle barn fra andre sammenhenger som har gått på en av de norske skolene NMS og NLM har vært ansvarlige for.

De to misjonsorganisasjonene oppnevnte en referansegruppe som har bistått i planleggingen av undersøkelsen.

Undersøkelsen har hatt en forholdsvis lang planleggingsfase. Det har vært en utfordring å utforme et spørreskjema som skulle dekke en periode på over 50 år og fra skoler verden over. Hovedformålet for undersøkelsen har vært å foreta en kartlegging av vilkåra for barn som vokste opp i utlandet og ulike konsekvenser det har fått for den enkelte. Det ble lagt særlig vekt på forhold knyttet til atskillelse og separasjon fra foreldre og nære pårørende. Dette viser igjen i prioritering av stoffet i rapporten. I samsvar med oppdraget fra misjonsorganisasjonene er det også belyst sammenhenger mellom erfaringer fra oppveksten og respondentenes situasjon i dag.

Resymé

Rapporten er en dokumentasjon av en spørreundersøkelse om oppvekst i utlandet, med vekt på skolegang i regi av Det Norske Misjonsselskap og Norsk Luthersk Misjonssamband. Undersøkelsen er en kartlegging av opplevelser i barndommen knyttet til skoletiden i utlandet og opplevelser av det å bo på internat. Undersøkelsen omfatter og flytteprosesser og hjemkomst, krenkende opplevelser og livssituasjonen i dag.

Takk til bidragsytere.

Mange har bidratt til gjennomføringen av denne undersøkelsen. Referansegruppa fra misjonsorganisasjonene har vært til stor nytte ved utformingen av spørreskjemaet og som kommentator til rapporten. Vi takker personer som stilte opp til dybdeintervjuer i forbindelse med utviklingen av spørreskjemaet, og alle som var med å teste dette ut. Underveis har vi fått mange henvendelser, både skriftlig og muntlig, med nyttige kommentarer til undersøkelsen. Til slutt en takk til alle som har tatt seg tid til å svare på det omfattende spørreskjemaet.

Stavanger / 19. november 2009

Terje Lie, prosjektleder

Innhold

1	INNLEDNING	23
1.1	Forhold som kartlegges	23
2	METODE.....	27
2.1	Utvikling av spørreskjema	27
2.2	Utsending og besvarelse av skjema.....	28
2.3	Innsamlings- og bearbeidingsfeil	30
2.4	Analyseredskaper	31
3	SKOLETIDEN	35
3.1	Innledning.....	35
3.2	Resultater.....	35
3.2.1	Land på skole og skoletype	35
3.2.2	Alder begynt på skole og antall år på skole	36
3.2.3	Opplevelser fra skoletiden.....	36
3.2.4	Kontakt med lokalt miljø: Norsk skole får dårligst vurdering	38
3.2.5	Eldre personer og jenter opplevde mindre kontakt med lokalt miljø	38
3.2.6	Skifte av bosted	39
3.3	Kort oppsummering.....	39
4	OPPHOLD PÅ INTERNAT	41
4.1	Innledning.....	41
4.1.1	Teori om tilknytning og atskillelse	42
4.2	Resultater.....	43
4.2.1	Mange har bodd på internat.....	44
4.2.2	Forberedelser.....	44
4.2.3	Reaksjoner på oppholdet på internat	45
4.2.4	Trøst og støtte.....	47
4.2.5	Opplevelse av savn.....	49
4.2.6	Kontakt med foreldre	52
4.2.7	Vurdering av tiden på internat.....	55
4.2.8	Erfaringer fra internat og egne barn	56
4.3	Kort oppsummering.....	56
5	BETYDNINGEN AV OPPVEKST I UTLANDET	59

5.1	Innledning.....	59
5.2	Resultater.....	60
5.2.1	Dimensjoner i svarene.....	60
5.2.2	Noen å dele erfaringer med.....	61
5.2.3	Samtale med foreldre.....	61
5.2.4	Utfordringer knyttet til oppveksten i utlandet.....	64
5.3	Kort oppsummering.....	65
6	VANSKELIGE OG KRENKENDE OPPLEVELSER.....	67
6.1	Innledning.....	67
6.2	Resultater.....	68
6.2.1	Mobbing.....	68
6.2.2	Andre sanksjoner.....	69
6.2.3	Seksuelle krenkelser.....	70
6.2.4	Krenkelser og hjelp for psykiske problemer.....	75
6.2.5	Seksuelle krenkelser og opplevde forhold på internat.....	75
6.3	Kort oppsummering.....	76
7	FLYTTING OG HJEMKOMST.....	77
7.1	Innledning.....	77
7.2	Resultater.....	77
7.2.1	Hva oppfattes som hjemland?.....	78
7.2.2	Tilhørighet til hjemlandet.....	79
7.2.3	Utsagn om opplevelser ved flytting til hjemlandet.....	80
7.2.1	I hvor mange land bodde respondentene under oppveksten?.....	81
7.3	Kort oppsummering.....	82
8	HELSE OG LIVSSYN.....	83
8.1	Innledning.....	83
8.2	Resultater.....	83
8.2.1	Vurdering av egen helse.....	83
8.2.2	Helseplager og helseindikator.....	84
8.2.3	Sammenligning med den norske befolkningen.....	85
8.2.4	Oppvekstvilkår og helseindeks.....	86
8.2.5	Livskvalitet.....	86
8.3	Sammenligning mellom elever som har bodd på internat og andre barn.....	87
8.4	Forhold til den kristne tro og til misjonen.....	88
8.4.1	Påvirkning av forkynnelse under skolegangen.....	89

8.4.2	Deltaking i kristne aktiviteter.....	90
8.4.3	Forholdet til misjonen	90
8.5	Kort oppsummering.....	91
9	REFERANSER.....	93

Tabeller

Tabell 1. Andel menn og kvinner i hele populasjonen og blant personer som har svart. Prosent	29
Tabell 2. Aldersfordeling.....	30
Tabell 3. Skoletype.....	35
Tabell 4. Alder begynt på skole og tallet på år på skole. Gjennomsnitt og standardavvik	36
Tabell 5. Spørsmål 27. Hvor bodde du mens du gikk på skole i utlandet? Prosent	44
Tabell 6. Forberedelser på å bo på internat. Prosent	45
Tabell 7. S39. Hvor ofte brevvekslet du med dine foreldre eller søsken?.....	52
Tabell 8. S41 Hadde du telefonkontakt (radiotelefon) med foreldre eller søsken når du bodde på internatskole, i tilfelle hvor ofte?	53
Tabell 9. Da du var mellom 5 og 10 år: Hvor ofte besøkte du dine foreldre?.....	53
Tabell 10. Da du var mellom 5 og 10 år: Hvor ofte besøkte foreldrene dine deg på internatet i løpet av et år?	54
Tabell 11. Da du var eldre enn 10 år: Hvor ofte besøkte du dine foreldre?	54
Tabell 12. Da du var eldre enn 10 år: Hvor ofte besøkte foreldrene dine deg på internatet i løpet av et år?.....	55
Tabell 13. Ser du tilbake med glede eller tristhet på den tiden du bodde på internat?... 55	
Tabell 14. S44. Ville du sendt dine egne barn på internat dersom du arbeidet i utlandet i dag?.....	56
Tabell 15. Har du noen å dele erfaringer med fra oppveksten i utlandet.*	61
Tabell 16. Samtale med foreldre om oppveksten i utlandet.	62
Tabell 17.. Hvordan har du i tilefelle opplevd disse samtalene med din mor? Spørsmål 17_1.	63
Tabell 18. Hvordan har du i tilefelle opplevd disse samtalene med din far? Spørsmål 17_2.	63
Tabell 19. Hvordan er/har ditt forhold til mor vært etter at du flyttet til "hjemlandet"? 64	
Tabell 20. Hvordan er/har ditt forhold til far vært etter at du flyttet til "hjemlandet"?.. 64	
Tabell 21. Utsagn om oppveksten i utlandet*.	65
Tabell 22. Har du blitt mobbet.....	68
Tabell 23. Hvor ofte forekom mobbingen?	69

Tabell 24. Hvor lenge varte mobbingen?	69
Tabell 25. Spørsmål om respondenten ble utsatt for ulike hendelser. Prosent.....	69
Tabell 26. Har du selv noen gang vært utsatt for seksuelle krenkelser mens du gikk på skole i utlandet?	70
Tabell 27. Hvilke krenkelser ble respondentene utsatt for.	71
Tabell 28. Fikk du noen form for hjelp?.....	72
Tabell 29. Ble det gjort noe for å stoppe krenkelsene.	73
Tabell 30. Hvilken posisjon hadde krenker.	73
Tabell 31. Var krenker mann eller kvinne.	73
Tabell 32. Hvilke utsagn vil du si passer for din opplevelse av de seksuelle krenkelsene i dag.	74
Tabell 33. Hvor ofte forekom krenkelsene?	74
Tabell 34. Over hvor lang periode skjedde krenkelsene?.....	74
Tabell 35. Når fant krenkelsene sted.	75
Tabell 36. Krysstabell mellom det å Ha søkt hjelp pga. psykiske problemer og være utsatt for seksuelle krenkelser på skole i utlandet. Prosent	75
Tabell 37. Hvilket land oppfatter du som ditt "hjemland"?	78
Tabell 38. Hvor gammel var du ved siste flytting til hjemlandet. Gjennomsnitt og standardavvik.....	78
Tabell 39. Tilhørighet til "hjemlandet". Skala 1=Svært sterk, 5=Meget svak.	79
Tabell 40. Utsagn om det respondenten opplevde ved flytting til hjemlandet. Prosent.	80
Tabell 41. Hvor mange land bodde respondenten i under oppveksten og hvor mange ganger skiftet respondenten bosted. Gjennomsnitt og standardavvik	82
Tabell 42. Vurdering av egen helse.	84
Tabell 43. Additiv indeks over helse og relaterte hendelser. (Minimum på skalaen = ingen hendelser, maksimum= 18 hendelser).	85
Tabell 44. Har du noen venner som står deg nær og som du kan snakke fortrolig med?.....	86
Tabell 45. Sammenligning mellom elever som bodde på internat hele tiden, vekslet mellom å bo hjemme og på internat, og elever som aldri bodde på internat.....	88
Tabell 46. Hva slags forhold har du til den kristne tro i dag.	88
Tabell 47. Utsagn om virkninger av forkynnelse under skolegangen.	90
Tabell 48. Deltakelse i kristne aktiviteter.	90
Tabell 49. Hva slags forhold har du til misjonsorganisasjonene i dag?	91

Tabell 50. Hva er din sivilstatus i dag?	95
Tabell 51. Sivilstatus og kjønn. Prosent	96
Tabell 52. Viktigste kilde til livsopphold (inntektskilde).....	96
Tabell 53. Inntektsgivende arbeid og alder. Gjennomsnitt og standardavvik	97
Tabell 54. S78 Viktigste kilde til livsopphold og kjønn. Prosent.....	97
Tabell 55. Høyeste utdanning.....	98
Tabell 56. Høyeste utdanning og alder. Gjennomsnitt og standardavvik.....	98
Tabell 57. Arbeidsgiver til foreldre/foresatte under oppveksten i utlandet.....	99
Tabell 58. I hvilket land bor du nå.....	100
Tabell 59. I hvilket land gikk respondentene på skole*. Totale tall og prosent**	117
Tabell 60. Skolen respondenten synes det er viktigst å fortelle om.	118
Tabell 61. Skolefaktorer og alder. Gjennomsnitt	118
Tabell 62. Land etter skoletype.	119
Tabell 63. Spørsmål 1. Land på skole og personens alder i 2009. Prosent	120
Tabell 64. Spørsmål 1. Land på skole: "Andre Land". Totale tall	121
Tabell 65. Spørsmål 7. Utsagn fra skoletiden. Prosent.....	122
Tabell 66. Spørsmål om kontakt med lokalbefolkningen og om respondentene bodde på internat eller ikke. Prosent	123
Tabell 67. Faktoranalyse (spørsmål 7) om skoletiden. Gjennomsnitt på utsagn og faktorskårer.....	124
Tabell 68. Hvor mange år bodde du i alt på internat. Gjennomsnitt og standardavvik	125
Tabell 69. Forberedelser på å bo på internat. Gjennomsnitt og standardavvik	126
Tabell 70. Spørsmål 34. Reaksjoner på det å bo på internat. Prosent	127
Tabell 71. Faktoranalyse av utsagn om å bo på internat. Utsagn, spørsmål 34. Gjennomsnitt og faktorer.....	128
Tabell 72. Reaksjoner på å bo på internat. Utsagn om Trøst og støtte. Spørsmål 35. Prosent	129
Tabell 73. Utsagn om "Trøst og støtte". Spørsmål 35. Gjennomsnitt.....	130
Tabell 74. Opplevelser i forbindelse med det å bo på internat. Spørsmål 37. Prosent.	131
Tabell 75. Faktoranalyse av utsagn om savn. Spørsmål 37. Gjennomsnitt og faktorer	132
Tabell 76. Krysstabell. Sammenheng mellom mobbing og seksuelle krenkelser. Prosent	133

Tabell 77. Sammenheng mellom seksuelle krenkelser og opplevelser på det å bo på internat. Gjennomsnitt	134
Tabell 78. Spørsmål 20. Utsagn om erfaringer fra oppveksten i utlandet. Prosent	135
Tabell 79. Faktoranalyse av utsagn om erfaringer fra utlandet. Gjennomsnittsskåre på spørsmålene og faktorer.....	136
Tabell 80. Faktoranalyse av utsagn opplevelser ved flytting til hjemlandet.	137
Tabell 81. Krenkelser og kjønn på den krenkede. Prosent	138
Tabell 82. Hvor gammel var du den første gangen du ble krenket?.....	138
Tabell 83. Utsagn om virkninger av forkynnelse under skolegangen. Gjennomsnitt ..	139
Tabell 84. Regresjon. Faktorer om reaksjoner på internat og Indeks for helseplager. Bare barn på internat.....	139
Tabell 85. Regresjon. Seksuelle overgrep og mobbing. Indeks for helseplager.	140
Tabell 86. Spørsmål 80. Arbeidsgiver til foreldre. ”Andre arbeidsgivere”. Totale tall.	141

Sammendrag

Det Norske Misjonsselskap og Norsk Luthersk Misjonssamband har gitt IRIS i oppdrag å gjennomføre en spørreundersøkelse i forhold til alle som var skolebarn mens foreldrene tjenestegjorde i utlandet for NMS eller NLM, samt alle barn fra andre sammenhenger som har gått på en av de norske skolene NMS eller NLM har vært ansvarlige for. Misjonsorganisasjonene ønsket en bred kartlegging av oppvekstvilkåra for barna som vokste opp i utlandet. Målet var å få belyst hvordan det å ha en slik oppvekst og hvilke konsekvenser det kan ha fått for den enkelte.

Tema i undersøkelsen er knyttet til

- opplevelser i barndommen,
- flytteprosesser og ”hjemkomsten” og
- livssituasjonene i dag.

I undersøkelsen legges særlig vekt på forhold som

- atskillelsen fra foreldre eller foresatte,
- positive eller negative erfaringer på skole/internat,
- forholdet mellom barn som bodde hjemme og barn som bodde på internat,
- erfaringer med å komme til ”hjemlandet” og
- opplevde konsekvenser av oppholdet i utlandet for livssituasjonen i dag.

I alt har 2483 personer mottatt skjema. Av disse har per 25.05.09 1481 personer svart. Dette gir en svarprosent på 60. Av de som har svart er 56 prosent kvinner og 44 prosent menn. Gjennomsnittsalderen på respondentene er 39 år med en spredning fra 18 til 97 år.

Skoletiden

Erfaringer fra skoletiden, alle elever

Den største andelen respondenter har gått på skole i Etiopia (24 prosent) med Madagaskar på andre plass (21 prosent). Deretter følger Kenya, Japan og Kamerun (mellom 10 og 15 prosent).

Respondentene kunne gå på flere skoletyper, men 90 % gikk kortere eller lengre tid på en norsk skole (DNS).

Erfaringer fra skoletiden ble undersøkt ved at respondentene skulle ta stilling til en rekke utsagn om hvordan de opplevde skoletiden. Svarene viser at et lite flertall av respondentene er **uenig** i at de hadde god kontakt med lokalbefolkningen og hadde gode muligheter til å lære det lokale språket. Andelen som er **enige** i de samme utsagnene er noe mindre, (forskjellen er under 10 prosentenheter). Forskjellene er tydeligere når det gjelder utsagn om at skolen la godt til rette for kontakt med lokalt miljø. En andel på 65 prosent er uenig i dette, og 22 prosent er enige. De andre svarer ”verken eller”. Selv om den enkelte elev hadde god kontakt med befolkningen, betyr det altså ikke nødvendigvis at skolen la forholdene godt til rette for slik kontakt.

Erfaringer fra skoletiden som er undersøkt med disse utsagnene er altså delte. Et lite flertall melder om mindre gode erfaringer mens andre har gode erfaringer når det gjelder kontakt med lokalt miljø.

Andre svarmønstre viser at elevene opplevde godt sosialt fellesskap på skolene og deltok på aktiviteter skolen arrangerte.

Erfaringer fra opphold på internat

En sentral del av undersøkelsen handler om tiden på internat. En andel på 34 prosent oppgir at de bodde på internat hele skoletiden, mens 25 prosent vekslet mellom å bo på internat og å bo hjemme. Opplysninger om tiden på internat omfatter dermed nær 60 prosent av respondentene. Botiden på internat var om lag fire år i gjennomsnitt med en variasjon på mellom ett år og opp til 13 år.

Respondentenes opplevelser fra tiden på internat er viktig, fordi den berører endringer i relasjoner mellom barn og foreldre som oppstår ved lengre atskillelse fra foreldrene.

Tilknytningsteorien (Bowlby 1986, 1987) har gitt oss en større forståelse av tilknytningsforholdene mellom små barn og nære omsorgspersoner. Bowlby var også opptatt av hvordan barna opplevde og reagerte på kortere eller lengre atskillelser fra sine omsorgspersoner. Han beskriver atskillelsen som en sorgprosess med tre faser: protest, fortvilelse og til slutt en emosjonell likegyldighet, noe han tolket som en selvbeskyttende strategi. Ved oppstart på internatskole må en regne med at de grunnleggende tilknytningsforholdene til foreldrene var etablert, selv om de kunne representere ulik grad av trygghet. Fra forskningen vet en imidlertid at ulike forhold kan gjøre det lettere å tåle atskillelsen fra foreldre og minke de emosjonelle påkjenningene. For internatelevne ville det bety god forberedelse på å flytte til internatet, gode relasjoner til andre voksne på internatet, besøk av og kontakt med foreldre via brev etc., kontakt med søsken og venner og det å ha med bilder av familien, kosedyr eller andre eiendeler som symboliserte kontakten med foreldrene og det kjente og trygge der hjemme (se også Lande & Lande 2003).

Beskrivelsen av tiden på internat omfatter flere tema:

- Forberedelser og reaksjoner på å bo på internat
- Opplevelse av savn mens respondenten bodde på internat
- Opplevelse av trøst og støtte på internatet
- Om kontakt med foreldre i tiden på internat

Forberedelser på å bo på internat

Respondentene fikk spørsmål om de var godt forberedt på å bo på internat. Et flertall på 43 prosent mente at de ikke var godt foreberedt, mens 39 prosent bekreftet at de var godt forberedt. Nærmere 60 prosent hadde besøkt internatet før de flyttet dit. Det er alderforskjeller i svarene. Respondenter under 40 år var bedre forberedt enn de over 40 år, når det gjelder andel som sier seg enig at de var godt foreberedt på å flytte til internat. På spørsmål om de gledet eller gruet seg til å bo på internat, svarte om lag en fjerdedel av respondentene at de gledet seg, mens noe over en femtedel svarte at de gruet seg. Drøyt 40 prosent var mer usikre i sine svar.

Når det gjelder reaksjoner knyttet til det å bo på internat, viser at et flertall torde vise negative reaksjoner overfor foreldrene, men for et mindretall på mellom 20 og 30 prosent, var det vanskelig å gi uttrykk for følelsene. Et mønster i svarene for dem som opplevde at de måtte skjule følelsene gikk på flere forhold. De torde ikke fortelle foreldrene at de ikke trivdes og de fikk skyldfølelse hvis de protesterte mot å bo på internat. De opplevde også at de prøvde å skjule sorg i forbindelse med avskjeder og at det ble tynge og tynge å ta avskjed dess lenger de bodde på internat. Barn som i stor grad opplevde at de måtte skjule sine følelser, har i større grad enn andre søkt hjelp for psykiske plager i voksen alder og i større grad fått redusert sin arbeidsevne.

Forberedelser på å bo på internat hadde stor betydning for barnas reaksjoner. Dess bedre forberedelsene var, dess mindre svarte respondentene at de skjulte sine følelser. Sammenheng (korrelasjon) mellom alder og tendens til å måtte skjule følelser, viser at eldre i større grad enn yngre opplevde at de måtte skjule følelsene. Ser vi både på grad av forberedelser og alder, viser en analyse¹ at begge forholdene styrker tendensen til å skjule følelser: dess mindre grad av forberedelser og jo eldre respondentene er, jo sterkere er tendensen til å skjule følelser over å måtte bo på internat. Når det gjelder spørsmålene om å skjule følelser, er det en betydelig andel (mellom 15 og 20 prosent) som svarer ”både og”. Det vil si at mange hadde blandede reaksjoner på å måtte bo på internat.

Opplevelse av savn mens respondentene bodde på internat

I hvilken grad barna opplevde savn ved å bo på internat er undersøkt med ulike utsagn. En hovedtendens i materialet når det gjelder reaksjoner knyttet til savn, er at flertallet av respondenter svarte at de **ikke** opplevde dette i sterk grad (følt sinne og bitterhet, følt at misjonen tok foreldrene fra dem når de bodde hjemmefra, at Gud hadde sviktet fordi de måtte bo på internat og at de lengtet hjem). Analyser viser likevel at en andel på rundt 25 prosent er systematisk er **enige** i de samme utsagnene. Et stort mindretall har altså reagert sterkt negativt på oppholdet på internat og på atskillelsen fra foreldrene. Dette reaksjonsmønsteret slår sterkt ut i analysene og er et forhold misjonsorganisasjonene må være spesielt oppmerksomme på. Sammenhengen med andre spørsmål viser at dess flere år respondentene har bodd på internat dess sterkere er opplevelsen av sinne, bitterhet og svik.

Mange respondenter er enig i de mer positive forholdene som det å oppleve mye moro på internatet (86 prosent), få mange gode venner (82 prosent) og kunne ha kontakt med søsken (71 prosent), selv om de var borte fra foreldrene og hjemmet.

Opplevelse av trøst og støtte på internatet

Opplevelsen av trøst og støtte er viktig for barn. Spørsmålet er i hvilken grad barna opplevde dette på internatet og om den trøst og støtte de eventuelt fikk har bidratt til å gjøre tilværelsen lettere for dem.

¹ Statistisk regresjonsanalyse.

Analysen av svarene viser at barna opplevde stor grad av trøst og støtte på internatet på tross av at respondentene i liten grad opplevde å ha noen voksne å snakke fortrolig med, hvis de trengte trøst eller var lei seg for noe. De kunne ta med bilder av familien, leker og kosedyr til internatet. De opplevde også vennskap med medelever og støtte fra søsken på internatet. Barna opplevde også trygghet ved at de hadde venner de kunne snakke fortrolig med og at de fikk besøk av nær familie.

Spredning i svarene viser at opplevelsen av støtte ikke var like sterk for alle. Mellom 10 og 20 prosent opplevde i liten grad trøst og støtte, og nærmere halvparten av respondentene sier at de ikke hadde noen voksen de kunne snakke fortrolig med på internatet.

Svarene fra eldre respondenter viser at de i mindre grad opplevde trøst og støtte enn de yngre. Barn som i mindre grad opplevde trøst og støtte, har i voksen alder i større grad enn andre måtte søke hjelp for psykiske plager.

Om kontakt med foreldre i tiden på internat

Et flertall av barna hadde god brevkontakt med foreldrene, men en tredjedel brevvekslet sjelden eller aldri. Noen hadde også brevsensur. Telefonkontakt var mindre vanlig. En fjerdedel hadde telefonkontakt minst hver måned. Telefonkontakt endret seg radikalt over tid. Eldre respondenter melder om mindre telefonkontakt enn yngre.

Besøk av foreldre på internatet eller besøk i hjemmet var den mest betydningsfulle delen av kontakten. De yngste barna (mellom 5 og 10 år) besøkte foreldrene ganske sjelden, En andel på 40 prosent besøkte foreldrene 2-3 ganger i året, mens 28 prosent besøkte foreldrene hver måned eller oftere. En andel på 15 prosent av respondentene oppgir at foreldrene besøkte dem hver måned eller oftere. Barna som bodde på internat fikk, etter vårt syn, ikke den nærheten til foreldre som barn i skolealder trenger. Besøksmønsteret for de eldre barna (eldre enn 10 år) avviker heller ikke så mye fra de yngre barna (mellom 5 og 10 år).

Yngre respondenter² melder om hyppigere besøk av foreldre og at de selv besøkte foreldrene oftere enn de eldre respondentene. Eksempelvis fikk 35 prosent av respondentene under 40 år kun besøk av foreldrene mellom 1 og tre ganger i året mot 71 prosent av respondentene 40 år og over.

Glede eller tristhet

I et oppsummerende spørsmål svarer respondentene på om de ser tilbake på tiden på internat med glede eller tristhet. Flertallet opplever internattiden som ”både og” (45 prosent); det har altså vært både glede og tristhet ved å bo på internatet. Drøyt en tredjedel (37 prosent) svarer ”glede”, mens 15 prosent svarer ”tristhet”.

Personer som svarer ”tristhet” har i svært stor grad opplevd at de har skjult sine følelser: de har ikke vist sine følelser overfor foreldre, ikke tort fortelle at de ikke trivdes og ikke

² Respondentene alder gjelder her alder da de svarte på spørreskjemaet.

torde å gråte i forbindelse med avskjeder fra foreldre. Denne gruppen personer opplevde også i større grad enn andre sinne overfor foreldre, bitterhet og opplevelse av at misjonen hadde tatt foreldrene fra dem, når de bodde på internat og at Gud hadde sviktet når de måtte bo på internat.

Svarmønsteret for dem som ser tilbake med glede på tiden på internat, er helt motsatt. De skjulte ikke følelser og opplevde ikke sinne, svik eller bitterhet.

På grunnlag av dette kan vi si at en andel på at minst 15 prosent av dem som har svart, har hatt svært dårlige opplevelser fra tiden på internat, og de har seinere i livet måttet søke hjelp for psykiske problemer. Det er den eldre respondentgruppen som i størst grad gir uttrykk tristhet når de ser tilbake til tiden på internat.

Vanskelige og krenkende opplevelser

Dette temaet handler om mobbing og seksuelle krenkelser.

Mobbing

Det mest teoretiske arbeidet med begrepet "mobbing" og måling av det, støttet med empirisk forskning i feltet for flere tiår, er utført av professor Dan Olweus (2002).

Det er tre kriterier for atferd som defineres som mobbing. Mobbing dreier seg om negativ, ubehagelig atferd som forekommer gjentatte ganger (vanligvis over en viss tid) i et forhold som preges av ubalanse i makt eller styrke (den som er utsatt har vanskelig for å forsvare seg) (Olweus, 2002c, 5).

En andel på 28 prosent svarte at de ble mobbet under skolegangen i utlandet, av disse ble 60 prosent har blitt mobbet ukentlig eller oftere.. Flertallet ble mobbet av medelever eller av lærere/personalet på skolen.

En andel på seks prosent opplevde mobbing daglig, noe som er nær tallet av mobbing i norsk grunnskole. Nær 40 prosent av elevene opplevde mobbingen en lengre periode, men ikke hele skoletiden, mens fire prosent opplevde mobbing hele skoletiden.

Seksuelle krenkelser

Barneombudet definerer begrepet seksuelle overgrep slik: "Seksuelt overgrep mot barn er enhver form for seksuell omgang mellom en voksen og et barn." (Barneombudet.no).

I denne rapporten har vi valgt å bruke begrepet "seksuelle krenkelser" på alle seksuelle handlinger. Dette begrepet er brukt i spørreskjemaet. De ulike seksuelle krenkelsene er beskrevet i spørreskjemaet og omfatter alle typer seksuelle handlinger, se Tabell 27 og spørsmål 51, Vedlegg 2. Begrepet "seksuelle overgrep" er imidlertid mer vanlig i norsk språkbruk.

Tallene i denne undersøkelsen viser et omfang av seksuelle krenkelser på sju prosent, hvorav fire prosent har opplevd krenkelser mellom en og tre ganger, og tre prosent flere enn tre ganger. Andelen blir noe høyere hvis en antar at noen av dem som ikke husker, har opplevd overgrep. En andel på to prosent har svart at de ikke husker om de ble utsatt for krenkelser. En andel på åtte prosent av kvinner ble krenket mot fem prosent av menn

i undersøkelsen. Mer enn halvparten var under 10 år da de ble seksuelt krenket første gang.

Svært få barn fikk hjelp i forbindelse med overgrepene, og det ble heller ikke gjort noe med sakene som f. eks. å melde det til organisasjonenes ledelse, til barnevern eller politi, eller å gjøre forsøk på å løse det på skolen. Dette har nok også sammenheng med at i over halvparten av tilfellene fikk ingen vite noe om hendelsene.

Respondentene har oppgitt hvilken posisjon krenkerne hadde. En andel på 35 prosent svarte at krenkerne var medelever. Andre store grupper krenkere var lærere og internatpersonell med til sammen 54 prosent. Annet personale på skolene utgjorde 11 prosent og misjonærer 9 prosent. Andelen "andre" var 25 prosent³.

En større andel av respondentene som har vært utsatt for seksuelle krenkelser, har søkt hjelp for psykiske problemer i voksen alder og har i større grad opplevd å måtte skjule sine vonde følelser ved å bo på internat.

Flerkulturell oppvekst

Oppvekst i utlandet, enten den ble opplevd i en eller flere ulike kulturer, kan skape utfordringer for den enkelte, men kan også være en viktig ressurs. "Third culture kids" er blitt en betegnelse på denne gruppen barn, etter boka med samme navn (Pollock et al. 1999).

I denne undersøkelsen har respondentene tatt stilling til en rekke utsagn om erfaringer knyttet til oppveksten i utlandet og om opplevelse av tilhørighet til hjemlandet.

Utsagnet "*Erfaringene gjør det lettere å forstå andre måter å tenke og handle på*", er en felles oppfatning blant respondentene som kommer tydelig frem. Utsagnet inngår i en dimensjon som avspeiler en kosmopolittisk holdning blant respondentene; oppveksten har gjort dem til verdensborgere. Erfaringene har stimulert til læring av andre språk, gitt kunnskap om andre samfunnsforhold og beriket livet til respondentene. Den kosmopolittiske holdningen og erfaringene fra oppveksten synes å ha gjort respondentene mer tolerante, og har gjort det lettere å tilpasse seg nye omgivelser. Den har vært en fordel for respondentenes yrkesliv og har hatt en positiv innvirkning på rollen som mor eller far. Samtidig er internasjonale venner viktige for respondentene.

Erfaringene viser tydelig at oppveksten i utlandet representerer en viktig ressurs for respondentene i det voksne livet. Men, erfaringene har også en "bakside". En annen dimensjon i svarene viser det problematiske ved å vokse opp i utlandet. Oppveksten har gitt huller i kunnskapen om hjemlandet og respondentene svarer at de føler seg "splittet mellom flere kulturer". Svarene tyder på at respondentene opplever en delt tilhørighet mellom norsk kultur og andre kulturer. Denne erfaringen er imidlertid ikke sterkt dominerende blant respondentene.

3 Prosentsummen blir større enn 100 fordi respondentene kan krysse av for flere svaralternativer.

Oppveksten i utlandet rommer et mangfold av erfaringer, og for mange er det viktig å ha noen å dele erfaringene med. Nærmere halvparten har nære venner som de treffer jevnlig. Kontakt skjer også gjennom sammenkomster, brevveksling etc. Respondentene svarer også at de deler sine erfaringer med foreldre, søsken og familie ellers. Det er likevel en andel på 15 prosent sier at de ikke har noen å dele erfaringer med.

Flytting og hjemkomst

Mange har flere flyttinger bak seg, både innad i samme land i utlandet, mellom ulike land og etter at de kom til Norge.

Målet med spørsmål om flytting og hjemkomst er å belyse hvordan det å vokse opp og gå på skole i utlandet har virket inn på flytting og tilpasning til hjemlandet. Undersøkelsen inkluderer spørsmål om opplevelse av flytting, hjemkomst og identitetsspørsmål i tilknytning til flerkulturell oppvekst.

Diskusjoner om hva som er "hjemland" blant personer som har vokst opp i utlandet, vies en god del oppmerksomhet i boka "Third Culture Kids" (Pollck et al. 1999), hvor flerkulturell oppvekst hevdes å gi stor usikkerhet om dette spørsmålet.

Respondentene har en variert bakgrunn kulturelt sett. I gjennomsnitt har de bodd i noe over to land under oppveksten. En andel på 94 prosent har bodd i inntil tre land.

På spørsmål om hvilket land respondenten oppfatter som hjemland, svarer 93 prosent Norge. I denne undersøkelsen ser det således ikke ut til at usikkerheten omkring hva som er hjemland, er like utbredt som i undersøkelsen omtalt i "Third Culture Kids". Opplevelsen av tilhørighet til hjemlandet var ganske sterk da respondentene bodde i utlandet og da de flyttet tilbake.

Respondentene opplevde likevel ulik grad av utfordringer da de flyttet tilbake til hjemlandet etter oppholdet i utlandet. Et typisk svar var at respondentene opplevde sosiale utfordringer i hjemlandet: de hadde vansker med komme på bølgelengde med dem som bodde i området de flyttet til, de savnet venner å snakke med og følte seg samtidig fremmede og rastløse i hjemlandet.

Et annet svarmønster viser at noen respondenter ikke syntes det var en lettelse å komme tilbake til hjemlandet (20 prosent), og at de kunne tenke seg å flytte tilbake til utlandet (63 prosent). En stor andel svarte at de lengtet tilbake til det stedet de flyttet fra (64 prosent). Svarene tyder på at denne gruppen respondenter i sterkere grad enn andre følte seg mer hjemme i landet de flyttet fra, men at de ikke nødvendigvis var isolerte i hjemlandet. Dette er en gruppe respondenter som synes å ha større tilhørighet til utlandet enn til "hjemlandet".

Helse

Avnitt om helse gir en oversikt over helsekonsekvenser av oppveksten i utlandet. Det blir også gjort en sammenligning mellom respondenter som har bodd på internat og de som ikke har hatt den erfaringen. Sammenligningen dreier seg i stor grad om helseforhold.

På grunnlag av opplysninger om en rekke helseforhold, er det konstruert en helseindeks. En statistisk analyse viser en årsakssammenheng mellom det å føle sinne og bitterhet over å måtte bo på internat og helseforholdene. Respondenter som har svart at de har opplevd sinne og bitterhet har flere helseplager enn andre. Kvinner har oppgitt flere helseplager enn menn. Opplevelse av mobbing og det å ha vært utsatt for seksuelle krenkelser, har også hatt negativ innvirkning på helseforholdene.

Vi har sammenlignet enkeltspørsmål om helse i vår undersøkelse med den nasjonale levekårsundersøkelsen fra 2008 (SSB.no, 2009)

På spørsmål om helseplager (spørsmål 65 i spørreskjemaet, Vedlegg 2), har respondentene i vår undersøkelse lavere andel med plager enn gjennomsnittet for den norske befolkningen. Våre respondenter utgjør ikke et gjennomsnitt av befolkningen, bl.a. fordi utdanningsnivået blant respondentene er langt høyere enn for befolkningen ellers. For få et bedre sammenligningsgrunnlag har vi brukt opplysning om sosioøkonomisk status i statistikkbanken og valgt personer med høy sosioøkonomisk status, selv om dette ikke er et perfekt sammenligningsgrunnlag. På spørsmål om somatiske plager er det bare små forskjeller mellom vår undersøkelse og levekårsundersøkelsen fra 2008. På spørsmål om psykiske plager skårer respondentene fra vår undersøkelse høyere enn personer fra levekårsundersøkelsen.

Med et forbehold om sammenligningsgrunnlaget, vil vi konkludere med at respondentene fra vår undersøkelse ikke skiller seg fra et tilsvarende utvalg av befolkningen i Norge på spørsmål om somatiske plager. Respondenter i vår undersøkelse skårer imidlertid en del høyere på psykiske plager. De skårer eksempelvis høyere enn resten av befolkningen på spørsmål om angst med fire prosentenheter, depresjon med ti prosentenheter og konsentrasjonsvansker med fire prosentenheter.

Sammenligning mellom elever som har bodd på internat og andre

Om vi sammenligner elever som har bodd på internat med barn som aldri har bodd på internat, viser resultatene at elever på internat hadde /har:

- Dårligere kontakt med lokalt miljø på skoler i utlandet
- Dårligere sosial integrering etter flytting til hjemlandet
- Flere helseplager
- Færre som mener at egen helse er god
- Blitt mer mobbet
- Blitt utsatt for langt flere seksuelle krenkelser
- I større grad søkt hjelp for psykiske plager
- Høyere andel med uføretrygd per i dag

Livssyn

Vår undersøkelse har enkelte spørsmål om livssyn og deltaking i kristne aktiviteter.

Drøyt tre fjerdedeler av respondentene regner seg som troende i dag, mens sju prosent har tatt avstand fra den kristne tro. Respondentene fikk spørsmål om hvilke virkninger de mente forkynnelse og kristen påvirkning under skolegangen har hatt for livskvalitet og selvbylde. Mellom 60 og 67 prosent svarte at de følte seg verdifulle og opplevde mer

trygghet som følge av forkynnelsen. Alder spiller en viss rolle her. Eldre respondenter er mindre positive enn yngre.

Spørsmål om deltakelse i kristne aktiviteter viser at en andel på noe over 60 prosent av respondentene deltar i dag i kristne aktiviteter av ulike slag som misjonsarbeid, menighetsarbeid med mer. Nærmere 40 prosent sier at de ikke deltar aktivt i organiserte kristne aktiviteter. Nær 60 prosent svarer at de har et nokså eller svært positivt forhold til misjonen, mens en andel på 16 prosent svarer at de har et nokså eller svært negativt forhold.

De respondentene som oppgir at de har et negativt forhold til misjonen i dag, har generelt flere helseplager enn andre og opplever dårligere livskvalitet. Denne gruppen respondenter har også i større grad enn andre opplevd mobbing og blitt utsatt for seksuelle overgrep.

Symbolliste

Ord og uttrykk

Gjennomsnitt	Sum av alle verdier i ett sett av data delt på antall observasjoner
Median	Verdien i et sett av data hvor halvparten av observasjonene er høyere og halvparten lavere. Eksempel: Hvis median alder i en populasjon er 40 år; betyr det at halvparten er under og halvparten over 40 år.
Standardavvik	Et mål på spredning/variasjon av observasjoner rundt gjennomsnittet. Viser det gjennomsnittlige avviket fra gjennomsnittet av alle observasjoner. Et standardavvik med verdien null (0) betyr at alle observasjonene ligger på gjennomsnittet. Med gjennomsnitt=3 og standardavvik = 1, vil to tredjedeler av observasjonene ligge mellom 3 pluss/minus 1.
Frekvens	Tallet på personer, tallet på observasjoner
Faktoranalyse	En faktoranalyse er en statistisk metode for undersøke et underliggende mønster i et større antall svar på spørsmål (variabler). Faktoranalysen oppsummerer informasjonen i et mindre antall faktorer eller dimensjoner som ikke kan leses direkte ut av de opprinnelige svarene.
Faktorladning	Faktorladning er korrelasjonen mellom de opprinnelige variablene (spørsmål/utsagn) og faktoren. Faktorladningene er grunnlaget for å tolke faktorene.
Regresjonsanalyse	Analyserer sammenhengen mellom en avhengig variabel og to eller flere uavhengige variable. En "avhengig" variabel kan f. eks. være svar på spørsmål om helsetilstand. Alder, kjønn eller andre forhold, kan være de "uavhengige" variable som bidrar til å forklare grad av variasjon i helsetilstanden. Regresjonsanalyse brukes på den måten til å undersøke årsaksforhold (Blalock 1964).
Korrelasjon	Analyse av sammenheng mellom to eller flere variable. Ikke årsakssammenheng.

1 Innledning

På oppdrag fra Det Norske Misjonsselskap og Norsk Luthersk Misjonssamband har IRIS gjennomført en spørreundersøkelse av alle som var skolebarn mens foreldrene tjenestegjorde i utlandet for NMS eller NLM, og i tillegg alle barn fra andre sammenhenger som har gått på en av de norske skolene NMS eller NLM har vært ansvarlige for.

NMS og NLM ønsket å gjennomføre en spørreundersøkelse om barns erfaringer fra oppvekst i utlandet med en bred kartlegging av barnas oppvekstvilkår som grunnlag for tiltak.

Mer presist har undersøkelsen omfattet:

- Alle som var myndige det året undersøkelsen gikk ut (dvs. født i 1991 eller før) inkluderes. Målgruppen representerer et stort aldersspenn fra de yngste på 18 år til de eldste som er rundt 90 år og som enten er
- barn av misjonærer i NMS eller NLM i skolealder eller
- andre barn som har gått på en av de norske skolene som NLM/NMS har vært ansvarlige for (ambassadepersonell, bistandsorganisasjoner, forskere, foretningsfolk, forsvaret, andre misjonsorganisasjoner/kirkesamfunn m.m.) og
- nasjonaliteten til respondentene.

1.1 Forhold som kartlegges

Målet er å belyse hvordan det var å ha en oppvekst på skolene i utlandet og konsekvenser for den enkelte. Undersøkelsen inkluderer spørsmål om opplevelse av flytting, atskillelse, hjemkomst og identitet i tilknytning til en flerkulturell oppvekst.

Tema i undersøkelsen er knyttet til

- opplevelser i barndommen,
- flytteprosesser og ”hjemkomsten” og
- livssituasjonen i dag.

I undersøkelsen legges særlig vekt på forhold som

- atskillelsen og separasjon fra foreldre og nære pårørende,
- forholdet mellom barn som bodde hjemme og barn som bodde på internat,
- erfaringer med å komme ”hjem” (tilbake til opprinnelsesland) og opplevde konsekvenser av opphold ute for livssituasjonene i dag.

Bakgrunn

Det Norske Misjonsselskap (NMS) og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM) har helt fra starten av (henholdsvis i 1842 og 1891) sendt ut familier med barn til oppdrag i utlandet.⁴ Barnas fremtid og skolegang ble diskutert og debattert fra første stund og forskjellige skolemodeller har blitt utprøvd. Da erfaringene viste at modellene ikke var gode nok, søkte de etter bedre ordninger. Både barnehjemmet Solbakken i Stavanger⁵ og internater i de forskjellige misjonslandene ble opprettet for å kunne gi barna trygge oppvekstvilkår og skolegang med norsk standard.

Internatskolene ble etter hver etablert som norske skoler med offentlig støtte⁶ og ga også skoletilbud til barn av nordmenn som jobbet i bistand, diplomati, forskning o.s.v. Samarbeid med misjonsorganisasjoner fra andre nordiske land gjorde at kontingenten av barn fra enkelte av disse landene i perioder var relativt stor ved noen av skolene.

1980 og -90 tallet endret debatten om forholdene for barn av misjonærer seg radikalt. Voksne barn av misjonærer bidrog med å sette problemstillingene på dagsordenen ved å fortelle sine historier både til ledelsen i organisasjonene, i media og gjennom aktivt å bruke erfaringene i akademiske arbeider. Organisasjonen *Interesseorganisasjon for Barn Av Nordmenn i utlandet* (IBAN)⁷, senere *Organisasjon for nordmenn med utenlandsoppvekst* (NORUT), har fungert som pådriver inn mot misjonsorganisasjonene for å få i stand endringer til barnas beste.

I samme periode har organisasjonene selv i økende grad åpnet seg for nyere psykologisk kunnskap om barns og familiers grunnleggende behov. Også dette har bidratt til nødvendige endringer i holdninger og praktiske opplegg.

Barn av misjonærers oppvekstvilkår har i samme tidsperiode blitt fokusert på i en rekke vestlige land. Blant annet har det blitt avholdt flere internasjonale konferanser om temaet. De siste 10-årenes bevisstgjøring i Norge må sees også i en slik større sammenheng.

4 14.mai 1854 ble det førstemisjonær barn i NMS' historie født. Opplysninger fra: Det Norske Misjonsselskabs 12te Aarsbertening, Stavanger 1855, s 39-40. Jfr Kristin Fjelde Tjelles framlegg under Misjonshøyskolens forskerseminar 22. april 2009.

5 Etablert i 1889

6 De misjonsdrevne barneskolene fikk fra begynnelsen på 1960 tallet først noe statlig støtte til lærerlønninger. Etter at Privatskoleloven ble vedtatt i 1970 økte den økonomiske støtten betydelig, og skolene ble da også underlagt tilsynet til Skoledirektøren i Oslo og Akershus.

7 IBAN ble stiftet i 1990.

I NMS' er dagens gjeldende praksis at barn ikke skal bo på internat.⁸ NLM bruker fortsatt internat unntaksvis for eldre barn, men er i en prosess som går mot avvikling av internatordningen.

Forskning

Boka "Third Culture Kids" (Pollock & van Reken, 1999) i norsk oversettelse "Hvor er hjemme, gir et bredt overblikk over forhold knyttet til flerkulturell oppvekst, og bygger på forskning gjort i USA. Det foreligger etter hvert en omfattende litteratur som spesifikt omhandler barn av misjonærer. Den første helhetlige og systematiske undersøkelsen utført i Norge, stod Normisjon for i 2008.⁹ Andre studier vi kjenner til fra norsk sammenheng, er på mastergradsnivå.

Normisjon ga i 2008 ut rapporten "Barnas plass i misjonshistorien" (Normisjon 2008). Rapporten viser at en fjerdedel av barna som gikk på misjonens internatskoler, forteller om mangel på omsorg og krenkende opplevelser. Over halvparten av barna har hatt det bra ved skolene drevet av Normisjon.

8 NMS gjorde et ledermøte-vedtak (LM-sak 90/01 *Angående deling av misjonærfamilier*) hvor det ble bestemt at barn under 18 år som hovedregel skulle bo sammen med sine familier.

9 Barnas plass i misjonshistorien. En dokumentasjonsrapport om barns erfaringer fra Normisjons internatskoler i utlandet. Normisjon 2008

2 Metode

Oppdraget fra misjonsorganisasjonene var å gjennomføre en kvantitativ spørreundersøkelse i den aktuelle målgruppen. Oppdraget var å foreta en bred kartlegging av vilkåra for barna som vokste opp i utlandet. Undersøkelsen skulle gjennomføres ved at respondentene selv fylte ut spørreskjemaet på papir eller elektronisk. Misjonsorganisasjonene skaffet til veie de aktuelle navn og adresser.

2.1 Utvikling av spørreskjema

NMS og NLM organiserte en referansegruppe som har bidratt med innspill til spørreskjemaet. Gruppen var sammensatt fagpersoner, personer som har vokst opp i utlandet og har gått på misjonens skoler og av representanter for NMS og NLM. Forslag til spørreskjema ble forelagt og diskutert i denne gruppa. I tillegg ble det gjennomført personlige intervjuer med seks personer som hadde gått på misjonens skoler. Diskusjoner i referansegruppen og historier fra tidligere elever var en helt nødvendig del av utviklingsarbeidet av spørreskjemaet (spørreskjema, se Vedlegg 1).

På et punkt i forberedelsene ble det gjennomført en testundersøkelse av skjemaet i elektronisk form. Skjemaet ble sendt til referansegruppen, de seks personene som hadde deltatt i personlige intervjuer, og fire personer som tidligere ikke hadde deltatt i forberedelsene. Testundersøkelsen avslørte flere svakheter ved spørreskjemaet og vi mottok kritiske, men konstruktive kommentarer.

Forberedelsene av spørreskjemaet gikk over en periode på ca to måneder. Utfordringene ved utforming av skjema var store. Skjemaet skulle dekke en periode på ca 50 år på en rekke steder rundt hele verden. Det var klart at det ville bli bortimot umulig å dekke alle rammebetingelser og kontekster i tid og rom på en fullstendig måte og samtidig konstruere et skjema som ikke var altfor omfattende. Skjemaet ble til slutt på 11 sider med 87 hovedspørsmål og 85 underspørsmål: Underspørsmålene består for en stor del av utsagn som respondenten blir bedt om å ta stilling til. I tilknytning til undersøkelsen har misjonsselskapene gitt respondentene muligheter for å kontakte noe å snakke med, hvis det skulle være ønskelig. Opplysning om dette ble gitt i orienteringsbrevet til respondentene.

Ved utsendelsen av spørreskjema ble det lagt et skjema fra misjonsorganisasjonene om muligheter for videre kontakt med NMS eller NLM Dette er et skjema den enkelte kunne svare på og sende direkte til misjonsorganisasjonen i egen konvolutt.

Etter utsendelsen av skjemaene har IRIS og misjonsselskapene fått en hel del tilbakemeldinger på undersøkelsen på e-post og telefonisk, både positive og negative.

Det er også kommet kommentarer på enkelte av spørsmålsformuleringene som viser til mulige feiltolkninger og mangler ved spørsmålene.

Et spørreskjema vil ikke kunne dekke alle de svært ulike opplevelser og erfaringer personer i målgruppa har hatt. Undersøkelsen illustrerer på mange måter den avstanden det er mellom personhistorier og en kvantitativ spørreundersøkelse. Et spørreskjema kan ikke erstatte personenes egne historier om oppveksten på skolene. Mange av personene i målgruppe sitter inne med historier som er ganske dramatiske og som vanskelig kan fanges opp i et spørreskjema. Noen vil derfor oppfatte at undersøkelsen ikke representerer deres erfaringer på en "rettferdig" eller sann måte. Et skjema med faste spørsmål og svarkategorier "styrer" den enkeltes svar på en bestemt måte som ikke alle føler seg hjemme i. Med de mange spørsmål som er stilt, vil skjemaet likevel kunne gi noen hovedtendenser av erfaringer fra oppveksten.

Enkelte tilbakemeldinger vitner om betydelig omsorgssvikt under oppveksten på internat og forteller om personer som har fått sin livskvalitet betydelig svekket. Kommentarer viser kontrasten mellom misjonsarbeidet på den ene siden og barn av misjonærer med nærmest ødelagte liv på den andre siden. Dette er forhold som den kvantitative undersøkelsen ikke kan yte full rettferdighet. Vi har imidlertid også mottatt fortellinger om positive erfaringer.

2.2 Utsending og besvarelse av skjema

Misjonsorganisasjonene skaffet til veie navn og adresser til personer i målgruppen. Disse opplysningene ble levert til IRIS i en excel-fil. Filen inneholdt opplysninger om bostedsadresser og for en gruppe personer bare opplysning om e-postadresser.

Utsendelse av skjema ble foretatt på to måter: i papirversjon sendt i konvolutt med frankert svarkonvolutt og til e-post adresser. Alle fikk tilbud om alternativ måte å svare på. I orienteringsbrevet til personsoner med papirversjon ble det opplyst om at man kunne logge seg inn på en egen adresse og fylle ut skjemaet elektronisk. Tilsvarende fikk personer med elektronisk skjema tilbud om å få tilsendt papirversjon. Innsendte skjema på papir ble skannet ved IRIS og lagt inn i databasen.

Alle skjema og orienteringsskriv ble merket med en kode som var koblet til en navneliste. Ved hjelp av denne koden kunne man logge seg inn på det elektroniske spørreskjemaet¹⁰. På det elektroniske skjemaet kunne man logge seg av og på før det ble endelig innsendt. På den måten kunne mottakerne ta den tid de trengte til å svare på skjemaet. Etter at siste spørsmålet var utfylt, ble skjemaet endelig lagt inn i databasen, og det var ikke mulig å komme inn igjen. Vi mottok flere klager på dette, og folk ønsket seg en svarknapp eller et tydelig valg når skjemaet skulle sendes inn. Dette ble teknisk ordnet da det ble sendt ut påminnelse om undersøkelsen. De som ønsket, fikk tilsendt papirversjon av skjemaet og kunne svare på nytt. En svakhet ved skjemaet var at de første elektroniske skjemaene manglet et kommentarfelt til slutt. Dette ble rettet på underveis. Kommentarfeltene inngår ikke i den kvantitative behandlingen av besvarelsene og har således ingen betydning for tolking av kvantitative data.

¹⁰ Skjemaet ble lagt inn i programmet SPSS Dimensions.

Etter at skjema ble sent ut første gang, kom det inn opplysninger om personer som var i målgruppa, men som ikke hadde mottatt skjema. I mange tilfeller gjaldt dette personer som hadde fått kjennskap til undersøkelsen. De fikk tilsendt skjema, og vi vurderte derfor svarfrister løpende, slik at vi fikk med flest mulig besvarte skjema.

Svarprosent og frafall

I alt mottok 2483 personer skjema. Av disse svarte 1481 personer per 25.05.09. Dette gir en svarprosent på 60.

For å vurdere eventuelle skjevheter i materialet har vi sammenlignet kjønnsfordelingen i populasjonen med fordelingen blant de som har svart. På grunnlag av navnelister har vi kunnet lage en fordeling på menn og kvinner i populasjonen, og sammenlignet denne med fordelingen blant de som har svart.

I hele populasjonen er fordelingen 49 prosent menn og 51 prosent kvinner. Blant personer som har svart er fordelingen 44 prosent menn og 56 prosent kvinner. Menn er altså litt underrepresentert blant svarerne. I de statistiske analysene tar vi hensyn til dette ved å vekte materialet slik at menn og kvinner teller med sammen andel som i populasjonen. Dette gjøres ved å legge en vekt inn i databasen¹¹.

Tabell 1. Andel menn og kvinner i hele populasjonen og blant personer som har svart.
Prosent

	Populasjonen	Personer som har svart	Differanse
Menn	49	44	- 5
Kvinner	51	56	+ 5
	100 (N=2483)	100 (N=1481)	

Aldersfordeling

Gjennomsnittsalderen er drøyt 39 år. Medianalder på 36 år, dvs. at halvparten er 36 år eller yngre. Den eldste som har svart er 97 år.

¹¹ Vekten er konstruert slik at menn teller med 1.1 mens kvinner teller 0,9.

Tabell 2. Aldersfordeling.

Gjennomsnitt antall år	39,3
Median	36,0
Standardavvik	13,9
Minimum	18
Maksimum	97
Tallet på personer	1451

2.3 Innsamlings- og bearbeidingsfeil

Undersøkelsen omfatter alle personer i målgruppen som har gått på skoler drevet av misjonsorganisasjonene. Dette er en populasjonsundersøkelse til forskjell fra et tilfeldig utvalg av respondenter. Vi står derfor ikke overfor problemet med å trekke slutninger fra et utvalg til en populasjon grunnet utvalgsfeil (de Vaus 2002). Vi legger derfor mindre vekt på å gjengi signifikanstester i rapporten. Undersøkelsen vil likevel kunne inneholde skjevheter som skyldes frafall av svar, feil som skyldes innsamlingen eller bearbeidningen av data (se f. eks. Hougen 2006).

Innsamlingsfeil kan forekomme fordi respondenten kan ha tolket spørsmålsstillingen på en annen måte enn vi har ment. Denne undersøkelsen er komplisert fordi den spenner over et langt tidsrom som respondentene skal huske fra, og over mange geografiske steder. I spørreskjemaet er det gitt anledning til å svare "husker ikke" på flere spørsmål. En person kan ha gått på skole på flere steder eller kontinenter og i ulike tidsperioder. Dette stiller selvsagt store krav til å gjengi alle opplysninger korrekt. Mange av spørsmålene handler om kompliserte forhold, også forhold som er spesielt sensitive, så som spørsmål om seksuelle overgrep, mobbing, psykiske plager mv. Spørsmål knyttet til opplevelse av "hjemland" har vært utfordrende å formulere, og kan gi rom for ulike tolkninger. For personer som for eksempel har norske foreldre, men har bodd flere steder rundt om i verden som barn, og har nå bosatt seg i Norge, kan det være vanskelig å ta stilling til hva som er hjemlandet. Mange spørsmål handler om spesielle opplevelser ved å bo på internat og opplevelser ved å flytte til "hjemlandet" etter mange år i utlandet. Utsagn som vi ber respondentene ta stilling til kan oppfattes og tolkes ulikt.

Når det gjelder ømtålige spørsmål peker Hougen (2006) på at respondentene bevisst kan gi feilaktige svar, og at svar kan bli påvirket av hva respondentene oppfatter som sosialt ønskelig. Dette kan føre til feilrapportering av ulike opplysninger.

Tolking av svaralternativene "husker ikke" og "vet ikke"

Forholdsvis mange av informantene krysset av på svaralternativene *husker ikke* og *vet ikke* på flere av spørsmålene i spørreskjemaet, noe som også gikk igjen i Normisjon undersøkelsen (Bergås 2008). Det kan være mange grunner til dette. Oppholdet på den norske skole og på internatet startet for mange av informantene allerede fra 1. klasse av. Det å glemme, og ikke lenger huske det vi opplevde i barndommen, benevnes ofte i faglitteraturen for barndomshukommelsestap (childhood amnesia) og regnes for et

generelt fenomen (A. Freud 1950, Tiller 1989, Hayne 2004). Forskningen peker på at det kan være årsakssammenhenger av psykologisk så vel som av kognitiv art. Det regnes både som et utviklingsfenomen og en selvbeskyttende mekanisme. Knytter vi dette opp mot opplevelsen av å bli skilt fra sine foreldre og samtidig bytte bosted og noen ganger land, når en som 6-7 åring begynte på skolen eller når en var litt eldre og måtte begynne på helt ny skole og i ny klasse, gir *husker ikke* og *vet ikke* svarene mer mening (Lande 2003).

Undersøkelsen blir sett i sammenheng med den enkeltes erfaringer og syn på misjonsorganisasjonene. Flere av personene i målgruppa er kritiske til misjonen og synes misjonene har gjort altfor lite for å rette opp eller ta ansvar for den omsorgssvikten som har funnet sted. Man ser således på spørreundersøkelsen som en lettvinnt måte å komme unna ansvaret på.

Enkelte har sendt inn ganske omfattende kommentarer. Av synspunktene kommer det fram at undersøkelsen ikke kan skape den objektivitet som er nødvendig for å få et helhetsbilde av oppvekstvilkårenes påvirkning på det voksenlivet. Det etterlyses bl.a. spørsmål som kan bringe fram en større følelsesmessig dybde fra opplevelser ved misjonsskolene. Det påpekes at det er gitt for lite rom for den enkelte respondent til å komme fram med sine opplevelser. Noen etterlyser også flere spørsmål om bearbeidingsprosess som respondenter har vært igjennom de seinere år. Som barn var man gjerne stille og lojal overfor foreldre og undertrykte sine følelser uten å forstå at dette kunne skape følelsesmessige problemer seinere. Flere kommenterer at undersøkelsen burde lagt mer vekt på hvordan man ser på oppveksten i dag enn de følelser man hadde som barn. Som en person kommenterer: ”Jeg kan ikke huske at jeg synes synd på meg selv som var på internat, selv om jeg savnet mine foreldre. Det var slik det var. Jeg var ikke sint på foreldre, bitter på Gud eller sint på misjonsorganisasjonene”. Som voksen ser man anderledes på det, og denne personen uttrykker at det var hårreisende galt å sende bort barna som 6-åringer: ”Om jeg ikke var sint på egne foreldre, Gud og misjon da, er jeg det nå,” sier vedkommende.

2.4 Analyseredskaper

I rapporten brukes rent deskriptive analyser basert på frekvensfordelinger (univariate fordelinger), og krysstabeller mellom to variabler (bivariate fordelinger). Frekvensfordelinger beskrives i flere tilfeller ved gjennomsnitt, median og standardavvik.

En statistisk metode, faktoranalyse, er nyttet til å analysere flere spørsmål med en rekke utsagn som respondenten bes om å ta stilling til. Dette er en måte for å oppsummere tendenser i data og trekke ut hovedtendenser i materialet (Hair et al 1990). Faktoranalysen kan gi mer oversikt over tendenser i datamaterialet enn bare å se på frekvensfordelingen på hvert enkelt utsagn. Når en har tolv forskjellige utsagn respondenten skal ta stilling til under ett spørsmål, er det lett å miste oversikten ved å se på hvert utsagn hver for seg. Faktoranalysen er her til hjelp for å se hovedtendenser i materialet via knipper av svar som henger nært sammen, dvs. korrelerer høyere med hverandre enn med andre utsagn. Knipper av svar som henger sammen kalles i analysen

en faktor eller dimensjon i gruppen av utsagn. Utsagn i spørreskjemaet oppfattes i faktoranalysen som uttrykk for en underliggende, latent dimensjon (dimensjon som ikke er lett å se direkte) i svarene. Utsagn som har de høyeste faktorladningene, er sterkt retningsgivende for innholdet i faktoren. Det kan forekomme at det er vanskelig å tolke faktorer og derved gi dem et meningsfullt navn.

I tabeller over faktoranalyser oppgis faktorladninger som varierer mellom -1 og +1. Faktorladningene er korrelasjoner mellom det enkelte utsagn og den teoretiske faktoren. Utfordringen er ofte å tolke dimensjonene og å finne ut hva man skal kalle dem. En faktoranalyse kan resultere i et ulikt antall faktorer. Det er imidlertid slik at den første faktoren er den ”sterkeste”, dvs. den faktoren som best oppsummerer variasjonen i materialet. Ved analyse av spørsmål i denne undersøkelsen har vi stor grad oppnådd fra to til tre faktorer. Vi redegjør faktorene i teksten der det er relevant. I noen tilfeller brukes faktoranalysen til å understøtte tolking av frekvensfordelinger.

Faktoranalyse er brukt på disse spørsmålene:

- Spørsmål 7, utsagn om opplevelser fra skoletiden.
- Spørsmål 15, utsagn om opplevelser ved flytting tilbake til hjemlandet etter oppvesten ute.
- Spørsmål 20, utsagn om erfaringer fra oppveksten i utlandet.
- Spørsmål 34, 35 og 36, utsagn om reaksjoner på og opplevelser med å bo på internat.

Oversikt over faktoranalyser og frekvensfordelinger for utsagnene vises i Vedlegg 3.

I rapporten er det også gjort bruk av andre statistiske analyser som korrelasjonsanalyse og regresjonsanalyse.

Korrelasjon viser (den lineære) sammenhengen mellom to variable¹² (Cramer & Howitt 2004). Korrelasjonen kan være enten positiv eller negativ. En positiv korrelasjon indikerer at høy skår på den ene variabelen går sammen med høy skår på den andre. Negativ korrelasjon betyr at høy skår på den ene variabelen går sammen med lav skår på den andre. Korrelasjonen kan variere mellom + 1 og - 1. Dess større korrelasjon, dess sterkere er sammenhengen mellom de to variablene. Verdien 0 betyr at det ikke finnes noen sammenheng. Korrelasjonsanalyse innebærer ikke nødvendigvis noen årsakssammenheng.

Regresjonsanalyse analyserer sammenhengen mellom en eller flere variabler. En variabel velges som den som skal forklares (den avhengige variabelen). I analysen inngår en eller flere forklaringsvariable eller årsaksvariable til den avhengige variabelen. Formålet med regresjonsanalyse er altså å forutsi endringer i den avhengige variabelen som følge av svar på endringer i en eller flere uavhengige variable (Hair et al

¹² En variabel er her et spørsmål med svarkategorier i spørreskjemaet.

1995). Hvis f. eks. helsestatus eller en helseindeks er den avhengige variabel (forholdet som skal forklares), kan de uavhengige variablene (forklaringsvariablene) være alder, kjønn, utdanning osv. Analysen kan da vise betydningen av alder, kjønn og utdanning for helsetilstanden for personer.

3 Skoletiden

3.1 Innledning

Dette kapitlet handler om opplevelser knyttet til tiden på skolen, i hvilke land respondentene gikk på skole og hvilken type skole de gikk på, alder da de begynte på skole og hvor lenge de gikk på skolen. Vi har valgt å dele tema om opplevelser fra skoletiden i to. Dette kapitlet tar i hovedsak opp erfaringer som alle har hatt, uansett om de har bodd på internat eller ikke. Temaet i kapittel tre er erfaringer fra botiden på internat. Dette er et ganske stort materiale i denne undersøkelsen og vi valgte derfor å rapportere dette i et eget kapittel.

3.2 Resultater

3.2.1 Land på skole og skoletype

Landene med største andel elever er Etiopia (24 prosent), Madagaskar (21 prosent), Kenya (15 prosent) og Japan (12 prosent). For fullstendig oversikt over land, se Tabell 59, Vedlegg 3.

En andel på 90 prosent gikk på norsk skole. Av andre skoletyper utgjorde internasjonale skoler 18 prosent, lokal nasjonal skole syv prosent og hjemmeskole syv prosent.

Tabell 3. Skoletype.

	Tallet på svar	Prosent
Norsk skole (DNS)	1327	90
Hjemmeskole (i ulike varianter)	110	7
Lokal, nasjonal skole	108	7
Internasjonal skole (i ulike varianter)	259	18
Annet	45	3
Totalt	1472	126

*) Prosentsummen blir over 100 fordi enkelte har krysset av for flere skoler.

Tabell 62, Vedlegg 3 gir en oversikt over land og hvilken type skole personene gikk på. Av tabellen ser vi at det var ganske vanlig at over 90 prosent av elevene gikk på norsk skole.

3.2.2 Alder begynt på skole og antall år på skole

Elevene var nær 8 år (i gjennomsnitt) da de begynte på skole og de gikk i gjennomsnitt fire og et halvt år på skole, Tabell 4.

Innsamlingsfeil kan forekomme fordi respondenten kan ha tolket spørsmålsstillingen på en annen måte enn vi har ment. Denne undersøkelsen er komplisert fordi den spenner over et langt tidsrom som respondentene skal huske fra, og over mange geografiske steder. I spørreskjemaet er det gitt anledning til å svare "husker ikke" på flere spørsmål. En person kan ha gått på skole på flere steder eller kontinenter og i ulike tidsperioder. Dette stiller selvsagt store krav til å gjengi alle opplysninger korrekt. Mange av spørsmålene handler om kompliserte forhold, også forhold som er spesielt sensitive, så som spørsmål om seksuelle overgrep, mobbing, psykiske plager mv. Spørsmål knyttet til opplevelse av "hjemland" har vært utfordrende å formulere, og kan gi rom for ulike tolkninger. For personer som for eksempel har norske foreldre, men har bodd flere steder rundt om i verden som barn, og har nå bosatt seg i Norge, kan det være vanskelig å ta stilling til hva som er hjemlandet. Mange spørsmål handler om spesielle opplevelser ved å bo på internat og opplevelser ved å flytte til "hjemlandet" etter mange år i utlandet. Utsagn som vi ber respondentene ta stilling til kan oppfattes og tolkes ulikt.

Tabell 4. Alder begynt på skole og tallet på år på skole. Gjennomsnitt og standardavvik

		Hvor gammel var du da du begynte på skole i utlandet?	Hvor mange år til sammen gikk du på skole i utlandet?
N	Svar	1464	1463
Gjennomsnittsalder, år		7,7	4,5
Standardavvik, år		2,1	2,4
Minimum, år		4	0
Maksimum, år		17	15

Spørsmål om kontakt med lokalbefolkningen, læring av språk mv. viser ingen korrelasjon med antall på år på skole (Jf. Tabell 67) men spørsmål om sosialt fellesskap viser en svak negativ sammenheng, dvs. at eldre respondenter rapporterer om noe dårligere fellesskap.

En andel på 79 prosent hadde søsken på samme skole mesteparten av skoletiden og 12 prosent en mindre del av skoletiden. Som vi siden kommer inn på, er søsken av betydning spesielt i forbindelse med opphold på internat.

3.2.3 Opplevelser fra skoletiden

Vi har stilt spørsmål om ulike erfaringer og opplevelser fra skoletiden. Elevene kan ha gått på forskjellige skoler og vi mente derfor at det var nødvendig å knytte erfaringene til en av skoletypene. Vi ba derfor respondentene om å krysse av for den skolen de refererte til i sin svar, (se spørreskjema, Vedlegg 3). Det ville ha sprengt alle rammer for undersøkelsen om vi skulle ha spurt til enhver tid om erfaringer fra alle skoler respondenten gikk på. En begrensning var derfor nødvendig.

En andel på 88 prosent (1286 personer) svarte at de henter sine erfaringer fra norsk skole, mens en andel på syv prosent svarte internasjonal skole. Andre skoletyper var lokal, nasjonal skole (1 prosent) og annen skole, uspesifisert (1 prosent), se Tabell 60, Vedlegg 3. Valg av skoletype er uavhengig av tidsepoke elevene gikk på skole og f. eks. antall år de bodde på internat. Opplysning om foreldres arbeidsgiver viser heller ingen systematiske forskjeller i valg av skoletype.

I analysen av respondentenes erfaringer fra skoletiden bruker vi frekvenstabeller. Svar fra norske skoler dominerer materialet.

Respondenten skulle ta stilling til følgende utsagn:

7. I hvilken grad vil du si at utsagnene nedenfor gjelder for deg? Sett ett kryss på hver linje.							
	Helt uenig 1	Delvis uenig	Verken eller	Delvis enig	Helt enig 5	Husker ikke	Ikke aktuelt for meg
Kontakten med medelevene var viktig for meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det var god kontakt mellom elever som bodde hjemme og elever som bodde på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ble invitert hjem til barn som bodde hjemme	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte meg ensom der jeg bodde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg var mye i et internasjonalt miljø utenom skoletiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg fikk være med på aktiviteter internatet arrangerte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg syntes disiplinen på skolen var streng	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg syntes den kristne profilen (bønn, salmevers, andakt m.v.) på skolen var positiv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolen la godt til rette for kontakt med lokalt miljø	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde god kontakt med lokalbefolkningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde gode muligheter for å lære det lokale språket	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Frekvenstabell over svarene er gjengitt i Tabell 65, Vedlegg 3.

Gjennomsnittsverdiene på utsagnene viser at respondentene uttrykker stor grad av **enighet** i følgende utsagn:

- Kontakten med medelevene var viktig for meg
- Det var god kontakt mellom elever som bodde hjemme og elever som bodde på internat
- Jeg ble invitert hjem til barn som bodde hjemme
- Jeg følte meg ikke ensom der jeg bodde
- Jeg fikk være med på aktiviteter internatet arrangerte
- Jeg syntes den kristne profilen (bønn, salmevers, andakt m.v.) på skolen var positiv

Respondentene er i varierende (under 50 prosent) grad **uenig** i disse utsagnene:

- Jeg hadde god kontakt med lokalbefolkningen

- Jeg hadde gode muligheter for å lære det lokale språket
- Skolen la godt til rette for kontakt med lokalt miljø
- Jeg var mye i et internasjonalt miljø utenom skoletiden

Et flertall av elevene var **uenig** i at de hadde god kontakt med lokalbefolkningen og at de hadde gode muligheter for å lære det lokale språket. En andel på 65 prosent mener også at skolen heller ikke la til rette for kontakt med lokalt miljø. Selv om mange opplevde mindre god kontakt, er det også en god del som opplede det motsatte. En andel på 42 - 43 prosent er enig i at de hadde god kontakt med lokalbefolkningen og 44 prosent hadde gode muligheter for å lære det lokale språket.

Meningene er altså svært delte når det gjelder oppfatninger av den lokale kontakten. Selv om et lite flertall mener kontakten med lokal miljø har vært mindre god, viser likevel en faktoranalyse at en andel en andel respondenter systematisk har uttrykt enighet om at de har opplevd god lokal kontakt, men denne gruppen utgjør altså under halvparten av respondentene.

Andre svarmønstre viser at det var god kontakt med elever som bodde hjemme og at det var ganske vanlig at elever på internat ble invitert til de som bodde hjemme. Slik kontakt bidro til at elevene på internat ikke følte seg ensomme. Dette understøttes av en faktoranalyse som viser at utsagn om disse forholdene er knyttet sammen.

Kontakten med andre elever var viktig (86 prosent), og nær tre fjerdedeler av elevene fikk delta i aktiviteter som internatet arrangerte.

Elevene var positive til den kristne profilen på skolen, men et flertall synes at disiplinen på skolen var for streng (se Vedlegg 3, Tabell 65).

Det er ganske stor spredning på svar om kontakt med lokalt miljø. Dette kan dels forklares ved at elever som ikke bodde på internat hadde bedre kontakt enn de som bodde på internat, se, Vedlegg 3, Tabell 66. Alder har også betydning, da eldre personer opplevde dårligere kontakt enn yngre, se avsnitt nedenfor. Jenter hadde dårligere kontakt enn gutter.

3.2.4 Kontakt med lokalt miljø: Norsk skole får dårligst vurdering

Norsk skole kommer dårligst ut på spørsmål om kontakt med lokalt miljø. Dette betyr at elevene som gikk på norske skoler i mindre grad opplevde at de hadde god kontakt med lokalt miljø sammenlignet med elever som gikk på andre skoletyper.

På de spørsmålene om sosialt fellesskap og deltaking i aktiviteter som ble arrangert er forskjellene små.

3.2.5 Eldre personer og jenter opplevde mindre kontakt med lokalt miljø

De eldste respondentene opplevde i størst grad lite kontakt med lokalt miljø. Korrelasjonsanalyse viser en systematisk sammenheng med alder: dess lavere alder, dess dårligere kontakt. Dette kan tyde på at misjonsorganisasjonene over tid har lagt noe mer vekt på at elevene skal ha kontakt med lokalt miljø.

Jenter opplevde mindre grad av kontakt med lokalt sosialt miljø enn gutter. Dette kan ha sammenheng med at jente ble mer beskyttet enn gutter. Sosial kontakt viser sterkere sammenheng med alder: dess yngre, dess bedre sosialt fellesskap på skolen.

Det er ubetydelig kjønnsforskjeller i utsagnene

3.2.6 Skifte av bosted

Respondentene fikk spørsmål om hvor mange ganger skiftet de bosted før de var 18 år. I gjennomsnitt har respondentene flyttet nær sju ganger, og med et maksimum på 25 flyttinger. Halvparten av respondentene har flyttet 6 ganger eller mindre.

3.3 Kort oppsummering

Opplysninger om i hvilke land elevene gikk på skole, viser at størst andel gikk på skole i Etiopia, med Madagaskar og Kenya på de neste plassene. Et flertall av respondentene var tilknyttet den norske skolen i de fleste landene. Elevene var i gjennomsnitt nær åtte år når de begynte på skole og gikk i gjennomsnitt i 4,5 år på skole. Alderen elevene begynte på skole kunne variere fra fire til 17 år.

Utsagn om skoletiden viser en tendens til at elevene hadde svak kontakt med lokalt miljø i skoletiden. Det kunne dreie seg om kontakt med lokalbefolkningen, muligheter for å lære det lokale språket og at skolen i liten grad la til rette for kontakt med lokalt miljø. Kontakten varierer imidlertid. Eldre respondenter oppga mindre grad av kontakt enn yngre, og jenter hadde mindre kontakt enn gutter. At jenter hadde mindre kontakt enn gutter, kan være uttrykk for at jenter ble utsatt for større risiko enn gutter i kontakten med lokalsamfunnet. Dette blir imidlertid spekulasjon. Det ville gi et unyansert bilde av skoletiden, om vi hevdet at alle hadde liten grad av kontakt med lokalsamfunnet. En del respondenter har opplevd at skolen la godt til rette for kontakt med lokalt miljø, at de hadde god kontakt med lokalbefolkningen og hadde gode muligheter for å lære det lokale språket, men dette gjelder i større grad andre skoletyper enn de norske internatskolene.

Svarene tyder på at norske skoler var strengere når det gjaldt å la elevene få muligheter til lokal kontakt enn andre skoler, men svarene tyder også på at dette regime ble endret over tid.

De norske skolene var således til en viss grad isolerte fra lokalsamfunnet. Elevene hadde imidlertid gode sosiale relasjoner til venner på internatet og utenfor skolen, og deltok i stor grad på aktivitetstilbud som skolen arrangerte. Når det gjelder disse forholdene, er det ikke forskjeller mellom norske skoler og andre skoler som elevene gikk på. En hovedtendens er følgelig at elevene hadde god kontakt med andre elever som bodde hjemme og de besøkte hjemmeboende elever.

4 Opphold på internat

4.1 Innledning

Diskusjon om forholdene på internatene bl.a. med innlegg i aviser og TV-program har fått stor oppmerksomhet. Flere personer har stått frem og fortalt om negative erfaringer fra denne delen av oppveksten. Det gjelder både forholdene på internatet og problemer med atskillelse fra foreldre.⁶ Vi skal her ta opp flere sider ved livet på internat. Et sentralt perspektiv er også spørsmålet om hvilke konsekvenser oppholder på internat har hatt for tilknytning og atskillelse. For barn er det mange aspekt som kan bidra til å gjøre tiden på internat vanskelig, men det er også forhold som kan bidra til å mildne vanskelige opplevelser. Vi ønsker å belyse flere sider av dette.

Noen barn kan ha protestert mot å bo på internat, mens andre ikke torde protestere eller ikke tenkte på det engang. Barnas reaksjoner og relasjoner til foreldre kan ha betydning for hvordan de mestrer livet på internat og for reaksjoner senere i livet.

Mange av informantene i undersøkelsen gikk på den norske skolen og bodde på internat i 50-, 60- og 70- årene. Kunnskap om tilknytnings og atskillellesprosessene (John Bowlby presenterte sin forskning på 60 og 70 tallet) var ikke nødvendigvis kjent for verken fagfolk eller foreldre på den tiden. Vi må derfor se de lange atskillelsene fra foreldrene som barna opplevde i lys av dette, selv om det ikke alene kan forklare hvorfor rammene var slik de var. De smertefulle opplevelsene som mange av elevene hadde på grunn av savnet etter foreldrene, blir dessverre ikke mindre selv om kunnskapen om dette den gang var for liten og reglene således for rigide. Dataene viser at informantene i gjennomsnitt bodde nær fire år på internat, som betyr for mange respondenter mange år uten den daglige foreldrebeskyttelsen som barn i skolealder har behov for.

Et annet moment var den søskensplittelsen som informantene fortalte om i intervjuene. Elevene fikk eksempelvis ikke ligge på samme rom som sine søsken dersom de ikke hadde tilnærmet lik alder og var av samme kjønn. Den støtten og beskyttelse som vi vet søsken kan gi hverandre når foreldrene er fraværende (Ainsworth 1982, Kempton et.al, 1991, Dufell 2000), var heller ikke alltid tilgjengelig.

I denne delen av analysen har vi tatt med i analysen de elevene som bodde på internat hele tiden, og de som vekslet mellom å bo hjemme og på internat. Vi velger her å

⁶ I forbindelse med spørreundersøkelsen har vi mottatt brev og telefonhenvendelser fra personer som forteller om svært dårlige opplevelser fra internattiden.

inkludere respondentene som gikk på alle typer skoler. Over 90 prosent gikk på norske skoler, så erfaringene derfra vil dominere resultatene.

Kvinner er som vist noe overrepresentert i materialet. Vekting av data viser imidlertid ingen store forskjeller i forhold til uvektede data.

4.1.1 Teori om tilknytning og atskillelse

Den engelske forsker og psykiater John Bowlbys (1984, 1987, 1989) utvikling av tilknytningsteorien er basert på studier av tilknytningsforholdet mellom foreldre og barn. I følge teorien knytter alle barn seg til foreldrene sine, eller de som er i foreldrenes sted for beskyttelse og nærhet. Han definerer tilknytning som *emosjonelle spesifikke bånd som knytter barn til sine primære omsorgspersoner over tid og sted*. Betydningen av barns atskillelse fra sine nære omsorgspersoner må i følge John Bowlby alltid ses på bakgrunn av barnets grad av tilknytning til de samme personer. Bowlby hevder at det er helt naturlig for barn å protestere på atskillelse fra foreldrene sine. Han mener at barns protester på atskillelse og deres bestrebelser på å gjenvinne nærhet, det som kalles tilknytningsatferd, i mange tilfeller må ses på som psykisk sunt, fordi det betyr at det ikke er det samme for barn hvem de er sammen med. Barn er totalt avhengig av foreldrenes beskyttelse, eller av andre som er i deres sted. Deres evne til å diskriminere mellom personer, viser at de har oppnådd den ønskede og verdifulle tilknytningen til sine foreldre som er kvalitativt annerledes enn til andre personer som omgir dem. Barn opplever sine foreldre og familien sin som den ”trygge base” her i verden. De søker den trygge base for beskyttelse og trygghet, men samtidig er den også et utgangspunkt for utforskning av omverdenen. Best fungerer det når det utvikles en god balanse mellom barns utforskingstrang og deres nærhetsbehov. Foreldrenes emosjonelle tilgjengelighet og beredskap har stor betydning i denne sammenheng fordi det handler om det enkelte barns subjektive opplevelse av trygghet. Trusselen om at foreldrene ikke skal være kontinuerlig tilgjengelig fører til protest og tilknytningsatferd. I følge Bowlby utvikles opplevelsen av trygghet gjennom foreldrenes gjentatte pålitelige emosjonelle tilgjengelighet og beredskap. Barna blir elsket for det de er, og ikke for det foreldrene skulle ønske de var. Bowlby hevder at den trygge base alltid er preget av betingelsesløshet. Kortere eller lengre atskillelser fungerer aller best for barn dersom de som er i foreldrenes sted under fraværet klarer å fungere som den ”andre trygge base”, det Bowlby kalte for sekundær tilknytning (1984).

Forberedelse på atskillelse

Kortere eller lengre atskillelser er som regel uunngåelig mellom barn og foreldre i løpet av barndommen og trenger ikke alltid være skadelig. Bowlby (1989) og andre forskere (se Ainsworth 1982, Robertson 1989, S. B. Lande 2003) ble derfor opptatt av hvordan foreldre best kunne forberede atskillelsene, og hvordan en god forberedelse kunne bidra til at atskillelsen ble mindre smertefull og skadelig for barna. Det understrekes at forberedelsene måtte være tilpasset barnas alder og modenhet. Det samme gjaldt for lengden på fraværet, jo yngre barna var dess kortere fravær. Det var også viktig at de personene som hadde omsorgen i foreldrenes fravær var emosjonelt tilgjengelige, og at de evnet å vise respekt og toleranse for barnas følelser av savn og forlatthet og for deres vedvarende lengsler etter gjenforening med foreldrene. Erstatningspersonenes gjentatte

bekreftelse på at foreldrene fortsatt var glad i dem og tenkte på dem selv om de var borte, var en annen viktig faktor.

Dette brøt ganske radikalt med datidens manglende forståelse av barns grunnleggende behov for trygghet og nærhet. Det alminnelige oppfatning var at barn ikke sørger slik vi voksne gjør. Når barn gråt i protest og viste annen tilknytningsatferd, skulle det dempes eller unngås. Dette medførte for eksempel at foreldre i liten grad fikk besøke barn under sykehusopphold. Nye opprivende avskjeder ville bare uroe barna igjen og skape vansker for personalet. I tråd med dette, ble foreldre ofte oppfordret til å forlate barna mens de sov eller var opptatt med andre ting for å unngå barnas sterke protester og gråt.

Det er rimelig å anta at mye av denne holdningen også preget både foreldrene og de ansatte på internatet. Dataene viser at barna fikk svært ulik grad av forberedelse på det lange fraværet fra foreldrene, og det ble lite satt ord på det som skjedde med dem. Den følelsesmessige tilgjengeligheten som Bowlby understreker så sterkt i den daglige omsorgen av barn, må også ha vært en mangelvare i en internattilværelse med få voksne på mange barn med svært ulike og individuelle behov.

Bowlby beskriver barns atskillelsesopplevelser som en tilnærmet sorgprosess med tre faser: protest, fortvilelse og til slutt en tilnærmet likegyldighet. Den siste fasen så han på som en beskyttelsesmekanisme hos barna. Et positivt forløp av barns sorgprosess er i enda høyere grad enn hos voksne avhengig av at de får følelsesmessig og praktisk støtte til bearbeiding av savnet og sorgen. Barn er avhengig av at andre nære voksne hjelper dem til å gi mening til hendelser i livet som er utenfor deres kontroll og som kan oppleves uforståelig for dem (Lande & Lande 2003).

Bowlby forskning fremhever styrken i tilknytningsbåndene og den positive betydning barnets nærhetssøking har. Det ga ny forståelse av kildene til angst, depresjon og følelsesmessig tilbaketrekning. Bowlby arbeider med tilknytningsteorien har også påvirket sosialpolitikken vedrørende barn i mange land. Det har blitt en holdningsendring når det gjelder omsorgen av barn i sosialmedisinske institusjoner, barnehjem, barnehager og internatskoler. Senere forskning bygger videre på han arbeid og det påvises hvor mye kvaliteten i tilknytningsforholdene og utvikling av kjærlighetsbåndene har å bety for vår psykiske helse. Forskerne har beskrevet individuelle forskjeller med hensyn til tilknytningsmønstre, og vist hvordan disse kan gi ulik utvikling av vår personlighet, sunnhet eller sykdom. Forskning og klinisk erfaring viser at grunnleggende og tidlig opplevelse av separasjonsangst, sorg og tilbaketrekning kan prege vårt voksne liv. Hendelser eller relasjoner som representerer gjentakelse av barndommens tap og traumer, kan utløse alvorlige psykiske reaksjoner med angst og depresjon. Redsel for å miste, eller bli forlatt, kan hindre en i å knytte seg til et annet menneske for nærhet, gjensidighet og forpliktelse (Lande 2000, 2009).

4.2 Resultater

I dette avsnittet viser vi til resultater fra spørreundersøkelsen om botid på internat og om forberedelsene til å flytte til internat. Vi tar opp spørsmål om reaksjoner på det å bo på internat og opplevelse av trøst og støtte under oppholdet.

4.2.1 Mange har bodd på internat

Av alle vi har fått svar fra, bodde 34 prosent på internat hele tiden mens de gikk på skole i utlandet og en andel på 25 prosent vekslet mellom å bo hjemme og på internat. De resterende 40 prosent bodde aldri på internat, se Tabell 5. Denne siste gruppen blir holdt utenfor analysene.

Nær 40 prosent av de som gikk på norske skoler, bodde aldri på internat mot nær 25 prosent av de som gikk på andre skoletyper.

Tabell 5. Spørsmål 27. Hvor bodde du mens du gikk på skole i utlandet? Prosent

	Tallet på personer	Prosent
Bodde på internat hele tiden	500	34,2
Vekslet mellom å bo på internat og å bo hjemme	372	25,4
Bodde aldri på internat	590	40,4
Totalt	1462	100,0

I gjennomsnitt bodde elevene 3,9 år på internat. Den gjennomsnittlige variasjonen mellom elevene er 2,2 år. Maksimum er 13 år. Et antall på 13 elever bodde 9 år eller mer på internat, se Tabell 68, Vedlegg 3.

4.2.2 Forberedelser

Spørsmål om forberedelser vises i Tabell 6.

Det er ikke svært store forskjeller mellom respondentene i utsagnet ”Jeg var godt forberedt på å bo på internat”: en andel på 44 prosent er uenige, mens 39 prosent er enige. De andre svarte ”verken enig eller uenig”. Todelingen i svarene er mer markert på utsagnet ”Jeg fikk besøke internatet før jeg flyttet dit”. En andel på 38 prosent uenige, mens 59 prosent er enige i utsagnet. Flesteparten hadde sett hvor foreldrene skulle bo før de flyttet på internat. Opplevelsen av forberedelsene på å bo på internatet var altså ganske blandet. En stor andel syntes å være dårlig forberedt, mens en ganske stor andel var godt forberedt.

På spørsmål om respondentene gledet eller gruet seg til å bo på internat, svarte nesten en fjerdedel at de gledet seg til å bo på internat, mens noe færre, 22 prosent, gruet seg. Ganske mange svarte ”både og” (34 prosent), mens noen verken gledet eller gruet seg (9 prosent).

Forberedelser har en klar betydning for følelsesmessige reaksjoner på denne endringen i livet til personene. Personer som var dårlig forberedt på å bo på internat svarte at de gruet seg til å bo der. Motsatt, de som var godt forberedt, gledet seg til oppholdet.

Tabell 6. Forberedelser på å bo på internat. Prosent

	Jeg var godt forberedt på å bo på internat	Jeg fikk besøke internatet før jeg flyttet dit	Jeg hadde sett hvor foreldrene mine skulle bo før jeg flyttet på internat
Helt uenig	26,6	32,2	17,7
Delvis uenig	16,5	5,3	1,7
Verken enig eller uenig	17,8	3,6	,5
Delvis enig	22,4	13,3	2,5
Helt enig	16,7	45,6	77,6
Totalt	100,0	100,0	100,0

4.2.3 Reaksjoner på oppholdet på internat

I spørreskjemaet presenterte vi flere utsagn om det å flytte til internat og på reaksjoner på oppholdet der. Respondentene har her tatt stilling til ni forskjellige utsagn om livet på internat. Respondentene blir bedt om å oppgi reaksjoner slik de opplevde det som barn. Som vi har sett i kommentarer fra respondenter, kan barnas opplevelser være preget av sterk lojalitet til foreldre og deres arbeid. Som voksne kan respondentene se opplevelsene fra andre sider og med voksne øyne. Vi mener likevel det er en viktig ramme for tolking av dataene at reaksjoner som barn og som voksen kan være vidt forskjellige. V har valgt å spørre etter barnas reaksjoner fordi dette psykologisk sett kan ha betydning for psykisk helse som voksen, og fordi vi mener det er riktig å få et inntrykk av hvordan opplevelsene var som barn.

Spørsmålet nedenfor presenterer utsagn respondenten skulle ta stilling til:

34. Under kommer noen utsagn om reaksjoner på det å bo på internat. I hvilken grad vil du si at utsagnene nedenfor gjelder deg? Sett ett kryss på hver linje.

	Svært sterk grad	Nokså sterk grad	Både og	Nokså liten grad	Svært liten grad	Husker ikke/Vet ikke	Ikke aktuelt for meg
Jeg protesterte mot å bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg fikk skyldfølelse hvis jeg protesterte mot å bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre hadde forståelse for at jeg protesterte mot å bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg viste mine følelser overfor foreldrene, når jeg skulle reise hjemmefra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg torde ikke fortelle mine foreldre at jeg ikke trivdes med å bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre ga uttrykk for at det ville bli spennende for meg å bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde lyst til å gråte i forbindelse med avskjed fra foreldrene, men jeg torde ikke	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg prøvde å skjule sorgen i forbindelse med avskjeder	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det ble tyngre å ta avskjed med foreldrene dess lenger jeg bodde på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Frekvenstabeller (og faktoranalyse) er gjengitt i Vedlegg 3, Tabell 70 og Tabell 71.

En prosentvis større andel av respondenter svarte i ”Svært liten” eller ”Nokså liten grad” enn ”Sterk ”eller” nokså sterk grad”:

- Jeg protesterte mot å bo på internat.
- Jeg fikk skyldfølelse hvis jeg protesterte mot å bo på internat.
- Jeg torde ikke fortelle mine foreldre at jeg ikke trivdes med å bo på internat.
- Jeg hadde lyst til å gråte i forbindelse med avskjed fra foreldrene, men jeg torde ikke.
- Det ble tyngre å ta avskjed med foreldrene dess lenger jeg bodde på internat.
- Jeg prøvde å skjule sorgen i forbindelse med avskjeder.

Utsagn som dekker protest mot å bo på internat, skyldfølelse over å protestere eller frykt for å fortelle om mistrivsel etc. forekom ikke blant flertallet av respondenter. Flertallet opplevde det ikke som ”nødvendig” å skjule sine følelser og reaksjoner.

En faktoranalyse bekrefter at respondentene som svarer i ”liten” eller ”svært liten” grad på et av utsagnene har en tendens til å svare det samme på de andre utsagnene. Gjennomgående har respondentene vurdert at de i liten eller svært liten grad har hatt slike reaksjoner.

Faktoranalysen finner fram til et knippe av utagn som henger sammen med hverandre i større grad enn med andre utsagn. Med disse utsagnene ønsker vi å se om respondentene på ulike måter prøvde å holde tilbake følelser og reaksjoner, spesielt overfor foreldre. Faktoranalysen og frekvensfordelinger viser altså at et flertall av respondentene **ikke** fikk skyldfølelse hvis de protesterte, at de ikke fikk lyst til å gråte i forbindelse med avskjeder med foreldrene eller prøvde å skjule sorgen i forbindelse med avskjeder. Dette tyder på at respondentenes svar i første rekke ikke handler om å kunne vise følelser, men forteller kanskje mer om at respondentene ikke hadde behov for å gråte, føle sorg, ikke mistrivdes eller ikke ha skyldfølelse.

Mange hadde imidlertid delte reaksjoner og svarte ”både og” på utsagnene. Mellom 20 og tretti prosent svarte ”svært sterk” eller ”nokså sterk grad” på flere av de samme utsagnene. Dette betyr at reaksjonene var ganske delte. Her ser vi to viktige historier blant respondentene. Et flertall av respondentene opplever at de ikke måtte skjule behov eller at de ikke protesterte mot å bo på internat, mens et mindretall hadde motsatte følelser og mange svarte ”både og”.

Faglitteraturen peker på at det å vise følelser i forhold til sorg og savn varierer med alder. I motsetning til yngre barn er det vanlig at barn fra 6 års alderen og oppover mot puberteten prøver å skjule vanskelige og såre følelser bevisst eller ubevisst. De klarer ikke ved egen hjelp å tenke på det vanskelige og uforståelige som skjer med dem. De unnviker det, og får dermed ikke gjort det nødvendige bearbeidelsesarbeidet slik at det kan bli en begynnende forsoningsprosess. Lande (2003:100) peker på at får ikke barn hjelp til bearbeiding, kan resultatet bli psykosomatiske plager, konsentrasjonsvansker eller læreproblem.

De ”tilpasningsdyktige” barna viser at det å skjule vanskelige følelser ikke var et dominerende trekk blant elevene. Likevel opplevde opp til en tredjedel av barna at de nettopp i sterk grad måtte skjule behov og følelser. Som vi kommer tilbake til nedenfor, viser analyser at disse barna hadde større helseplager av psykisk karakter enn de andre. Dette er i tråd med teorien. Barna som ikke klarte eller ville tilpasse seg situasjonen var likevel ikke et flertall blant respondentene.

Et annet svarmønster er at foreldre gir uttrykk for at det ville bli spennende å bo på internat og at de hadde forståelse for barnas protester. Godt over halvparten (55 prosent) svarer at foreldre hadde forståelse for at barna protesterte mot å bo på internat og ga samtidig uttrykk for at det ville bli spennende å bo på internatet (40 prosent). En tredjedel av respondentene svare imidlertid ”Både og” på den siste påstanden, så her har mange opplevd å få ulike reaksjoner fra foreldre. Til en viss grad kan vi imidlertid si at mange har opplevd støttende foreldre.

Sammenheng mellom reaksjoner fra opphold på internat og andre variabler

Det er en systematisk sammenheng mellom alder og det å gi uttrykk for følelsesmessige reaksjoner. Dess eldre respondentene er, dess mer har de dekket over sine reaksjoner (jfr. Bowlby 1986, Lande 2003).

Utsagnet om at foreldre gir uttrykk for at det er spennende å bo på internat varierer positivt med alder. Dette betyr at dess mindre grad foreldre uttrykker dette, dess eldre er respondentene. Eldre respondenter har da i mindre grad erfaring for at foreldre ga positive reaksjoner på det å bo på internat enn yngre.

Det er forskjeller mellom svar fra menn og kvinner. Mennenes svar viser at de i større grad skjulte sine følelser enn det kvinnenes svar viste. Kvinner opplevde i sterkere grad enn menn positiv støtte fra foreldre.

Antall år respondentene har bodd på internat spiller forholdsvis liten rolle på spørsmål om å vise følelser.

Søkt hjelp for psykiske plager

Evnen til vise reaksjoner viser en sterk sammenheng med det å søke hjelp for psykiske problemer. Dette viser at de som i størst grad måtte skjule sine behov (for å gråte, skjule sorg med mer) knyttet til det å bo på internat, i større grad enn andre har søkt om hjelp for psykiske problemer som voksne.

Spørsmål om nedsatt arbeidsevne siste tre år eller tidligere - viser også en systematisk sammenheng med det å kunne vise følelsesmessige reaksjoner. Respondenter som ikke følte de kunne vise reaksjoner har i større grad enn andre oppgitt nedsatt arbeidsevne pga. psykiske problemer. Dette gjelder både de tre siste årene og tidligere. En andel på nær 80 prosent av respondentene svarer at arbeidsevnen ikke er nedsatt.

4.2.4 Trøst og støtte

I undersøkelsen har vi ønsket å kartlegge i hvilken grad barna på internat har opplevd trøst og støtte på internatet. Opplevelse av trøst og støtte på internatet kan mildne smerten ved langvarig atskillelse og savn av foreldre.

Utsagn som respondentene ble bedt om å ta stilling til:

35. Under kommer noen utsagn om dine opplevelser av trøst eller støtte mens du bodde på internatet. I hvilken grad vil du si at utsagnene nedenfor gjelder deg? Sett ett kryss på hver linje.							
	Svært sterk grad	Nokså sterk grad	Både og	Nokså liten grad	Svært liten grad	Husker ikke	Ikke aktuelt for meg
Jeg fikk ta med meg bilder av familien min, leker og kosedyr	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvis jeg trengte trøst eller var lei meg for noe, hadde jeg en voksen jeg kunne snakke fortrolig med	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde en eller flere venner på internat som jeg kunne snakke fortrolig med	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Godt vennskap med medelever var viktig for meg mens jeg bodde hjemmefra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Når jeg fikk besøk av nær familie på internatet, fikk vi ha tid for oss selv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det å be til Gud ble en trøst og støtte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det å ha søsken på internatet var en støtte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personalet ga meg en følelse av trygghet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Skårene på utsagn om trøst og støtte viser følgende mønster. Se Tabell 73 og Tabell 72.

Utsagn hvor en stor andel respondenter har svart ”sterk eller nokså sterk grad” er:

- Godt vennskap med medelever var viktig for meg mens jeg bodde hjemmefra
- Jeg fikk ta med meg bilder av familien min, leker og kosedyr
- Det å ha søsken på internatet var en støtte
- Jeg hadde en eller flere venner på internat som jeg kunne snakke fortrolig med
- Når jeg fikk besøk av nær familie på internatet, fikk vi ha tid for oss selv
- Det å be til Gud ble en trøst og støtte

Utsagn med høy andel som svarer ”både og”:

- Personalet ga meg en følelse av trygghet.

Forhold respondenten i minst grad har opplevd:

- Hvis jeg trengte trøst eller var lei meg for noe, hadde jeg en voksen jeg kunne snakke fortrolig med.

Frekvenstabeller er gjengitt i Tabell 72, Vedlegg 3.

Trøst og støtte; sammenheng med andre variable

Kjønnforskjeller er ubetydelige, menn og kvinner skårer likt på utsagnene. Alder derimot har betydning. Eldre personer har opplevd trøst og støtte i langt mindre grad enn yngre.

Det er en systematisk sammenheng mellom respondenter som opplevde mindre grad av trøst og støtte og det å søke om hjelp for psykiske plager i voksen alder. Dess mindre støtte, dess større andel har søkt hjelp for psykiske plager. Konklusjonen er at elevene i

stor grad opplevde trøst og støtte mens de bodde på internatet, men eldre respondenter opplevde dette i mindre grad enn yngre.

4.2.5 Opplevelse av savn

Denne delen av kartleggingen handler om barnas opplevelse av savn ved å bo borte fra foreldrene. I spørreskjemaet får respondentene flere spørsmål og utsagn å ta stilling til.

Noen utsagn dreier seg om respondentenes opplevelse når andres foreldre kom på besøk. Andre utsagn handler om opplevelsene ved å bo internatet, følelser overfor foreldre, om venner, lokalmiljø og personalet. Utsagnene er formulert både negativt (f.eks. "Jeg følte mye bitterhet i de årene jeg bodde på internatet") og positivt ("Jeg fikk mange gode venner på internatet"). Det er også tatt med spørsmål om brevveksling, besøk og annen kontakt med foreldre.

I oversikten nedenfor presenterer vi utsagn som respondenten skulle ta stilling til:

37. Under kommer noen utsagn om dine opplevelser i forbindelse med å bo på internat. Sett ett kryss på hver linje.							
	Helt uenig 1	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig 5	Husker ikke	Ikke tenkt på det
Jeg følte sinne overfor foreldrene mine fordi jeg måtte bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte at misjonen hadde tatt foreldrene mine fra meg, når jeg bodde hjemmefra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte at Gud hadde sviktet meg når jeg måtte bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg opplevde det som en selvfølge å bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte mye bitterhet i de årene jeg bodde på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg opplevde mye moro på internatet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg fikk mange gode venner på internatet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte et ansvar for søsknene mine som var tungt å bære	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kunne ha den kontakten jeg ønsket med søsken som bodde på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi var isolert fra lokalmiljøet mens vi bodde på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre ga uttrykk for at de savnet meg når jeg bodde på internatet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personalet viste forståelse for lengsel og savn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg lengtet mye hjem når jeg bodde på internatet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Frekvenstabeller er gjengitt i. Faktoranalysen vises i Tabell 75, Vedlegg 3.

Størst prosentandel respondenter er ”helt eller delvis **uenig**” i følgende utsagn:

- Jeg følte at Gud hadde sviktet meg når jeg måtte bo på internat
- Jeg følte mye bitterhet i de årene jeg bodde på internat
- Jeg følte sinne overfor foreldrene mine fordi jeg måtte bo på internat
- Jeg følte at misjonen hadde tatt foreldrene mine fra meg, når jeg bodde hjemmefra
- Jeg følte et ansvar for søsknene mine som var tungt å bære

En andel på mellom 12 og 25 av respondentene helt eller delvis enig i de samme utsagnene.

En prosentvis stor andel er helt eller delvis enig i disse utsagnene:

- Jeg opplevde mye moro på internatet
- Jeg fikk mange gode venner på internatet
- Jeg opplevde det som en selvfølge å bo på internat
- Jeg kunne ha den kontakten jeg ønsket med søsken som bodde på internat
- Personalet viste forståelse for lengsel og savn

Et flertall er også helt eller delvis enig i disse utsagnene:

- Vi var isolert fra lokalmiljøet mens vi bodde på internat
- Mine foreldre ga uttrykk for at de savnet meg når jeg bodde på internatet
- Jeg lengtet mye hjem når jeg bodde på internatet

Resultatene viser en tendens til at flertallet av respondentene er **uenig** i utsagn om problemfylte forhold, som det å føle sinne overfor foreldre, at misjonen har tatt foreldrene fra dem og det å føle bitterhet over å bo på internat. Faktoranalysen viser likevel at et knippe av utsagn henger tett sammen og viser en gruppe respondenter som er enige i utsagnene.

Flertallet av respondenter er **enig** i de mer positive forholdene som det å oppleve mye moro på internatet, få mange gode venner, kunne ha kontakt med søsken og at personalet viste forståelse for lengsel og savn.

Respondentene er også i stor grad enige om at de var isolerte fra lokalmiljøet mens de bodde på internat, at foreldrene ga uttrykk for at de savnet barna og at de lengtet mye hjem mens de bodde på internatet.

Et flertall av respondenter er ikke enig i utsagnene som det å føle sinne og bitterhet for å bo på internat, at Gud hadde sviktet, at misjonen hadde tatt foreldrene fra barnet og at de lengtet mye hjem. Faktoranalyse viser imidlertid at et mindretall er systematisk enige i alle disse utsagnene, dvs. at de samme respondentene krysser av for enighet på de ulike utsagnene om negative følelser. Forestillingen om at atskillelse fra foreldrene skulle føre til sterke følelsesmessig negativ reaksjoner får derfor delvis støtte i disse resultatene. En andel på rundt 25 prosent har hatt slike reaksjoner og reagert sterkt på atskillelsen fra foreldrene.

Et annet svarmønster i faktoranalysen dreier seg om positive forhold som det å ha det moro på internatet og å ha mange venner der.

Et tredje mønster handler mer direkte om foreldre savn av sine barn. Tre fjerdedeler av barna er enig i utsagnet om at ”Mine foreldre ga uttrykk for at de savnet meg når jeg bodde på internatet”. Et flertall synes også at personalet viste forståelse for lengsel og savn, men som vist ovenfor er en fjerdedel uenig i dette.

Utsagn om savn og sammenheng med andre variable

Menn rapporterer at de opplevde å være mer uenig i emosjonelle reaksjoner enn kvinner; menn opplevde mindre grad av sinne, bitterhet osv. Menn mer enige enn kvinner om utsagn om positive forhold så som vennskap og moro på internatet, men forskjellene er ikke svært store.

Eldre personer melder om noe mer negative følelser enn yngre. Eldre personer opplevde også mindre grad av vennskap.

Tallet på år respondentene har bodd på internat har en viss betydning for opplevelse av savn. Det er en positiv sammenheng mellom antall år på internat og utsagn om

vanskelige følelser. Dette betyr at dess flere år respondentene har bodd på internat dess sterkere er opplevelsen av sinne, bitterhet og svik.

På de andre utsagnene er det ingen systematisk sammenheng med antall år på internat.

Samvariasjon mellom utsagnene og andel som har søkt hjelp for psykiske plager, er tydelig. Andel som har opplevd stor grad av vanskelige følelser (sinne, bitterhet osv.) har i større grad søkt hjelp for psykiske plager, og de har i mindre grad opplevd vennskap og positive reaksjoner.

4.2.6 Kontakt med foreldre

Grad av kontakt med foreldre eller søsken har vi målt ved brevveksling, telefonkontakt og besøk.

Brevveksling og telefonkontakt

Andel som brevvekslet hver måned eller oftere og flere ganger i året, er til sammen 63 prosent. En tredjedel brevvekslet sjelden eller aldri, mens 5 prosent brevvekslet en gang i året. Personer som ikke husker, er holdt utenfor, men utgjør 26 prosent av alle som svarte. Et brev kan oppbevares og leses mange ganger, og vil være en verdifull faktor i å holde fast på de indre bildene av foreldrene i tillegg til bilder av familien og gjenstander de hadde fått lov til å ha med seg hjemmefra. Winnicott (1985) hevder at slike gjenstander kan fungere som en form for overgangsobjekt, altså et symbol på alt det kjente og gode de har der hjemme, og som kan minne dem på at selv om hjemmet er fraværende, er det ikke forsvunnet.

Telefonkontakt (eller radiotelefon) forekom sjeldnere, men det skyldes nok også mangel på tekniske muligheter, Tabell 8. En andel på 68 prosent hadde sjelden eller aldri denne formen for kontakt, mens nær en tredjedel hadde kontakt flere ganger i året eller oftere.

Tabell 7. S39. Hvor ofte brevvekslet du med dine foreldre eller søsken?

	Tallet på personer	Prosent
Hver måned eller oftere	258	40,9
Flere ganger i halvåret	139	22,0
En gang i året	32	5,1
Sjeldnere/aldri	202	32,0
Totalt	631	100,0

Tabell 8. S41 Hadde du telefonkontakt (radiotelefon) med foreldre eller søsken når du bodde på internatskole, i tilfelle hvor ofte?

	Tallet på personer	Prosent
Hver måned eller oftere	187	24,9
Flere ganger i halvåret	51	6,8
Sjeldnere/aldri	513	68,3
Totalt	751	100,0

Foreldrebesøk

Foreldrebesøk er målt både på ulike alderstrinn, hvor ofte barnet besøkte sine foreldre og når foreldrene besøkte barna på internatet.

En andel på 72 prosent av barna mellom 5 og 10 år besøkte foreldrene sjeldnere enn hver måned, hvorav 44 prosent mellom en og tre ganger i året. Over halvparten av informantene fikk bare foreldrebesøk en til tre ganger i året. Selv om dataene viser store variasjoner i kontakten med foreldrene under internatoppholdet, fikk ikke barna som bodde på internat på noen måte den nærheten til foreldre som barn i skolealder trenger. Ser vi det i forhold til dagens norm om barns rettigheter til foreldrekontakt (jfr. Lov om barn og foreldre 2001/2008), blir bildet enda mer urovekkende. Nærhet til søsken som kunne ha kompensert noe for savnet etter foreldrene, var heller ikke alltid tilgjengelig for dem på grunn av internatreglene (Kempton et al. 1991).

Tabell 9. Da du var mellom 5 og 10 år: Hvor ofte besøkte du dine foreldre?

	Tallet på personer	Prosent
1 gang i året	25	3,7
2-3 ganger i året	272	40,3
Flere ganger i året	191	28,3
Månedlig	49	7,3
Hver 14 dag	85	12,6
Hver uke	53	7,9
Totalt	675	100,0

Å få besøk av foreldre forekom ikke veldig hyppig; 54 prosent fikk besøk mellom 1 og tre ganger i året. En andel på 15 prosent fikk besøk månedlig eller oftere.

Det er en sterk samvariasjon mellom det å besøke og det å få besøk av foreldre. En krysstabulering mellom det to variablene viser at de som sjelden besøkte sine foreldre heller ikke fikk mye besøk ($\gamma=0,95$). Dette kan ha å gjøre med avstand mellom internat og foreldrenes arbeidssted, og kommunikasjonsmuligheter. De uheldigste barna erfarte ganske liten grad av foreldrekontakt. Ut fra et teoretisk perspektiv kan dette til en viss grad bli gjort lettere ved at de nytter seg av brevveksling. De som sjeldnest fikk besøk eller selv besøkte foreldre, har hyppigst brevveksling med foreldre eller søsken.

Tabell 10. Da du var mellom 5 og 10 år: Hvor ofte besøkte foreldrene dine deg på internatet i løpet av et år?

	Tallet på personer	Prosent
1 gang i året	113	18,8
2-3 ganger i året	210	34,9
Flere ganger i året	187	31,1
Månedlig	48	8,0
Hver 14 dag	30	5,0
Hver uke	14	2,3
Totalt	602	100,0

Besøksmønsteret blant de eldste barna avviker ikke mye fra de yngstes, men de eldre besøkte foreldrene noe sjeldnere.

For denne aldersgruppen kan brevveksling med foreldre gjøre det noe lettere å tåle fraværet av besøk, men i mindre grad for de yngste barna.

Tabell 11. Da du var eldre enn 10 år: Hvor ofte besøkte du dine foreldre?

	Tallet på personer	Prosent
1 gang i året	24	3,8
2-3 ganger i året	229	36,5
Flere ganger i året	205	32,6
Månedlig	46	7,3
Hver 14 dag	84	13,4
Hver uke	40	6,4
Totalt	628	100,0

Tabell 12. Da du var eldre enn 10 år: Hvor ofte besøkte foreldrene dine deg på internatet i løpet av et år?

	Tallet på personer	Prosent
1 gang i året	110	19,0
2-3 ganger i året	183	31,7
Flere ganger i året	201	34,8
Månedlig	53	9,2
Hver 14 dag	21	3,6
Hver uke	10	1,7
Totalt	578	100,0

4.2.7 Vurdering av tiden på internat

Spørsmålet om respondentene ser tilbake på internattiden med glede eller tristhet, er en oppsummering av ulike opplevelser. Flertallet av respondenter svarte at de så tilbake til internattiden med både tristhet og glede (45 prosent). Drøyt en tredjedel (37 prosent) svarer ”glede”, mens 15 prosent svarer ”tristhet”.

Tabell 13. Ser du tilbake med glede eller tristhet på den tiden du bodde på internat?

	Tallet på personer	Prosent
Glede	323	37,3
Tristhet	126	14,6
Både og	388	44,9
Verken eller	28	3,2
Totalt	865	100,0

Personer som svarer ”tristhet” har i svært stor grad opplevd at de har skjult sine følelser: de har ikke vist sine følelser overfor foreldre, ikke tørret fortelle at de ikke trivdes og ikke torde gråte i forbindelse med avskjeder fra foreldre. Denne gruppen personer opplevde også i større grad enn andre sinne overfor foreldre, bitterhet over de årene de måtte bo på internat, at misjonen hadde tatt foreldrene fra dem, når de bodde på internat og følte at Gud hadde sviktet dem. Svarmønsteret for de som ser tilbake med glede på tiden på internat er helt motsatt. De skjulte ikke følelser og opplevde ikke sinne, svik og bitterhet ved å bo på internat.

På grunnlag av dette kan vi si at en andel på minst 15 prosent av de som har svart, har hatt svært dårlige opplevelser fra tiden på internat, og de har seinere i livet måttet søke hjelp for psykiske problemer. Denne gruppen skiller seg også ut i alder. Det er de eldre aldersgruppene som i størst grad har de dårlige opplevelsene fra internatene.

4.2.8 Erfaringer fra internat og egne barn

En annen indikator på hvordan respondentene har opplevd tiden på internat, er om de ville sendt egne barn på internat dersom de arbeidet i utlandet.

En andel på 59 prosent svarer ”Nei”, mens 12 prosent svarer ”Ja”. Noen er usikre (22 prosent) og noen har ikke tenkt over det (7 prosent).

Tabell 14. S44. Ville du sendt dine egne barn på internat dersom du arbeidet i utlandet i dag?

	Tallet på personer	Prosent
Ja	100	11,6
Nei	511	59,1
Usikker	192	22,2
Har ikke tenkt over det	61	7,1
Totalt	864	100,0

Sammenheng mellom de to siste spørsmålene, hvordan respondentene ser tilbake på tiden på internat og om de ville sende egne barn på internat, viser at villighet til å sende barn på internat er større blant de som ser tilbake med glede (88 prosent), mens ingen av de som krysset av for ”tristhet” ville sendt barna på internat. Blant de som svarer ”både og” eller ”verken eller” er hovedtendensen at de ikke ville sendt barna på internat.

4.3 Kort oppsummering

Nærmere 60 prosent av respondentene har bodd på internat, enten hele tiden eller at de vekslet mellom å bo på internat og å bo hjemme. I gjennomsnitt bodde respondentene nær fire år på internat med en spredning fra ett til 13 år.

Nær 40 prosent av respondentene mener de var godt forberedt på å bo på internat og 60 prosent fikk besøke internatet før de flyttet dit. Opplevelsen av forberedelser var blandet; noen var åpenbart godt forberedt, mens andre var lite forberedt.

Det er stor variasjon i reaksjoner på det å bo på internat. Det gjelder reaksjoner på flytting til internatet og grad av protester, savn og reaksjoner på det å måtte bo på internat og den trøst og støtte man opplevde på internatet.

Nærmere 80 prosent av respondentene protesterte i liten grad mot å bo på internat og et flertall fikk heller ikke skyldfølelse hvis de protesterte. Flertallet av respondentene var heller ikke redd for å fortelle foreldrene at de ikke trivdes eller ikke torde gråte i forbindelse med avskjeder.

Ser vi samlet på svarene, tegner det seg et mønster. Et flertall av respondentene svarte at de i liten grad måtte skjule sine følelser knyttet til det å flytte til internat hvor på den ene siden, mens et mindretall på mellom 25 og 30 prosent opplevde at de nettopp måtte

skjule sine reaksjoner. Respondenter med slike reaksjoner har i voksen alder opplevd flere helseplager enn andre..

Andre reaksjoner på det å bo på internat er knyttet til opplevelse av savn av foreldre og til positive sosiale opplevelser. Vi har spurt om negative reaksjoner som det å føle sinne overfor foreldre over å måtte bo på internat, det å føle at misjonen har tatt foreldrene fra en eller bitterhet over å måtte bo på internat og om respondentene lengtet mye hjem. Mellom 60 og 70 prosent av respondentene var ikke enige i denne typen utsagn. Analyser viser likevel at en andel på rundt 25 prosent er systematisk enige i utsagnene. Opplevelsen av å bo på internat er altså todelt. Et flertall har ikke hatt de sterkt negative opplevelsene, men et mindretall har reagert sterkt negativt på internat oppholdet og atskillelsen fra foreldrene og noen hadde blandede følelser.

Oppholdet på internat har også positive sider. En andel på mellom 70 og 80 prosent er enige i flere positive utsagn som det å oppleve mye moro på internatet og å få gode venner.

Vi undersøkte i hvilken grad respondentene opplevde trøst og sosial støtte mens de bodde på internat. Hovedfunnet er at respondentene i sterk eller nokså sterk grad opplevde muligheter for trøst og sosial støtte. Rundt 80 prosent fikk ta med seg bilder av familien, leker osv., og like stor andel hadde godt vennskap med medelever. En andel på 20 % hadde ikke en slik erfaring. Nesten halvparten, opplevde at personalet ga en følelse av trygghet.

Hovedkonklusjonen er at et flertall av respondentene ikke har opplevd de negative reaksjoner vi har spurt om når det gjelder det å flytte til og å bo på internat. Respondentene har flere positive opplevelser, spesielt i forhold til venner på internatet, og de har i stor grad opplevd trøst og støtte.

Selv om de er i mindretall, er det et viktig funn at en god del av respondentene har negative opplevelser og erfaringer fra tiden på internat på ulike spørsmål, som for eksempel at de har måttet skjule sine negative følelser over å måtte flytte til internat, at de har følt stor grad av savn av foreldre og at de i liten grad har opplevd trøst og støtte på internatet.

Årsaksanalyser viser at personer med negative erfaringer i større grad enn andre har fått helseplager i voksen alder. Negative erfaringer knyttet til det å flytte til internat og å skjule negative følelser, og å oppleve sinne og bitterhet over å bo på internat fører til større andel med helseplager. Mangel på trøst og sosial støtte forsterker ytterligere effekten på helseplager og ser ut til å være et spesielt viktig forhold.

Forhold knyttet til sosial integrasjon ved tilbakeflytting til hjemlandet har også betydning for helseforholdene. Dette kommer vi tilbake til.

5 Betydningen av oppvekst i utlandet

5.1 Innledning

En oppvekst i flere land og ”verdener” byr på et stort mangfold av inntrykk, erfaringer og opplevelser. Utvidet kunnskap, innsikt, sosial kompetanse, kultursensitivitet, tilpasningsdyktighet, språklige og kommunikasjonsmessige ferdigheter, empati og forståelse trekkes ofte fram som ressurser man har fått med seg gjennom denne typen oppvekst. På den andre siden har mobiliteten, oppbruddene, språklige og kulturelle tilpasninger og stadige endringer i relasjoner sin pris

Dette er faktorer de fleste vil kunne kjenne seg igjen i, uavhengig av hvilke land eller hvor mange land de vokste opp i, om de bodde på internat eller ikke, osv. Samtidig vil både familiære forhold, personlige forutsetninger og ulike ”rammebetingelser” kunne påvirke hvordan ting er opplevd.

For mange med en slik oppvekst er en del av faktorene mer eller mindre ubevisste følelser og erfaringer som de ikke nødvendigvis har satt ord på. Boka ”Hvor er hjemme” (Pollock et al. 1999) beskriver en del fellestrekk ved flerkulturell oppvekst. Forfatterne ønsker å bidra til at barn med flerkulturell oppvekst får en helhetlig selvforståelse og blir klar over hva de sitter på av særlige ressurser og utfordringer. Oppbrudd, lengsel og behov for tilhørighet er allmenngyldige livstema, men særlig aktuelle for personer med utenlandsoppvekst. Her introduseres også betegnelsen TCK – Third Culture Kids eller Tredjekulturs Barn (Pollock et al. 1999) på den identitetserfaringen som følger en slik oppvekst. Det er barn

- som har bodd deler av barne- og/eller ungdomsårene utenfor foreldrenes hjemland og kultur,
- som har forhold til begge/alle kulturene uten å ha full tilhørighet til noen av dem (og hvor det unike settet av erfaringer utgjør en ”tredje” kultur) og
- som har tilhørighet hos andre personer med lignende bakgrunn.

En slik definisjon favner de ulike sidene ved en slik oppvekst, samtidig som den anerkjennes ved å bli gitt en beskrivelse og et navn. Opplevelsen av en slik oppvekst vil selvsagt være forskjellig. Forfatternes anliggende er i så måte å ta vare på de ulike fasettene innenfor rammen av en helhetlig identitet. Følgelig vil opplevelsen av tilhørighet blant annet kunne være av både relasjonell, etnisk, kulturell og geografisk karakter.

Spørsmålene i skjemaet har hatt til hensikt å få fram noe av mangfoldet i en utenlandsoppvekst.

5.2 Resultater

5.2.1 Dimensjoner i svarene

I dette avsnittet undersøker vi betydningen av oppveksten på grunnlag en rekke utsagn vi har presentert for respondentene. Vi har også stilt spørsmål om respondentenes opplevelse av tilhørighet til hjemlandet den gang da de bodde i utlandet ut og opplevelsen i dag.

Flerkulturell oppvekst ble undersøkt med følgende utsagn:

20. Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn om dine erfaringer fra din oppvekst i utlandet? Sett ett kryss på hver linje.							
	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke	Ikke aktuelt for meg
Kunnskap om andre kulturer er blitt viktig for meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg lærte om samfunnsforholdene i det landet jeg bodde i	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg lærte å mestre andre lands språk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Erfaringene har gjort meg mer tolerant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mine tverrkulturelle erfaringer er en fordel for meg i mitt yrkesliv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Erfaringene har hatt en positiv påvirkning på min rolle som far eller mor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg føler meg splittet mellom flere kulturer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Erfaringene har gjort det lettere for meg for å tilpasse meg nye omgivelser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg føler tilhørighet til andre med lignende bakgrunn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Erfaringene gjør det lettere å forstå andre måter å tenke og handle på	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mine internasjonale venner er viktige for meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Min oppvekst i utlandet har gitt meg huller i kunnskapen om "hjemlandets" kultur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Min oppvekst i utlandet har gjort meg stolt over mitt "hjemland"	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Min oppvekst i utlandet har beriket livet mitt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Frekvenstabeller er gjengitt i Tabell 78 og faktoranalyse i Tabell 79, Vedlegg 3.

Faktoranalysen av utsagnene oppsummerer tre dimensjoner i svarene.. Det første og sterkeste mønsteret viser at respondentene er **enig** i følgende utsagn:

- Erfaringene gjør det lettere å forstå andre måter å tenke og handle på
- Erfaringene har gjort meg mer tolerant
- Mine tverrkulturelle erfaringer er en fordel for meg i mitt yrkesliv
- Erfaringene har hatt en positiv påvirkning på min rolle som far eller mor
- Erfaringene har gjort det lettere for meg for å tilpasse meg nye omgivelser
- Kunnskap om andre kulturer er blitt viktig for meg
- Mine internasjonale venner er viktige for meg

Vi kalle denne dimensjonen ”**Kosmopolitten**”. Respondentene er i stor grad enig i utsagnene og det er forholdsvis liten spredning i dataene. Det er ingen betydelige forskjeller mellom respondenter som har bodd på internat og andre.

Den andre dimensjonen handler om læring av andre samfunn og språk: ”Jeg lære om samfunnsforholdene i det landet jeg bodde” og ”Jeg lære å mestre andre språk”. Vi kaller denne faktoren ”**God lokal læring**”. Den tredje faktoren går i en annen retning. Her kommer fram det problematiske ved å vokse opp i utlandet. Respondentene svarer samtidig at oppveksten har gitt huller i kunnskapen om hjemlandet og har gitt respondenten en følelse av delt tilhørighet mellom flere kulturer. Faktoren kalles ”**Huller i kunnskap**”. En tolking av denne faktoren kan være at respondentene føler tilhørighet både til norsk og til andre kulturer.

Den tredje dimensjonen, delt tilhørighet, er mindre tydelig. Her er ikke enigheten i svarene sterk og respondenter som bodde på internat er mindre enige enn andre og opplever følgelig sterkere den delte tilhørigheten.

5.2.2 Noen å dele erfaringer med

Etter å ha vokst opp i utlandet eller kan man mye å fortelle, og for mange er det viktig å ha noen å dele erfaringer med på godt og vondt.

De fleste har noen å dele erfaringer med på forskjellige måter, se Tabell 15. Nærmere halvparten (48 prosent) av personene har nære venner som de treffer jevnlig. Ellers skjer kontakten gjennom sammenkomster, brevveksling etc. 15 prosent sier at de ikke har noen å dele erfaringer med. Respondentene svarer også at de deler sine erfaringer med foreldre, søsken og familier ellers (åpen svarkategori). Fra de åpne svarere kommer det i tillegg fram at noen respondenter har snakket med psykolog eller psykiater. En liten andel sier at de ikke har behov for å snakke om oppveksten i utlandet.

Tabell 15. Har du noen å dele erfaringer med fra oppveksten i utlandet.*

	Tallet på svar	Prosent
Ja, nære venner som jeg treffer jevnlig	582	47,8
Ja, ved organiserte sammenkomster	140	11,5
Ja, gjennom brevveksling/telefonkontakt, e-post, eller nettbaserte fora ellers	201	16,5
Ja, ved ikke planlagte treff/møter	474	38,9
Nei, ingen å dele erfaringer med	184	15,1
Totalt	1581	129,9

*) Prosentsummen blir over 100 fordi man kan krysse av for flere alternativer.

5.2.3 Samtale med foreldre

Vi stilte et eget spørsmål om respondentene har snakket med foreldrene om opplevelser under oppveksten i utlandet, etter at de flyttet til hjemlandet. Vi spurte også om hvordan

respondentene opplevde disse samtalerne og hvordan forholdet til foreldrene har vært etter flytting til hjemlandet.

Det store flertallet av respondentene har snakket ”en del” eller ”mye” med far og mor (mest med mor) om oppveksten, se Tabell 16. En mindre andel, 15 - 20 prosent, har ikke snakket med foreldrene.

Tabell 16. Samtale med foreldre om oppveksten i utlandet.

	Hvor mye har du snakket med mor om hvordan du opplevde oppveksten i utlandet etter at du flyttet til "hjemlandet"?	Hvor mye har du snakket med din far om hvordan du opplevde oppveksten i utlandet etter at du flyttet til "hjemlandet"?
	Prosent	Prosent
Ikke i det hele tatt	15,0	21,3
En del	56,8	55,1
Mye	28,2	23,6
Totalt	100,0	100,0

Flertallet har hatt gode erfaringer med samtalerne. Om lag to tredjedeler av respondentene sier samtalerne har vært ”vært positive” eller ”positive”. Under fire prosent mener samtalerne har vært ”negative” eller ”svært negative”, (se Tabell 17 og Tabell 18).

Det er en positiv korrelasjon mellom hvor ofte man snakket med foreldrene, hvor positivt man opplevde samtalerne og forholdet til foreldrene etter flytting til hjemlandet. Dess oftere respondentene snakket med foreldrene, dess mer positive ble samtalerne opplevd og dess bedre ble forholdet til foreldrene opplevd etter flytting til hjemlandet. Her må vi også være oppmerksomme på den motsatte tendensen; dess mindre samtaler man har hatt, dess dårligere er forholdet til foreldrene.

Tabell 17.. Hvordan har du i tilefelle opplevd disse samtalene med din mor?

	Tallet på personer	Prosent
Svært positivt	294	22
Positivt	575	44
Både og	302	23
Negativt	28	2
Svært negativt	10	1
Har ikke hatt samtale	99	8
Total	1308	100

Tabell 18. Hvordan har du i tilefelle opplevd disse samtalene med din far?

	Tallet på personer	Prosent
Svært positivt	291	22
Positivt	539	41
Både og	265	20
Negativt	32	2
Svært negativt	6	0
Har ikke hatt samtale	171	13
Totalt	1304	100

Tabell 19. Hvordan er/har ditt forhold til mor vært etter at du flyttet til "hjemlandet"?

	Tallet på personer	Prosent
Svært positivt	543	44,3
Positivt	432	35,2
Både og	230	18,8
Negativt	15	1,2
Svært negativt	6	,5
Totalt	1226	100,0

Tabell 20. Hvordan er/har ditt forhold til far vært etter at du flyttet til "hjemlandet"?

	Tallet på personer	Prosent
Svært positivt	524	43,0
Positivt	435	35,7
Både og	227	18,6
Negativt	26	2,1
Svært negativt	8	,7
Totalt	1220	100,0

Det er ingen forskjeller i forholdet til mor etter alder. I forholdet til far er det derimot en svak tendens til at dess eldre respondentene er, dess mer negative svar.

Respondentene gir uttrykk for et godt forhold til foreldrene etter at de flyttet til hjemlandet, men kvinner gir litt mer negative svar.

Helseplager

Sammenheng mellom forholdet til foreldre og indeks for helseplager, viser at de som skårer dårlig på forholdet til foreldrene har større andel helseplager.

5.2.4 utfordringer knyttet til oppveksten i utlandet

Vi har stilt et spørsmål hvor vi ber respondentene vurdere om oppveksten i utlandet har bidratt til problemer senere i livet eller motsatt, om oppveksten har bidratt til å møte utfordringer.

Kun åtte prosent er helt enig med A; at oppveksten har bidratt til problemer senere i livet, 26 prosent er usikre, men mest enig med A. I alt mener 34 prosent at oppveksten kan ha bidratt til problemer senere i livet.

En andel på 28 prosent av de som har svart er helt enig med B (bedre rustet til å møte problemer senere i livet) og 38 prosent er usikre, men mest enig med B. Selv om vi skal være forsiktige med å tolke resultatene av dette spørsmålet, er den en tydelig tendens til

at oppveksten i utlandet i større grad har bidratt til å gjøre respondentene bedre rustet til å møte problemer enn til at de har fått problemer senere i livet. Gjennomsnittsskåre er 2,98; respondentene er usikker, men mest enig med B.

Tabell 21. Utsagn om oppveksten i utlandet*.

	Tallet på personer	Prosent
Mest enig med A: Problemer senere i livet	85	7,0
Usikker, men mest enig med A	322	26,5
Usikker, men mest enig med B	469	38,7
Mest enig med B: Bedre rustet til å møte problemer senere i livet	337	27,8
Totalt	1213	100,0

*) A sier: Oppveksten i utlandet har bidratt til at jeg har fått problemer senere i livet.

B sier: Oppveksten i utlandet har gjort meg bedre rustet til å møte problemer senere i livet.

Aldersforskjellene er små, men det er en svak tendens til at eldre er mer problemorienterte enn yngre. Kjønnforskjellene er også små, men menn skårer litt høyere enn kvinner og er derved litt mer enig med B om å være bedre rustet senere i livet til å møte problemer.

Det er en tendens til at de som er mest enig med A (problemer senere i livet) rapporterer flere helseplager enn de som er mest enig med B (bedre rustet til å møte problemer).

5.3 Kort oppsummering

Respondenten har tatt stilling til en rekke utsagn om oppveksten i utlandet. Svarmønsteret viser at respondentene er enige i utsagn som

- Erfaringene gjør det lettere å forstå andre måter å tenke og handle på
- Erfaringene har gjort meg mer tolerant
- Mine tverrkulturelle erfaringer er en fordel for meg i mitt yrkesliv
- Erfaringene har hatt en positiv påvirkning på min rolle som far eller mor
- Erfaringene har gjort det lettere for meg for å tilpasse meg nye omgivelser
- Kunnskap om andre kulturer er blitt viktig for meg
- Mine internasjonale venner er viktige for meg

Dette er forhold vi vil kalle en kosmopolitisk orientering. Respondentene er i stor grad internasjonale. Respondentene svarer også at de lærte om samfunnsforhold og lærte andre språk. Variasjoner i svarene viser at de som har opplevd god kontakt med lokalsamfunnet i skoletiden, også rapporterer om læring både om samfunnsforhold og av andre lands språk.

Men oppveksten i utlandet har også gitt huller i kunnskap om hjemlandets kultur, og respondenter føler seg også splittet mellom flere kulturer. Oppveksten har påvirket

respondentenes opplevelse av tilhørighet til en bestemt kultur og kjennskapen til hjemlandets kultur.

Oppveksten i utlandet oppleves som en ressurs for mange av respondentene. De mener at oppveksten har vært en fordel i yrkeslivet og har hatt en positiv påvirkning på rollen som foreldre.

Resultatene fra undersøkelsen viser at det er ganske vanlig å ha samtalepartnere på ulike måter. Det er vanlig å snakke om utlandet med familie og venner, men også i forbindelse med sammenkomster med andre som har samme bakgrunn. En andel på 15 prosent sier at de ikke har noen å snakke med om oppveksten.

En stor andel, mellom 80 og 85 prosent sier de har snakket med foreldrene om oppveksten og at de har opplevd samtalene positivt. En andel på rundt en femtedel synes samtalene med foreldrene har vært "både og", mens 2-3 prosent mener samtalene har vært negative. Tre fjerdedeler sier at forholdet til foreldrene har vært positivt etter at de flyttet til hjemlandet. En andel på to prosent eller mindre sier forholdet har vært negativt til far eller mor.

6 Vanskelige og krenkende opplevelser

6.1 Innledning

Mobbing

Det mest teoretiske arbeidet med begrepet ”mobbing” og måling av det, støttet med empirisk forskning i feltet for flere tiår, er utført av professor Dan Olweus.

Det er tre kriterier for atferd som defineres som mobbing, som også dukker opp i disse definisjonene:

”Mobbing dreier seg om:

1. negativ, ubehagelig atferd som
2. forekommer gjentatte ganger (vanligvis over en viss tid)
3. i et forhold som preges av ubalanse i makt eller styrke (den som er utsatt har vanskelig for å forsvare seg) (Olweus, 2002c, 5).

Når det gjelder ulike former eller manifestasjoner av mobbing, kan de være av fysisk eller psykisk art, direkte eller indirekte, åpen eller skjulte, aktive eller passive.

En evaluering av mobbing i Norge foretatt av Tikkanen (2004) viser at mobbing (det å være mobber eller offer) er et betydelig sosialt problem i skolemiljøet. Cirka fem prosent av mobbingen er meget alvorlig, det vil si at det hender ukentlig eller oftere. I tillegg utsettes en andel på mer enn fem prosent av elevene for gjentatt mobbing 2 eller 3 ganger i måneden og 20-40 % ”av og til”. Dette kan ha betydelige negative konsekvenser for den enkelte elevs velferd på skolen. Resultater fra undersøkelsene som har inngått i evalueringen, gir klare indikasjoner på at mobbing er et problem som er koblet til andre problemer.

Seksuelle krenkelser

Vi gir først en orientering om begreper knyttet til seksuelle krenkelser og overgrep.

Barneombudet definerer begrepet seksuelle overgrep slik: "Seksuelt overgrep mot barn er enhver form for seksuell omgang mellom en voksen og et barn." Barneombudet.no.

Wikipedia har en lignende definisjon: Seksuelle overgrep er når en person (overgriper) fysisk eller psykisk utnytter en person som ikke samtykker, eller av forskjellige grunner ikke har mulighet til å protestere, gjennom seksuell adferd. (Wikipedia.no).

I loven skilles mellom seksuell omgang (strl. §§ 192- 199), og seksuell handling (strl. § 212, 2. ledd) og seksuelt krenkende atferd. Seksuell omgang betraktes som den mest alvorlige formen for overgrep. For at handlingen skal være straffbar etter strl. § 201, må den ha skjedd a) på offentlig sted, b) i nærvær av eller overfor noen som ikke har samtykket til det, eller c) i nærvær av eller overfor barn under 16 år.

Begrepet ”seksuelle overgrep” er imidlertid vanlig i norsk språkbruk (se for eksempel Sosial- og helsedirektoratet 2003), men i denne rapporten har vi valgt å bruke begrepet ”seksuelle krenkelser” på alle handlinger omtalt ovenfor. Dette begrepet er brukt i spørreskjemaet. De ulike seksuelle handlingene er beskrevet i spørreskjemaet og omfatter alle typer seksuelle handlinger, se Tabell 27 og spørsmål 51, nedenfor.

Det har vært kjent at det har forekommet seksuelle krenkelser på skoler drevet av misjonsorganisasjonene og temaet har fått en del omtale i media, bl.a. fordi det er reist spørsmål om erstatning. I undersøkelsen fra Normisjon (Normisjon 2008) rapporteres det om en andel overgrep på ni prosent, mens det i denne undersøkelsen er rapportert en forekomst på sju prosent.

6.2 Resultater

6.2.1 Mobbing

Resultater fra denne spørreundersøkelsen viser at en andel på 18 prosent er blitt mobbet av medelever og 18 prosent av lærere/personalet. Andre voksne står for 2 prosent av mobbingen. En andel på 72 prosent sier at de ikke er blitt mobbet.

Bare 16 prosent av personene opplevde at det ble gjort noe for å stoppe mobbingen, se Tabell 22.

Mobbingen forekom ofte. Godt over halvparten (57 prosent av de som husket) mener at mobbingen forekom noen ganger i uken eller nesten hver dag, mens 22 prosent sier mobbingen forekom mellom en gang i uken og 2-3 ganger i måneden. Resten (22 prosent) har svart at mobbingen forekom sjeldnere, Tabell 23.

Nesten halvparten mener at mobbingen forekom en kortere periode av skoletiden (49 prosent), mens 39 prosent mener mobbingen forekom en lengre periode, men ikke hele skoletiden. En andel på 13 prosent sier at mobbingen forekom hele skoletiden, Tabell 24

Tabell 22. Har du blitt mobbet.

	Tallet på var	Prosent*
Har ikke blitt mobbet	1046	72.0
Ja, mobbet av medelever	258	17.8
Ja, mobbet av lærere/personale	254	17.5
Ja, mobbet av andre voksne	31	2.1
Totalt	1452	109.4

*) Respondenten kan krysse av for flere alternativer.

Kvinner opplevde mobbing hyppigere enn menn, andelene er her henholdsvis 29 mot 16 prosent, men det var ikke store forskjeller i hvor lenge mobbingen varte.

Tabell 23. Hvor ofte forekom mobbingen?

	Tallet på personer	Prosent
Omtrent hver dag/nesten hver dag	77	23.1
Noen ganger i uken	112	33.6
En gang i uken	24	7.2
2-3 ganger i måneden	48	14.4
Sjeldnere	72	21.6
Totalt	333	100.0

Tabell 24. Hvor lenge varte mobbingen?

	Tallet på personer	Prosent
En kortere periode i løpet av skoletiden	200	48.4
En lengre periode, men ikke hele skoletiden	161	39.0
Hele skoletiden	52	12.6
Totalt	413	100.0

6.2.2 Andre sanksjoner

Vi stilte spørsmål respondentene hadde vært utsatt for sanksjoner fra personalet på skolen så som: truet eller skremt av personalet, ydmyket av personalet, fysisk straffet eller Straffet med frihetsberøvelse.

Tabell 25. Spørsmål om respondenten ble utsatt for ulike hendelser. Prosent

	Jeg ble truet eller skremt av personalet	Jeg ble ydmyket av personalet	Jeg ble fysisk avstraffet/slått av personalet	Jeg ble straffet med frihetsberøvelse
Aldri	64,9	54,9	87,3	58,2
Sjelden	16,5	22,0	8,3	20,3
Av og til	15,5	18,8	3,7	18,5
Ofte	3,1	4,3	,7	3,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0

Gjennomsnittene ligger mellom 1,1 og 1,4 - noe som uttrykker at hendelsene prosentvis har forekommet forholdsvis sjelden. Andeler på mellom 77 og 96 prosent svarer at hendelsene sjelden eller aldri har forekommet. Tabellen viser imidlertid også at 19 prosent er truet eller skremt av personalet av og til eller ofte, 23 prosent er blitt ydmyket av personalet, fire prosent er blitt fysisk avstraffet, mens 22 prosent er blitt straffet med frihetsberøvelse av og til eller ofte. Selv om et flertall av respondentene i liten grad har opplevd slike hendelser, må det ha hatt betydning for opplevelsen av skolemiljøet av rundt en femtedel av respondentene har opplevd negative sanksjoner av og til eller ofte.

Det er en positiv korrelasjon mellom ulike sanksjoner og alder. Det betyr i denne sammenheng at sanksjoner forekom oftere dess lenger tilbake i tid vi går; eldre respondenter rapporterer om flere sanksjoner enn yngre.

Jenter ble i mindre grad utsatt for fysisk avstraffelse eller frihetsberøvelse enn gutter. Ellers er det små kjønnsforskjeller.

Det er tydelig forskjell mellom barn som har bodd på internat og andre barn når det gjelder det å ha vært utsatt for de nevnte hendelsene. Det er en klar tendens til at barn som har bodd på internat hele tiden og barn som har vekslet mellom å bo på internat og hjemme har blitt utsatt for flere negative sanksjoner enn barn som aldri har bodd på internat. De som har bodd på internat hele tiden, har opplevd størst andel negative sanksjoner, nevnt i Tabell 25.

Om lag 25 prosent av barna som bodde på internat hele tiden ble skremt eller ydmyket av og til eller ofte av personale mot sju prosent av de som aldri bodde på internat. Tilsvarende tall for det å bli truet eller skremt er 20 mot tre prosent, fysisk avstraffelse fire mot 2 prosent og straffet med frihetsberøvelse 23 mot fire prosent.

6.2.3 Seksuelle krenkelser

Tallene i denne undersøkelsen viser et omfang av seksuelle krenkelser på sju prosent, hvorav 4 prosent som har opplevd krenkelser mellom en og tre ganger og 3 prosent flere enn tre ganger. En andel på to prosent har svart at de ikke husker, (se Tabell 26). Kvinner utgjør den større andel av de som ble krenket med 4 prosent og menn utgjør 3 prosent, se Tabell 81.

Tabell 26. Har du selv noen gang vært utsatt for seksuelle krenkelser mens du gikk på skole i utlandet?

	Tallet på personer	Prosent
Nei	1311	93.2
Ja, en til tre ganger	50	3.6
Ja, flere ganger	46	3.3
Totalt*	1407	100.0

*) 33 personer har svart "Husker ikke" og 41 personer har ikke svart på spørsmålet.

Spørsmål om hvilke krenkelser personen ble utsatt for er slik:

51. Hvilke(n) krenkelse(r) ble du utsatt for? (Du kan sette flere kryss)

☐ Blotting, posering, filming, forslag eller krav om seksuelle ytelser	☐ Bli tittet på	☐ Uønsket kyssing
☐ Mine kjønnsorganer ble befølt	☐ Måtte ta på en annens kjønnsorganer	☐ Masturbering/onani
☐ Samleieliknende forhold	☐ Gjennomført samleie	☐ Annet

Av de som ble utsatt for seksuelle krenkelser, ble 57 prosent utsatt for beføling av kjønnsorganer (den vanligste form for krenkelse), mens 37 prosent måtte ta på en annens kjønnsorganer. En andel på 25 prosent ble utsatt for blotting, posering etc., 31 prosent ble tittet på, mens 21 prosent ble utsatt for uønsket kyssing. Noe over en fjerdedel (26) prosent ble utsatt for samleieliknende forhold, mens seks prosent ble utsatt for gjennomført samleie. En andel på 19 prosent ble utsatt for masturbering/onani, se Tabell 27.

Samlet utgjør krenkelsene over 200 prosent, og det viser at respondentene i gjennomsnitt ble utsatt for over to typer krenkelser.

Tabell 27. Hvilke krenkelser ble respondentene utsatt for.

	Tallet på svar		Prosent av alle svar
	N	Prosent av alle personer	
Blotting, posering, filming, forslag eller krav om seksuelle ytelser	23	11.4	25.3
Bli tittet på	28	13.9	30.8
Uønsket kyssing	19	9.4	20.9
Mine kjønnsorganer ble befølt	52	25.7	57.1
Måtte ta på en annens kjønnsorganer	34	16.8	37.4
Masturbering/onani	17	8.4	18.7
Samleieliknende forhold	24	11.9	26.4
Gjennomført samleie	5	2.5	5.5
Totalt	202	100.0	222.0

Vi spurte respondentene hvordan de opplevde krenkelsene den gang de skjedde og hvordan det oppleves i dag.

Nærmere 50 prosent opplevde krenkelsene svært opprivende og krenkende eller svært krenkende det den gang skjedde, mens 42 prosent opplevde det ganske eller litt krenkende. En andel på 10 prosent opplevde det ikke særlig krenkende, se Tabell 32.

Det er et høyt samsvar mellom opplevelsene den gangen det skjedde i dag, (korrelasjonen $r=0,34$), men det er en større andel som ser på krenkelsene som svært opprivende og svært krenkende i dag enn da det skjedde.

Drøyt en fjerdedel ble utsatt for krenkelser fra mer enn en person.

En andel på 56 prosent var under 10 år da de ble seksuelt krenket første gang, de andre var over 10 år.

Hjelp i forbindelse med krenkelsene.

På spørsmål om respondentene fikk noen form for hjelp i forbindelse med krenkelsene, svarte 88 prosent at de ikke fikk noen hjelp. En andel på 7 prosent svarte at de fikk noe hjelp, men at hjelpen ikke ble opplevd som tilstrekkelig, Tabell 28.

Tabell 28. Fikk du noen form for hjelp?

	Tallet på personer	Prosent
Nei, fikk ingen hjelp	75	88.2
Ja, fikk noe hjelp, men ikke tilstrekkelig	6	7.1
Ja, fikk tilstrekkelig hjelp	4	4.7
Totalt	85	100.0
Ikke aktuelt for meg	23	

Respondentene ble spurt om noen fikk vite om krenkelsene på den tiden de fant sted. En andel på 65 prosent svarte at ingen fikk vite noe om det. De som fikk vite noe var søsken eller medelever med 19 prosent og foreldre (mor eller) med 13 prosent. Av som fikk vite noe var ansatte på skole/internat med 7 prosent.

Ble det gjort noe for å stoppe krenkelsene

En andel på 81 prosent av respondentene¹³ som hadde svarte at de hadde vært utsatt for krenkelser svarer at det ikke ble gjort noe for å stoppe krenkelsene, mens 8 prosent sier saken ble forsøkt løst på skolen. En andel på 6 prosent svarte at saken ble meldt til organisasjonens ledelse.

13 Personer som har krysset av for "Ikke aktuelt for meg" er holdt utenfor prosentgrunnet.

Tabell 29. Ble det gjort noe for å stoppe krenkelsene.

	Tallet på svar	Prosent*
S56_1 Forsøkt løst på skolen	6	8.3
S56_2 Saken meldt til barnevernet eller politiet	1	1.4
S56_3 Saken meldt til organisasjonens ledelse	4	5.6
S56_4 Det ble ikke gjort noe med saken	58	80.6
S56_5 Vet ikke/husker ikke	8	11.1
Totalt	77	106.9

*) Prosentsummen blir over 100 fordi respondenten kan krysse av for flere svar.

Hvem var krenkerne

Den største gruppen krenkere var medelever med en andel på 35 prosent. Nesten like stor gruppe var lærere og internatpersonell med 32 prosent. Annet personale på skolene utgjorde 11 prosent og misjonærer 9 prosent. Andelen "Andre" var 25 prosent, Tabell 30.

En andel på 94 prosent av krenkere var mannlige.

Tabell 30. Hvilken posisjon hadde krenker.

	N	Prosent av personer	Prosent av svar
Lærer	23	16.7	22.3
Internatpersonell	33	23.9	32.0
Annet personale	11	8.0	10.7
Misjonær	9	6.5	8.7
Medelev(er)	36	26.1	35.0
Andre	26	18.8	25.2
Totalt	138	100.0	134.0

Tabell 31. Var krenker mann eller kvinne.

	Tallet på personer	Prosent
Mann	96	94.1
Kvinne	13	12.7
Totalt	102	106.9

Tabell 32. Hvilke utsagn vil du si passer for din opplevelse av de seksuelle krenkelsene i dag.

	Tallet på personer	Prosent
Svært opprivende og krenkende	31	32,3
Svært krenkende	30	31,3
Ganske krenkende	15	15,6
Litt krenkende	11	11,5
Ikke særlig krenkende	9	9,4
Totalt	96	100,0

Hvor ofte forekom krenkelsene og hvor lenge pågikk de

En andel av respondentene på 43 prosent opplevde de seksuelle krenkelsene flere enn fem ganger. En fjerdedel ble seksuelt krenket en gang, mens 32 prosent opplevde krenkelser mellom 2 og 5 fem ganger, se Tabell 33.

Flertallet opplevde at krenkelsene pågikk en kort del av skoletiden (65 prosent), mens 27 prosent ble utsatt for krenkelsene en lang periode, men ikke hele skoletiden, Tabell 33.

Tabell 33. Hvor ofte forekom krenkelsene?

	Tallet på personer	Prosent
1 gang	23	25.3
2-5 ganger	29	31.9
Flere enn 5 ganger	39	42.9
Totalt	91	100.0
Totalt	1481	

Tabell 34. Over hvor lang periode skjedde krenkelsene?

	Tallet på personer	Prosent
En kort periode av skoletiden	61	64.9
En lang periode, men ikke hele skoletiden	25	26.6
Hele skoletiden	8	8.5
Totalt	94	100.0

Når fant krenkelsene sted

En andel på 41 prosent av krenkelsene fant sted før 1970¹⁴, mens 47 prosent skjedde senere. Etter 1990 fant det sted seksuelle krenkelser, og andelen var da 16 prosent.

Tabell 35. Når fant krenkelsene sted.

Tidsperiode	Personer som ble krenket	
	N	Prosent
Før 1950	8	6.6
1950-69	42	34.4
1970-79	18	14.8
1980-89	31	25.4
1990-1999	17	13.9
2000 eller senere	3	2.5
Husker ikke	3	2.5
Totalt	122	100.0

6.2.4 Krenkelser og hjelp for psykiske problemer

Materialet viser at det er systematisk sammenheng mellom seksuelle krenkelser og det å søke om hjelp for psykiske problemer. De som har søkt hjelp for psykiske problemer har i større grad enn andre vært utsatt for seksuelle krenkelser.

Tabell 36. Krysstabell mellom det å ha søkt hjelp pga. psykiske problemer og være utsatt for seksuelle krenkelser på skole i utlandet. Prosent

		S50 Har du selv noen gang vært utsatt for seksuelle krenkelser mens du gikk på skole i utlandet?			Totalt
		Nei	Ja, en til tre ganger	Ja, flere ganger	
S67 Har du søkt hjelp pga. psykiske problemer?	1 Ja	25.8	50.0	65.2	28.0
	2 Nei	74.2	50.0	34.8	72.0
Totalt		100.0	100.0	100.0	100.0

6.2.5 Seksuelle krenkelser og opplevde forhold på internat

Vi har sammenlignet forekomsten av seksuelle krenkelser med spørsmål om reaksjoner på opphold på internat. Det gjelder spørsmål 34, reaksjoner på å flytte til internat, spørsmål 37, opplevelser i forbindelse med det å bo på internat og spørsmål 35, trøst og

¹⁴ Andelen som svarer "Husker ikke" er med i prosentgrunnlaget.

støtte på internatet. Dette betyr ikke at alle krenkelser fant sted på internat, men viser sammenhenger mellom de tre faktorene og barn som har vært utsatt for krenkelser, uansett hvor krenkelsene fant sted.

Det tegner seg her et mønster som viser en systematisk sammenheng mellom Tallet på personer av krenkelser og opplevelser i tiden på internat. En gruppe respondentene har opplevd spesielt stor grad av belastninger i tiden på internat. De som oftest har vært utsatt for krenkelser, særlig mer enn en krenkelse, skjulte i større grad enn andre sine følelser over det å måtte bo på internat og opplevde større grad opplevd sinne og bitterhet over å bo på internat, se Tabell 77, Vedlegg 3. Samtidig har de i mindre grad opplevd trøst og støtte mens de bodde på internatet. Personer som har vært utsatt for seksuelle krenkelser har også i større grad vært utsatt for mobbing, se Tabell 76 Vedlegg 3

6.3 Kort oppsummering

I dette kapitlet spør vi om mobbing, negative sanksjoner på internatet og seksuelle krenkelser.

En andel på 28 prosent av alle respondentene svarer at de er blitt mobbet. Av de som er blitt mobbet, er nær en fjerdedel mobbet nesten hver dag. Omfang og grad av mobbing er høy sammenlignet med tall fra norsk grunnskole.

Andeler på 12 – til 14 prosent sier at de ble utsatt for sanksjoner som det å bli skremt eller ydmyket av personalet på skolen av og til eller ofte. Tre prosent ble straffet fysisk og 14 prosent utsatt for frihetsberøvelse. Slike sanksjoner ser ut til å ligge på nær samme eller litt lavere nivå som i Normisjons undersøkelse, selv om formuleringene på spørsmålene ikke er helt samsvarende.

En andel på sju prosent svarer at de er blitt utsatt for seksuelle krenkelser. To prosent sier at de ikke husker om de er blitt utsatt for slike krenkelser. Det kan ligge ulike forhold bak dette, men vi kan ikke se bort fra at omfanget av krenkelser ligger nærmere ni prosent. Den krenkelsen som forekom oftest var beføling av kjønnsorganer med 25 prosent. En andel på 14 prosent oppgir at de ble tittet på og 11-12 prosent oppgir blotting, posering mv. og masturbering.

Nær 60 prosent ble krenket før fylte 10 år, jenter mer enn gutter med henholdsvis åtte og fem prosent. De fleste som utførte krenkelsene var menn med nær 95 prosent.

De fleste fikk ingen hjelp (88 prosent) og det ble ikke gjort noe med saken (81 prosent). En andel på 65 prosent ble krenket en kort periode av skoletiden og drøyt en fjerdedel en lang periode. Nær ni prosent ble utsatt for krenkelser hele skoletiden.

Drøyt en tredjedel av respondentene ble utsatt for krenkelser mellom 1950 og 1970 og 54 prosent mellom 1970 og år 2000.

7 Flytting og hjemkomst

7.1 Innledning

I dette kapitlet undersøker vi erfaringer med å komme tilbake til det respondentene oppfatter som sitt hjemland.

Mange har flere flyttinger bak seg, både innad i samme land i utlandet, mellom ulike land og etter at de kom til Norge. Disse migrasjonsprosessene er ofte erfaringer de ikke har satt ord på. Noen har hatt det meste av oppveksten i Norge, og for dem vil flyttingene være mer en del av familiehistorien enn noe veldig bevisst selvopplevd.

Mange er lite kjent med at det finnes typiske reaksjonsmønstre og reaksjonsfaser forbundet med å flytte, ikke minst når flytting skjer på tvers av kulturer og landegrensler. Mange har aldri fått satt ord på sine følelser og savn, eller har manglet noen som ville lytte. En del av ungdommene er født og oppvokst i Norge, men selv om de ikke selv har erfart å flytte så mye, vil dette være en såpass stor del av familiehistorien at det preger dem. Også barn som aldri har vært i foreldrenes hjemland kan gi uttrykk for et savn etter og behov for tilhørighet til dette, (Pollock et al. 1999). Dette vil kanskje også kunne gjelde barn som bodde i utlandet i tidlige barneår.

De senere tiår har vi sett en økt bevisstheten omkring og forståelse for at psykiske reaksjoner forbundet med flytting / migrasjon er normalt og at disse reaksjonene kan variere fra person til person, også innen en familie og til ulike tider.

Noe som kjennetegner mange familier som flytter over landegrensler, er at barna ofte ikke tas med på råd. De går gjennom de samme oppbruddene, avskjedene, nyetableringene og tilpasningene som, men mangler gjerne noe av ”overblikket” og refleksjonene omkring som en voksen vil kunne ha.

Det som for mange oppleves som den vanskeligste overgangen, er likevel tilbakevendingen til ”hjemlandet” – eller det som for foreldrene er hjemland, enten det er ”for godt” eller for en lengre periode.

7.2 Resultater

På spørsmålet i vår undersøkelse svarte hele 93 prosent at de oppfatter Norge som sitt hjemland. Usikkerheten om hva respondenten opplever som hjemland synes å være mindre enn man skulle forvente ut fra f.eks. fra diskusjoner hos Pollock & Van Reken (1999)¹⁵.

¹⁵ Et antall på 60 personer oppgir andre skandinaviske land som sitt hjemland og 48 personer har oppgitt andre hjemland, se Vedlegg 3.

I spørsmål om tilhørighet sier nær en fjerdedel av respondentene at opplevelsen av tilhørighet var svak mens de bodde utlandet og enda flere, over to tredjedeler, sier at opplevelsen var svak da de flyttet tilbake til hjemlandet (Tabell 39). Disse tallene står i kontrast til det respondentene oppfatter som hjemland. Dette tyder på nyanser i oppfattelsen hva som er "hjemland" og opplevelsen av tilhørighet til hjemlandet. Det første spørsmålet om hva som oppfattes som "hjemland" kan kanskje assosieres med mer formell juridisk forståelse av "hjemland" mens spørsmålene om opplevelse av tilhørighet i sterkere grad assosieres med emosjonell opplevelse. Spørsmålene om opplevelse av tilhørighet til hjemland er antakelig mer i samsvar med diskusjoner hos Pollock og van Reken.

Diskusjonen om tilhørighet til hjemland og forhold knyttet til tverrkulturell oppvekst griper også inn i respondentenes opplevelse av flytting tilbake til hjemlandet. Dette undersøker vi med en rekke utsagn om respondentenes opplevelser, jf avsnitt 7.2.3.

7.2.1 Hva oppfattes som hjemland?

Vi har flere spørsmål knyttet til hjemlandet, der vi kontrollerer for alder da respondenten flyttet hjem. Alderen ved siste flytting til hjemlandet i gjennomsnitt var 13 år, mens den alder som forekom hyppigst (modalverdien) var 16 år. En andel på 79 prosent oppgir at de flyttet til hjemlandet for godt før de var 18 år, mens 16 prosent flyttet hjem for en lengre periode.

Flertallet av respondentene, 93 prosent, oppfatter Norge som sitt hjemland. De som ikke flyttet hjem for godt eller en lengre periode var større grad fra andre skandinaviske land eller andre land.

Tabell 37. Hvilket land oppfatter du som ditt "hjemland"?

	Tallet på personer	Prosent
Norge	1361	93
Sverige	4	0
Danmark	37	3
Island	19	1
Annet land	48	3
Totalt	1469	100

Tabell 38. Hvor gammel var du ved siste flytting til hjemlandet. Gjennomsnitt og standardavvik

N	Svar	1454
Gjennomsnittsalder		13,2 år
Standardavvik		3,3 år
Minimum		4 år
Maksimum		30 år

7.2.2 Tilhørighet til hjemlandet

Vi stilte spørsmål om hvor sterk grad av tilhørighet til hjemlandet respondenten opplevde da de bodde i utlandet og da de flyttet tilbake til hjemlandet (i dette tilfellet er hjemlandet Norge).

Tabell 39. Tilhørighet til "hjemlandet". Skala 1=Svært sterk, 5=Meget svak.

	Hvordan var din opplevelse av tilhørighet til "hjemlandet" da du bodde i utlandet?	Hvordan var din opplevelse av tilhørighet til "hjemlandet" da du flyttet tilbake?
	Prosent	Prosent
Svært sterk	16,4	10,8
Ganske sterk	43,3	34,6
Verken eller	16,1	18,5
Ganske svak	14,4	24,0
Meget svak	9,7	12,1
Totalt	100,0	100,0

Opplevelsen av tilhørighet til hjemlandet var sterkere da respondenten bodde i utlandet enn da de flyttet tilbake. I utlandet 60 prosent av respondentene at de hadde en ganske eller svært sterkt opplevelse av tilhørighet til hjemlandet. Ved flytting hjem var den tilsvarende andelen 45 prosent, noe som uttrykker en litt svakere tilhørighet. se Tabell 39. Mellom 16 og 19 prosent svarte "Verken eller".

Korrelasjonen mellom svarene på spørsmålene er høy, hvilket viser høy grad av samsvar med opplevelser av tilhørighet da respondentene bodde i utlandet og da de flyttet hjem.

7.2.3 Utsagn om opplevelser ved flytting til hjemlandet

Respondenten fikk 12 utsagn å ta stilling til i spørreskjemaet som gjaldt opplevelser ved flytting til hjemlandet, se Tabell 40 nedenfor. (En faktoranalyse av materialet er i Tabell 80, Vedlegg 3):

Tabell 40. Utsagn om hva respondenten opplevde ved flytting til hjemlandet. Prosent

Skala: Helt uenig=1, helt enig=5.	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Totalt
Jeg kom godt ut av det med mine klassekamerater	7,3	17,5	9,3	33,5	32,3	100,0
Jeg hadde vansker med å få nære venner den første tiden	25,4	16,1	6,4	27,7	24,3	100,0
Etter hvert gikk det greit å få nære venner	6,0	10,7	11,4	31,9	40,1	100,0
Jeg savnet venner å snakke med om mitt opphold i utlandet	14,6	12,1	11,9	27,9	33,5	100,0
Jeg fortalte ofte i min skoleklasse om opplevelser i	28,6	23,4	11,2	23,6	13,2	100,0
Jeg følte meg som en fremmed"?	15,4	12,2	10,2	33,1	29,0	100,0
Jeg hadde vansker med å komme på "bølgelengde" med de som bodde i området jeg flyttet til	22,1	16,8	10,4	30,1	20,5	100,0
Jeg gled lett inn i lokalmiljøet	15,0	24,2	14,0	26,3	20,5	100,0
Jeg følte meg rastløs	18,8	12,8	14,5	28,0	25,9	100,0
Jeg lengtet tilbake til det stedet jeg flyttet fra	12,4	11,0	12,9	31,2	32,5	100,0
Det var en lettelse å komme tilbake til "hjemlandet"	30,1	23,8	26,5	13,8	5,8	100,0
Jeg kunne ikke tenke meg å flytte tilbake til det landet jeg kom"?	39,4	24,0	15,4	8,6	12,7	100,0

Utsagn hvor et flertall av respondentene viser tendens til **enighet** er:

- Jeg kom godt ut av det med mine klassekamerater
- Etter hvert gikk det greit å få nære venner
- Jeg savnet venner å snakke med om mitt opphold i utlandet

- Jeg følte meg som en fremmed
- Jeg følte meg rastløs
- Jeg lengtet tilbake til det stedet jeg flyttet fra
- Jeg hadde vansker med å få nære venner den første tiden linje
- Jeg gled lett inn i lokalmiljøet

Utsagn som et flertall av respondentene var **uenige** i:

- Jeg fortalte ofte i min skoleklasse om opplevelser i utlandet
- Det var en lettelse å komme tilbake til "hjemlandet"
- Jeg kunne ikke tenke meg å flytte tilbake til det landet jeg kom fra

Svarene viser at en andel på 66 prosent kom godt ut av det med klassekamerater (66 prosent) og at det etter hvert gikk greit å få nye venner (72 prosent). En del svarer også at de følte seg fremmede (62 prosent), rastløse (54 prosent) og lengtet tilbake til det landet de flyttet fra (64 prosent). Frekvenstabellen viser imidlertid ikke i hvilken grad svarene henger systematisk sammen. Her kommer faktoranalysen til hjelp. Faktoranalysen som baseres på korrelasjoner mellom de enkelte utsagnene viser et mønster i svarene som kan beskrives med to faktorer, se Tabell 80.

I et svarmønster samles et knippe utsagn som viser at en gruppe respondenter hadde store vansker med å komme på "bølgelengde" med de som bodde i området respondenten flyttet til. Samtidig sier respondentene at de ikke gled lett inn i lokalmiljøet, de følte seg som fremmede, savnet venner å snakke med og kom ikke godt ut av det med klassekamerater. Svarmønsteret viser tydelig utfordringer en har som innflytter og i tillegg ikke kjenner de lokale kodene. Vi kaller dette knippe med svar for "**Store sosiale utfordringer**". Vi ser av frekvenstabellen at denne gruppen respondenter utgjør mellom 50 og 60 prosent av alle.

Et annet svarmønster viser respondenter som lengtet tilbake til det stedet de flyttet fra, som ikke syntes det var en lettelse å komme tilbake til hjemlandet og kunne tenke seg å flytte tilbake til det landet de kom fra. Svarene kan tyde på at respondentene i sterkere grad enn andre følte seg mer hjemme i det landet de flyttet fra, da de kom til hjemlandet. Dette knippe med svar kaller vi "**Tilhørighet til utlandet**".

7.2.1 I hvor mange land bodde respondentene under oppveksten?

I gjennomsnitt bodde respondentene i drøyt to land, mens 94 prosent har bodd i inntil tre land. Respondenten bodde på nær sju forskjellige steder under oppveksten i utlandet i gjennomsnitt. Variasjonen i antall forskjellige land er liten man bodde i er liten. Det er langt større variasjon i antall bosteder før fylte 18 år, se Tabell 41

Tabell 41. Hvor mange land bodde respondenten i under oppveksten og hvor mange ganger skiftet respondenten bosted. Gjennomsnitt og standardavvik

		Hvor mange land bodde du i under oppveksten?	Hvor mange ganger skiftet du bosted før du var 18 år?*
N	Svar	1464	1448
Gjennomsnitt antall		2,3	6,8
Standard avvik, antall		1,1	3,4
Minimum antall		1	0
Maksimum antall		24	25

*) Medregnet alle oppvekstland, inkludert "hjemlandet", men ikke reiser mellom hjem og internat.

7.3 Kort oppsummering

Respondentene har en variert kulturell bakgrunn. I gjennomsnitt bodde de i over to land i gjennomsnitt med variasjonsbredde fra to til 24 land. Respondentene skiftet bosted (innen og mellom land) i nær sju ganger. Respondentene har vært både en geografisk og kulturelt mobil gruppe.

Respondentene var ved siste flytting i gjennomsnitt 13 år da de flyttet tilbake til hjemlandet for siste gang med en gjennomsnittlig variasjon (standardavviket) på tre år. I gjennomsnitt hadde respondentene gått til sammen 4,5 år på skole og var nær 8 år da de begynte på skole i utlandet. Mange respondenter har således bodd i utlandet en ganske stor del av tiden i grunnskolen.

En andel på 93 prosent av respondentene oppfatter Norge som sitt hjemland og 60 prosent sier at opplevelsen av tilhørighet til hjemlandet var sterk mens de bodde i utlandet. En andel på 24 prosent sider at tilhørigheten opplevdes som svak.

På tross av en opplevelse av norsk tilhørighet, vil møte med hjemlandet kunne by på utfordringer ved hjemflytting. En analyse av utsagn om opplevelser ved flytting til hjemlandet viser et reaksjonsmønster som tyder på store sosiale utfordringer. Mellom 50 og 60 prosent følte seg som fremmede og var dårlig sosialt integrert; de hadde vansker med å komme på bølgelengde med personer i nærmiljøet og savnet venner de kunne snakke fortrolig med. Et annet svarmønster var fra respondenter som lengtet tilbake til det landet de kom fra og som ikke synes det var en lettelse å komme tilbake til hjemlandet. Dette tyder på at respondentene også opplevde at de delte sin tilhørighet på flere kulturer, spesielt til land de flyttet fra.

8 Helse og livssyn

8.1 Innledning

Dette kapitlet har to hoveddeler. Den første delen handler om helseforhold. Det andre avsnittet beskriver respondentenes forhold til den kristne tro og til misjonen.

Spørreskjemaet omfatter en del spørsmål knyttet til helse og livssituasjon. Begrunnelsen for å ta med slike spørsmål var å undersøke sammenhenger mellom opplevelser av oppveksten i utlandet og respondentene sin situasjon i dag. Vi vil først presentere opplysninger om helse og livssituasjon og dernest undersøke sammenhenger mellom erfaringer fra oppveksten i utlandet og konsekvenser for helse og livssituasjon. Vi har allerede sett en del sammenhenger mellom opplevde belastninger på internat og om respondentene har søkt om hjelp for psykiske problemer.

Helse kan måles på flere måter. Vi har valgt noen spørsmål fra den nasjonale helseundersøkelsen fra 2005 (Hougen 2006). Et vanlig spørsmål å stille i helseundersøkelser er respondentene subjektive vurdering av egen helse. Dette kan ikke sidestilles med spørsmål om faktiske plager og sykdommer respondentene har hatt. I denne undersøkelsen ønsket vi ikke å kartlegge respondentenes eventuelle somatiske sykdommer og plager. Det krever i seg selv en omfattende registrering, og vi ville være usikre på sammenhengen mellom oppvekst og forekomsten av somatiske plager. Vi ønsket heller ikke å kartlegge psykiske plager etter diagnoser. I stedet har vi valgt indirekte indikatorer så som spørsmål om respondentene har søkt hjelp for psykiske plager. Vi har også tatt med indikatorer på mer diffuse helseplager som kan ha psykiske årsaker.

De ulike helseopplysningene vil ikke bli presentert i detalj. Opplysningene vil delvis bli oppsummert i en helseindeks og indeks for livskvalitet.

8.2 Resultater

8.2.1 Vurdering av egen helse

Et stort flertall av respondentene vurderer sin helse som god eller meget god. Andelen i er 89 prosent mot 80 prosent i den norske befolkningen (Levekårsundersøkelsen 1998-2005, Statistisk sentralbyrå). Bare tre prosent vurderer sin egen helse som dårlig eller meget dårlig.

Tabell 42. Vurdering av egen helse.

	Tallet på personer	Prosent
Meget god, God	1279	87,8
Verken god eller dårlig	129	8,9
Dårlig, Meget dårlig	49	3,4
Totalt	1457	100,0

8.2.2 Helseplager og helseindikator

Opplysninger om helseplager omfatter en rekke spørsmål. Hensikten med denne delen av undersøkelser er først og fremst å se på sammenhenger mellom forhold under oppveksten på skoler i utlandet og respondentenes helsesituasjon etter hjemkomst og i dag. Vi vil derfor ikke gi noen detaljert statistikk over de ulike spørsmålene, men samle informasjonen i en helseindeks. Indeksen er bygget opp slik at det gis ett "poeng" til hvert helseproblem. Indeksen omfatter personer som har oppgitt at de har dårlig eller meget dårlig subjektiv helse, har en eller flere psykosomatiske plager, har smerter i muskel- skjelettsystemet, har søkt hjelp for psykiske plager eller har hatt nedsatt arbeidsevne.

Følgende spørsmål er tatt med i indeksen:

- Vurdering av egen helse, verdi > 3, (spørsmål 64).
- Opplevde smerter i løpet av de siste tre måneder, nervøse lidelser (spørsmål 65, fra Levekårsundersøkelsen 2005, Statistisk sentralbyrå).
- Smerter i muskel og skjelettsystemet, verdi > 2 (spørsmål 66, fra Levekårsundersøkelsen 2005, Statistisk sentralbyrå).
- Søkt hjelp for psykiske problemer, (spørsmål 67).
- Nedsatt arbeidsevne siste tre år eller i tiden etter at hjemflytting, verdi > 1, (spørsmål 69)
- Har uføretrygd (spørsmål 78).

Maksimum antall registrerte helseplager/hendelser på indeksen er 18.. Gjennomsnittet for alle respondenter er 2 plager/hendelser. Tabell 43 viser prosentfordelingen av de ulike plagene/hendelsene. Av alle respondenter har 38 prosent ingen registrerte hendelser. En andel på 17 prosent har registrert en hendelse, mens 21 prosent har 2-3 plager og 23 prosent har flere enn tre hendelser. Fordelingen er som vist i svært skjev - med drøyt tre fjerdedeler som har registrert tre hendelser eller mindre. Alder har liten betydning for skårene på indeksen. Kvinner har imidlertid oppgitt flere plager/hendelser enn menn.

Tabell 43. Additiv indeks over helse og relaterte hendelser. (Minimum på skalaen = ingen hendelser, maksimum= 18 hendelser).

	Tallet på personer	Prosent
Ingen registrerte hendelser	570	38
1 hendelse	258	17
2-3 hendelser	315	21
Flere enn 3 hendelser	338	23
Totalt	1481	100

8.2.3 Sammenligning med den norske befolkningen

Det finnes ingen direkte sammenligning med den norske befolkningen for helseindeksen slik den er konstruert her. Vi kan imidlertid sammenligne enkeltspørsmål med levekårsundersøkelsen fra 2008¹⁶.

På spørsmål 65, om helseplager siste tre måneder, har respondentene i vår undersøkelse (begge kjønn) lavere andel med plager enn gjennomsnittet for den norske befolkningen. Forskjellene er til dels ganske store. På spørsmålet om smerter i kroppen, har 25 prosent av den norske (voksne) befolkningen oppgitt dette mot 10 prosent blant respondentene. Her må vi ta i betraktning at respondentene ikke er et gjennomsnitt av befolkningen, men et svært selektert utvalg med stor andel høy utdanning. Vi kan ikke kontrollere for utdanning i SSB sine data. For få et bedre sammenligningsgrunnlag har vi brukt opplysning om sosioøkonomisk status i statistikkbanken og valgt personer med høy sosioøkonomisk status, selv om dette ikke er et perfekt sammenligningsgrunnlag. Fra vår undersøkelse har vi tatt ut de yngste (under 25 år) og de eldste (over 67 år) i sammenligningsgruppen. Dette skaper større grad av samsvar mellom de to undersøkelsene.

På spørsmål om somatiske plager er det bare små forskjeller mellom de to undersøkelsene. På spørsmål om psykiske plager skårer respondentene fra vår undersøkelse høyere enn personer fra levekårsundersøkelsen.

Med et visst forbehold om sammenligningsgrunnlaget vil vi konkludere med at respondentene fra vår undersøkelse ikke skiller seg fra et tilsvarende utvalg av befolkningen i Norge på spørsmål om somatiske plager. Respondentene i undersøkelsen om oppvekst og skolegang i utlandet skårer en del høyere på psykiske plager. Eksempelvis skårer de høyere på spørsmål om angst (fire prosentenheter), depresjon (10 prosentenheter) og konsentrasjonsvansker (fire prosentenheter).

16 Tallene fra levekårsundersøkelsen 2008 er hentet fra statistikkbanken i Statistisk sentralbyrå. Opplysningene er ikke publisert på papir.

8.2.4 Oppvekstvilkår og helseindeks

I dette avsnittet skal vise på sammenhengen mellom helseindeksen og utvalgte faktorer basert på respondentene sine svar om tiden på internat, mobbing, seksuelle krenkelser, hvor ofte respondenten besøkte foreldrene mens de bodde på internat, brevveksling med foreldre, alder og utdanningsnivå.

I analysen¹⁷ vektet påvirkningen av de nevnte spørsmålene (variablene) på helseindeksen. Den første analysen gjelder kun respondenter som har bodd på internat. Vi undersøker her effekten av reaksjoner på å bo på internat på helseindeksen. Analysen omfatter opplysninger om reaksjoner på det å flytte til internat, grad av opplevd sinne og bitterhet mv. ved å bo på internat og grad av trøst og støtte på internatet. Analysen kontrollerer for alder og kjønn.

Analysen viser at både det å måtte negative reaksjoner ved det å flytte til internat og å oppleve sinne og bitterhet ved å bo på internat har effekt på helseindeksen: dess sterkere reaksjoner, dess flere helseplager. Kvinner har flere helseplager enn menn. Alder har ingen innvirkning i denne sammenheng.

En årsaksanalyse viser også at mobbing og det å være utsatt for seksuelle overgrep har en selvstendig innvirkning på helseindeksen. Begge forholdene bidrar til økt andel helseplager. Denne tendensen er den samme både for de barna som bodde på internat og for alle barn.

Tabeller over regresjonsanalysene er gjengitt i Vedlegg 3.

8.2.5 Livskvalitet

Spørreskjemaet inneholder forskjellige indikatorer på livskvalitet. Det er spørsmål om man har venner å snakke fortrolig med, om kvalitet i parforhold, og hvor fornøyd man er med livet.

En andel på 90 prosent av personene har venner de kan snakke fortrolig med.

Tabell 44. Har du noen venner som står deg nær og som du kan snakke fortrolig med?

	Tallet på personer	Prosent
Ja	1269	89,9
Nei	142	10,1
Totalt	1411	100,0

Av de som svarte, lever 65 prosent i parforhold som har vart mer enn tre år. På spørsmål om respondentene og partner har problemer i parforholdet sier 14 prosent seg enige, mens nærmere 90 prosent sier at de er svært lykkelige i parforholdet. En andel på 90

¹⁷ Statistisk regresjonsanalyse (Hair, J. F & al 1995).

prosent mener partneren generelt er forståelsesfull og 90 prosent er fornøyd med forholdet til partneren.

Spørsmålet om respondenten er fornøyd med livet undersøkes med fem utsagn, se spørsmål 74. Korrelasjon mellom utsagn om hvor fornøyd en er med livet og helseindeks, viser en sterk sammenheng: dess flere helseplager, dess dårligere skåre på spørsmålet om hvor fornøyd en er med livet.

Nær tre fjerdedeler er enig i at livet på de fleste områder er nær egne idealer og 90 prosent er enig i at livsbetingelsene er gode – samme andel er fornøyd med livet sitt. En stor andel (89 prosent) er enig i at de så langt har oppnådd det som er viktig for dem i livet. Langt færre er enig i at de ikke ville endret på noe, hvis de kunne levd på nytt.

8.3 Sammenligning mellom elever som har bodd på internat og andre barn

Vi har foretatt en sammenligning mellom barn som har bodd på internat, barn som vekslet mellom internat og å bo hjemme og barn som aldri har bodd på internat. De tre gruppene er sammenlignet på ulike spørsmål fra tiden på internat og på forhold knyttet til livssituasjon og helse i voksen alder.

Vi bruker de faktorene som har størst betydning fra utsagn om skoletiden (spørsmål 7), utsagn om erfaringer fra oppvekst i utlandet (spørsmål 20), utsagn om flytting til hjemlandet (spørsmål 15), spørsmål om mobbing og seksuelle krenkelser og indeks for helseplager.

Det er flere forskjeller mellom de tre gruppene. Elever som hele tiden bodde på internat kommer dårligere ut på flere forhold enn barn som aldri bodde på internat, se Tabell 45.

Elever som har bodd på internat sammenlignet med barn som aldri har bodd på internat skårer slik:

- Dårligere kontakt med lokalt miljø på skoler i utlandet
- Dårligere sosial integrering etter flytting til hjemlandet
- Flere helseplager
- Færre som mener at egen helse er god
- Er blitt mer mobbet
- Utsatt for langt flere seksuelle krenkelse
- Har i større grad søkt hjelp for psykiske plager
- Større andel med uføretrygd

Det er ingen forskjeller mellom elevene når det gjelder spørsmål om erfaringer fra oppvekst i utlandet (se spørsmål 20 i spørreskjemaet, Vedlegg 1).

Tabell 45. Sammenligning mellom elever som bodde på internat hele tiden, vekslet mellom å bo hjemme og på internat, og elever som aldri bodde på internat.

	Bodde på internat hele tiden	Vekslet mellom å bo på internat og hjemme	Bodde aldri på internat
Skoletiden. "Svak kontakt med lokalt miljø". (Spørsmål 7)	Dårligst kontakt	Nest best kontakt	Best kontakt
Oppvekst i utlandet. Spørsmål 20. "Kosmopolitten"	Små forskjeller		
Flytting til hjemlandet spørsmål 15. Faktor 1. "Store sosiale utfordringer"	Ingen forskjell	Ingen forskjell	Best integrert/færrest sosiale utfordringer
Indeks for helseplager	Høyest skåre		Lavest skåre
Seksuelle krenkelseser	14 prosent	12 prosent	3 prosent
Utsatt for mobbing	19 prosent	17 prosent	14 prosent
Søkt hjelp for psykiske problemer	32 prosent	32 prosent	25 prosent
Uføretrygd	4 prosent	3 prosent	2 prosent
Egen helse meget god eller god	86 prosent	88 prosent	89 prosent

8.4 Forhold til den kristne tro og til misjonen

Undersøkelsen inneholder spørsmål om forholdet til den kristne tro og om virkninger forkynnelsen under skolegangen i utlandet har hatt for livskvalitet og selvbylde.

Det er også spørsmål om deltaking i organiserte kristne aktiviteter og om forholdet til misjonsorganisasjonene.

Et stort flertall av respondentene, 77 prosent, regner seg som troende, mens sju prosent har tatt avstand fra den kristne tro. En andel på 11 prosent har et uavklart forhold til troen.

Tabell 46. Hva slags forhold har du til den kristne tro i dag.

	Tallet på personer	Prosent
Regner meg som troende	1120	76,6
Har et uavklart forhold til den kristne tro	167	11,4
Har tatt avstand fra den kristne tro	104	7,1
Andre svar	71	4,9
Totalt	1462	100,0

Forholdet til den kristne tro i dag henger til en viss grad sammen med enkelte opplevelser fra skoletiden i utlandet, uten at vi legger noen forutsetninger om årsak og virkning.

Vi har sett på følgende spørsmål/utsagn:

- Jeg følte at Gud hadde sviktet meg når jeg måtte bo på internat
- Det å be til Gud ble en trøst og støtte
- Jeg syntes den kristne profilen (bønn, salmevers, andakt m.v.) på skolen var positiv
- Jeg følte at misjonen hadde tatt foreldrene mine fra meg, når jeg bodde hjemmefra

Analysen viser at forholdet til den kristne tro i dag henger systematisk sammen med de nevnte utsagnene. De som har tatt avstand fra den kristne tro har opplevd at Gud sviktet, at det ikke var en trøst å be til Gud, at den kristne profilen ikke var positiv og at misjonen hadde tatt foreldrene fra dem.

8.4.1 Påvirkning av forkynnelse under skolegangen

Vi stilte spørsmålet om virkninger forkynnelse og kristen påvirkning kan ha hatt under skolegangen i utlandet. Respondentene svarte ved å si seg enig eller uenig i fire utsagn.

Det er en stor grad av sammenheng i den måten respondentene har svart på. Respondenter som er enige/uenige i et av utsagnene har en sterk tendens til å være enige eller uenige i de andre utsagnene. Dette vil si at de som er enige i at de følte seg verdifulle samtidig følte trygghet og var uenig i de andre utsagnene.

Nær 60 prosent av respondentene var helt eller delvis enig i at de følte seg verdifulle og følte trygghet knyttet til forkynnelsen og den kristne påvirkningen under skolegangen i utlandet. Rundt 20 prosent er svarer ”verken enig eller uenig”, se Tabell 47

Svarene på disse utsagnene henger i sterk grad sammen med forhold knyttet til oppveksten i utlandet. Respondenter med negative erfaringer fra oppveksten, er i langt mindre grad enn andre enige i at de følte seg verdifulle og trygge. Det er også en høy korrelasjon mellom indeks for helse og virkninger av forkynnelsen. De respondenter som er uenige i at de følte seg verdifulle og følte trygget skårer klart høyere på helseindeksen (dvs. har flere helseplager) enn de andre respondentene.

Tabell 47. Utsagn om virkninger av forkynnelse under skolegangen.

Skala: 1=Helt uenig, 5=Helt enig.	Jeg følte meg verdifull	Jeg følte mer trygghet	Jeg følte meg engstelig og utrygg	Jeg følte jeg ikke var god nok
	Prosent	Prosent	Prosent	Prosent
Helt uenig	10,5	10,1	50,2	47,3
Delvis uenig	10,0	9,1	17,3	12,9
Verken enig eller uenig	20,8	19,9	16,6	13,1
Delvis enig	25,3	27,4	9,3	15,2
Helt enig	33,3	33,5	6,5	11,5
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0

8.4.2 Deltaking i kristne aktiviteter

Vi spurte om respondentenes deltakelse i ulike kristne aktiviteter. Av alle som har svart sier 63 prosent at de har deltatt i en eller flere aktiviteter, mens 37 prosent ikke deltatt i noen aktiviteter, se Tabell 48.

Ser vi på de enkelte aktiviteter i prosent av alle som har svart, er menighetsarbeid det vanligste med 44 prosent. En andel på 26 prosent deltar i aktiviteter til støtte for misjonen og 18 prosent deltar i aktivt misjonsarbeid. En andel på 26 prosent deltar i andre organiserte kristne aktiviteter.

Tabell 48. Deltakelse i kristne aktiviteter.

	Tallet på svar	Prosent
Deltar aktivt i misjonsarbeid	262	18
Deltar i menighetsarbeid	644	44
Deltar i andre organiserte kristne aktiviteter	392	27
Deltar i aktiviteter til støtte for misjonen	377	26
Deltar ikke aktivt i organiserte kristne aktiviteter	540	37
Totalt	2215	152

8.4.3 Forholdet til misjonen

På spørsmålet om hva slags forhold respondentene har til misjonene i dag svarer nær 60 prosent at de har en svært eller nokså positivt forhold til misjonen, mens 16 prosent har et nokså eller svært negativt forhold. En på 25 prosent svarte at de verken har et positivt eller negativt forhold til misjonen.

Tabell 49. Hva slags forhold har du til misjonsorganisasjonene i dag?

	Tallet på personer	Prosent
Svært positivt	319	21,8
Nokså positivt	550	37,5
Verken eller	368	25,1
Nokså negativt	156	10,6
Svært negativt	73	5,0
Totalt	1466	100,0

Respondenter som har tatt avstand fra den kristne tro eller har et uavklart forhold til troen er langt mer negative til misjonen en troende respondenter

8.5 Kort oppsummering

Avsnitt om helse og livssyn omfatter spørsmål om vurdering av egen helse, spørsmål om ulike helseplager og smerter (ikke diagnostiserte somatiske eller psykiske sykdommer). Det er også spørsmål om respondentene har søkt hjelp for psykiske problemer og om arbeidsevnen er redusert.

Det er også et par spørsmål om rettet inn mot opplevelse av livskvalitet.

Til slutt i avsnittet er det foretatt en sammenligning mellom respondenter som har bodd på internat og andre respondenter når det gjelder ulike helseforhold og opplevelser i oppveksten i utlandet.

En større andel av respondentene enn av landets voksne befolkning vurderer generelt sin egen helse som meget god eller meget god. Her må vi ta i betraktning at respondentene representerer et meget selektivt utvalg av befolkningen når det gjelder utdanningsnivå (80 prosent av respondentene har utdanningsnivå på høyskole- og universitetsnivå). Denne type sosial seleksjon kan bidra til bedre helse blant respondentene. Et annet forhold er alderssammensetningen blant respondentene sammenlignet med den norske befolkningen. Ser vi på aldersgruppene under og over 40 år, er 56 prosent blant respondentene under 40 år mot 35 prosent i befolkningen. Blant respondentene er 43 prosent over 40 år mot 65 prosent i befolkningen.

På grunnlag av helseopplysningene i undersøkelsen har vi laget en indeks for helse. Indeksen er basert på opplysninger om helseplager, arbeidsevne og andel med uføretrygd. En andel på 38 prosent har ingen registrerte hendelser i indeksen, mens 44 prosent har flere enn to hendelser. Det finnes ingen direkte sammenligning med den norske befolkningen for helseindeksen slik den er konstruert.

Dette kapitlet tar opp respondentenes forhold til den kristne tro og til misjonen. Noe over 75 prosent av respondentene regner seg i dag som troende, mens en andel på sju prosent har tatt avstand fra den kristne troen. De som har tatt avstand fra troen har i langt større grad enn andre hatt negative erfaringer fra oppveksten i utlandet når det

gjelder opplevelser av forkynnelsen og den kristne påvirkningen ellers i skolegangen i utlandet.

Drøyt 60 prosent av respondentene deltar i dag i kristne aktiviteter. Det vanligste er menighetsarbeid, mens 18 prosent deltar aktivt i misjonsarbeid og 26 prosent i arbeid til støtte for misjonen. En andel på nær 60 prosent sier de har et nokså eller svært positivt forhold til misjonen i dag.

Respondenter som har tatt avstand fra den kristne tro eller har et uavklart forhold til troen er langt mer negative til misjonen en troende respondenter.

9 Referanser

Ainsworth, M. (1982): "Attachment and other affectional bonds across the life cycle". I Parkes, M.C., Stevenson-Hinde, J. Marris, P. (eds.): *Attachment across the life cycle*.

Barne-og likestillingsdepartementet : *Lov om barn og foreldre (Barneloven)*: 2008 (1981). Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

Blalock, H. M. Jr. (1964). *Causal Inferences in Nonexperimental Research*. The University of North Carolina Press.

Bergås, U. (2008): *Barnas plass i misjonshistorien. En dokumentasjonsrapport om barns erfaringer fra Normisjons internatskoler i utlandet*. Oslo: Normisjon.

Bowlby, J. (1984): *Attachment* . Vol. 1 of Attachment and Loss. London: Penguin Books (første gang utgitt 1969).

Bowlby, J. (1987): *Separation – Anxiety and Anger*. Vol. 2 of Attachment and Loss. London: Penguin Books (første gang utgitt 1973).

Bowlby, J. (1986): *Loss. Sadness and Depression*. Vol. 3 of Attachment and Loss. London: Penguin Books (første gang utgitt 1980.)

Bowlby, J. (1988): *A secure base. Clinical Applications of Attachment Theory*. London: Routledge.

Cramer, D. & D. Howitt (2004). *The SAGE Dictionary of Statistics*. SAGE publications.

Duffell, N. (2000): *The Making of Them. The British Attitude to Children and the Boarding School System*. London: Lone Arrow Press.

De Vaus, David (2002). *Analyzing Social Science Data*. Sage Publications.

Freud, A. (1950): *Normality and Pathology in Childhood*. London: Penguin Books.

Hair, Joseph F., R. E. Anderson. R. L. Tatham (1990). *Multivariate Data Analysis With Readings*. Second Edition. Macmillan Publishing Company.

Hair, Joseph F., R. E. Anderson. R. L. Tatham og W. C. Black (1995). *Multivariate Data Analysis*. Fourth Edition. Prentice Hall.

Hayne, H. (2004): "Infant memory development: Implications for childhood amnesia." *Development Review*, 24 (33-73).

Hougen, Hanne Cecilie (2006). *Samordnet levekårsundersøkelse 2005 – tverrsnittundersøkelsen*. Dokumentasjonsrapport. Statistisk sentralbyrå.

Kempton T., Armistead, L., Wierson, M. Forehand, R. (1991): "Presence of a sibling as a potential buffer following parent divorce." *Journal of Clinical Child Psychology* 20 (434-438).

Lande, S.B & B. Lande (2003): "Barns utvikling av motstandskraft og sårbarhet", I Weisæth, L. og O.S. Dalgard (red): *Psykisk helse – risikofaktorer og forebyggende arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lande, S.B. (2003): "Stress og traumerelaterte lidelser hos barn og unge i "Weisæth, L. og O.S. Dalgard (red): *Psykisk helse – risikofaktorer og forebyggende arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Lande, B. (2009): Personlig meddelelse.

Olweus, D. 1999. Sweden. In P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano & P. Slee (Eds.) *The nature of school bullying: A cross-national perspective*. London, UK: Routledge, pp. 7-27.

Parkes, M.C., Stevenson-Hinde, J., Marries, P. (eds.): *Attachment across the life cycle*. London: Tavistock/Routledge.

Pollock. David C. og Ruth van Reken (1999). *Third Culture Kids*. Nicolas Brealey Publishing. *The Experience of Growing Up Among Worlds*. Boston London. Først publisert av Intercultural Press i 1999.

Pollock. David C. og Ruth van Reken (1999). *Hvor er hjemme? Med røtter i flere kulturer*. Lunde. Norsk oversettelse av *Third Culture Kids*.

Robertson, J. (1989): *Separation and the very young*. London: Free Ass. Books.

Sosial- og helsedirektoratet (2003). *Seksuelle overgrep mot barn*. En veileder for hjelpeapparatet. I samarbeid med Barne- og familiedepartementet.

SSB.no/Statistikbanken (2009). Tabell 04432: Symptomer på helseproblemer og medisinbruk, etter kjønn og alder.

Tarja Tikkanen (2004). *Evaluering av "Manifest mot mobbing 2002-2004"*. Delrapport 1. Rapport RF – 2004/057

Tiller, P.O. (1989): *Hverandre. En bok om barneforskning*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Winnicott, D.W. (1985): *Playing and Reality*. London: Pelican Books (første gang utgitt 1971)

Vedlegg 1 Bakgrunnsopplysninger om respondentene

I dette kapitlet gir vi en del bakgrunnsopplysninger om respondentene. Til tillegg til opplysninger om alder og kjønn (se metodekapittel) viser vi statistikk over

- Sivilstatus
- Kilde til livsopphold
- Utdanning
- Arbeidsgiver til foreldre
- Hvilket land personen bor på intervjudtidspunktet.

Sivilstatus

En andel på 60 prosent er gifte mens 29 prosent er ugifte. Fire prosent er skilt/separert. Ellers lever under ½ prosent i partnerskap og en prosent er enke/enkemann.

Tabell 50. Hva er din sivilstatus i dag?

	Prosent
Ugift	29
Gift	60
Samboer	5
Partnerskap	0
Skilt/ separert	4
Enke/enkemann	1
Totalt	100
N	1465

Tabell 51. Sivilstatus og kjønn. Prosent

	Kjønn		Totalt
	Mann	Kvinne	Mann
Ugift	26	31	29
Gift	63	58	60
Samboer	6	5	5
Partnerskap	1	0	0
Skilt/ separert	3	5	4
Enke/enkemann	1	1	1
Totalt	100	100	100

Kilde til livsopphold

Nær $\frac{3}{4}$ part er i inntektsgivende arbeid og 16 prosent er student/elev. Kun tre prosent er uføretrygdet.

Tabell 52. Viktigste kilde til livsopphold (inntektskilde).

	Tallet på personer	Prosent
Inntektsgivende arbeid	1055	72
Hjemmeværende	29	2
Student/elev	232	16
Militær-/siviltjeneste	5	0
Arbeidssøkende/ dagpenger	7	0
Attføring	12	1
Uføretrygd	44	3
Alderspensjon	60	4
Andre kilder	21	1
Totalt	1465	100
Ubesvart	16	
Totalt	1481	

Tabell 53. Inntektsgivende arbeid og alder. Gjennomsnitt og standardavvik

	Alder Gjennomsnitt	N	Standardavvik
Inntektsgivende arbeid	40	1046	11
Hjemmeværende	37	29	13
Student/elev	24	228	6
Militær-/siviltjeneste	22	5	4
Arbeidssøkende/ dagpenger	49	7	12
Attføring	38	12	9
Uføretrygd	53	43	13
Alderspensjon	72	59	5
Andre kilder; spesifiser	39	21	14
Totalt	39	1450	14

En andel på 74 prosent menn er i inntektsgivende arbeid. Sysselsettingen blant kvinner er nesten like høy, med 70 prosent. Kvinner har en større andel uføretrygd enn menn.

Tabell 54. S78 Viktigste kilde til livsopphold og kjønn. Prosent

	Kjønn		Totalt
	Mann	Kvinne	Mann
Inntektsgivende arbeid	74	70	72
Hjemmeværende	1	3	2
Student/elev	15	16	16
Militær-/siviltjeneste	1		0
Arbeidssøkende/dagpenger	1	0	0
Attføring	1	1	1
Uføretrygd	2	4	3
Alderspensjon	4	4	4
Andre kilder	2	1	1
Totalt	100	100	100

Andel sysselsatte stiger med lengden på utdanningen. Sysselsetting blant personer med mellom 9 og 10 års utdanning 38 prosent mot 82 prosent blant personer med 17 års utdanning. Andel med uføretrygd er høyere blant personer med lavere utdanning.

Utdanning

Andel med høyere utdanning er svært høy. Hele 49 prosent har 17 års utdanning eller mer. Alle med universitets- eller høyskoleutdanning utgjør til sammen 83 prosent. Utdanningsnivået i den norske befolkningen var til sammenligning: i 2006 25,9 prosent med universitets- eller høyskolenivå, 43,1 prosent med videregående skole og 30,9 prosent med grunnskole ([Statistisk sentralbyrå](#), 2008).

Utdanningsnivået blant respondentene er ekstremt skjevt i forhold til den norske befolkningen, med 83 prosent universitets- og høyskoleutdanning mot 25 prosent i normalbefolkningen.

Tabell 55. Høyeste utdanning.

	Tallet på personer	Prosent
Inntil 7 år (folke- eller grunnskole eller tilsvarende)	4	0
9-10 år (ungdomsskole, realskole, framhaldsskole eller tilsvarende)	24	2
11- 13 år (Videregående utdanning, yrkesskoleutdanning eller tilsvarende)	222	15
14-16 år (Universitet eller høyskole)	498	34
17 år eller mer (Universitet eller høyskole)	716	49
Totalt	1464	100
Ubesvart	17	
Totalt	1481	

Tabell 56. Høyeste utdanning og alder. Gjennomsnitt og standardavvik

S79 Hva er din høyeste utdanning?	Gjennomsnitt Alder	N	Standard avvik
Inntil 7 år (folke- eller grunnskole eller tilsvarende)	62	3	17
9-10 år (ungdomsskole, realskole, framhaldsskole eller tilsvarende)	51	23	20
11- 13 år (Videregående utdanning, yrkesskoleutdanning eller tilsvarende)	34	220	16
14-16 år (Universitet eller høyskole)	39	493	14
17 år eller mer (Universitet eller høyskole)	41	710	12
Totalt	39	1449	14

Foreldres arbeidsgiver

En andel på 87 prosent av foreldrene hadde et misjonsorganisasjon eller kirkesamfunn som arbeidsgiver, hvorav NLM med 38 prosent og NMS med 42 prosent.

Bistandsorganisasjon som foreldres arbeidsgiver utgjør 5 prosent og privat næringsliv tre prosent av alle respondenten. Et fåtall kommer har foreldre ansatte i ambassade, forskning eller forsvar, se Tabell 57. I gruppen "andre" finner vi bl.a. flere misjonsorganisasjoner utenfor Norge, men også er rekke organisasjoner. Se også Vedlegg 3.

Tabell 57. Arbeidsgiver til foreldre/foresatte under oppveksten i utlandet.

	Prosent
Norsk Luthersk Misjonssamband	38
Det Norske Misjonsselskap	42
Annen misjonsorganisasjon eller kirkesamfunn	7
Bistandsorganisasjon, offentlig eller privat	5
Forskningsinstitusjon	0
Ambassade/diplomati	0
Privat næringsliv	3
Forsvaret	-
Vet ikke/Husker ikke	-
Annet	4
Totalt	100
N	1481

Bosted nå

Et stort flertall, 89 prosent, bodde i Norge på intervjutidspunktet mens fire prosent bodde i andre skandinaviske land. En andel på seks prosent bodde i land utenom Skandinavia, se Vedlegg 3.

Tabell 58. I hvilket land bor du nå.

	Tallet på personer	Prosent
Norge	1299	89
Sverige	11	1
Danmark	46	3
Island	20	1
Annet land	88	6
Totalt	1464	100
N		1481

Vedlegg 2 Spørreskjema

Brev til respondentene

Navn og adresse på respondent

Stavanger, 29. april 2008

Forespørsel om deltakelse i spørreundersøkelse om oppvekst i utlandet,
med vekt på skolegang i regi av Det Norske Misjonsselskap (NMS) og Norsk Luthersk
Misjonssamband (NLM)

Bakgrunn og hensikt

Dette er en henvendelse til deg om å delta i en spørreundersøkelse for å gi informasjon om oppvekstvilkår blant alle elever som gikk på skoler drevet av NMS og/eller NLM enten de var barn av misjonærer eller ikke. Skjemaet sendes også til barn av misjonærer som fikk annet skoletilbud mens foreldrene arbeidet utenlands. Henvendelsen går til alle som er 18 år eller eldre. I alt mottar om lag 2500 personer spørreskjemaet. Hensikten med undersøkelsen er å belyse hvordan det var å ha en slik oppvekst, og å dokumentere mulige konsekvenser det har fått for den enkelte i voksen alder. Undersøkelsen vil inkludere spørsmål om hvordan det var å gå på skole, bo på internat, bli atskilt fra foreldre og om flytting, hjemkomst og helse.

Ved å svare på denne undersøkelsen bidrar du til et historisk kartleggingsarbeid som aldri før har vært gjort i denne størrelsesorden. Vi inviterer deg til å komme med dine erfaringer - av både positiv og negativ karakter - for å medvirke til at dokumentasjonen blir så korrekt og nyansert som mulig. Dette vil danne grunnlag for forebygging rettet mot barn i vår egen tid, og for eventuell oppfølging og nødvendig oppgjør der noe var galt.

Alle opplysningene om deg vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjenne opplysninger. En kode knytter deg til dine opplysninger gjennom en navneliste. Det er kun personell knyttet til prosjektet ved IRIS som har adgang til spørreskjema og navnelister. Navnelisten vil bli slettet ved avslutningen av prosjektet i juni i år. Data vil bli anonymisert for indirekte identifiserende opplysninger (som f. eks. opplysning om alder og kjønn) innen 3 år. Prosjektet er godkjent av Datatilsynet og av Etisk komité for forskning.

Resultatene fra undersøkelsen vil bli offentliggjort gjennom en rapport og artikler. Det vil ikke være mulig å identifisere deg i resultatene når disse publiseres.

Frivillig deltakelse

Det følger et spørreskjema med denne forsendelsen. Det er selvsagt frivillig om du vil svare eller ikke på spørreundersøkelsen. Du kan trekke dine opplysninger når som helst innen data blir anonymisert. Dersom du har spørsmål til undersøkelsen eller til selve utfyllingen av skjemaet, kan du kontakte:

Terje Lie, IRIS, 51 87 51 26 eller 9970 9725.

Fist for innsending av spørreskjemaet 9. mai.

Du får mulighet til å svare på spørreskjemaet elektronisk. Ved å bruke lenken www.IRIS.no/NMS kan du hente frem det elektroniske skjemaet. For å komme kunne svare på skjemaet, må du i tillegg bruke kodennummeret som er oppgitt på selve spørreskjemaet. Nummeret fungerer som din adgangskode til skjemaet og er også oppgitt på neste linje.

Koden din er: **nnnn**

Kontakt med organisasjonene

Du har i tillegg mottatt et skjemaet fra misjonsorganisasjonene. Ved å fylle ut dette skjemaet – og sende det direkte til NLM/NMS i vedlagt konvolutt, kan du være med å påvirke prosessen videre i prosjektet og melde egne behov. Dette vil bli behandlet helt atskilt fra spørreundersøkelsen.

Noen å snakke med

Hvis du skulle få behov for det, har vi satt opp noen telefonnummer du kan ringe. Der vil du møte noen å snakke med – som også kan henvise videre til kontakter du måtte ha bruk for.

Døgnåpne telefoner:

Prosjekt oppreisning (Propp) tlf 51 89 30 45 (*Hvis kontakt ikke oppnås, blir du ringt tilbake innen kort tid*)
www.propp.no

Mental Helse Hjelpetelefon: tlf 810 30 030
www.sidetmedord.no

Kirkens SOS: tlf 815 33 300
www.kirkens-sos.no

Kontakt gjerne organisasjonene

(*Hvis kontakt ikke oppnås, blir du ringt tilbake innen kort tid*)

NLM:

Prosjektkoordinator Kari Margrethe Solvang tlf 40 03 10 54,
Leder NLM Utland Jan Sandvik tlf 97 18 40 45
www.nlm.no

NMS:

Prosjektleder Aslaug Austbø tlf 40 40 60 23,
Generalsekretær Kjetil Aano tlf 40 40 60 00
www.nms.no/flerkulturelloppvekst

Vennligst send besvart skjema innen 9. mai 2009

<p>Med vennlig hilsen Terje Lie Forskningsleder International Research Institute of Stavanger AS Postboks 8046 4068 Stavanger Tlf.: 51 87 51 26, Fax: 51 87 52 00, Mobil: 9970 9725 Mail: terje.lie@iris.no Internet: www.iris.no</p>	<p>Gerd Abrahamsen Førsteamanuensis Humanistisk Fakultet Universitetet i Stavanger 4036 Stavanger</p>
---	---

Instruks for utfylling av skjema

Svarene dine skal leses inn optisk, så det er derfor viktig at du er nøye med utfyllingen. Bruk blå eller svart penn.

Sett kryss i rutene slik: Dersom du krysser i feil rute, stryk ut feil slik:

Påminnelse

Navn og adresse

Forespørsel om deltakelse i spørreundersøkelse om oppvekst i utlandet,
med vekt på skolegang i regi av Det Norske Misjonsselskap (NMS) og Norsk Luthersk
Misjonssamband (NLM)

Vi minner om undersøkelsen. For å få mest mulig pålitelige data, er det viktig at så mange som mulig deltar i undersøkelsen. Vi håper du vil ta deg tid til å svare på spørreskjemaet.

Skjemaet ble sendt til deg kort tid før påske. Hvis du mangler spørreskjemaet, kan du sende oss en melding på e-post: kari.aarsheim@iris.no eller ta en telefon til Kari Aarsheim, IRIS, tlf. nummer 51 87 50 60 eller sentralbord 51 87 00 00.

Vi ber deg svare på skjemaet innen 24. mai i år. Hvis du allerede har svart på skjemaet, kan du se bort fra denne påminnelsen.

Nedenfor gjengir vi opplysninger om undersøkelsen.

Bakgrunn og hensikt

Dette er en henvendelse til deg om å delta i en spørreundersøkelse for å gi informasjon om oppvekstvilkår blant alle elever som gikk på skoler drevet av NMS og/eller NLM enten de var barn av misjonærer eller ikke. Skjemaet sendes også til barn av misjonærer som fikk annet skoletilbud mens foreldrene arbeidet utenlands. Henvendelsen går til alle som er 18 år eller eldre. I alt mottar om lag 2500 personer spørreskjemaet. Hensikten med undersøkelsen er å belyse hvordan det var å ha en slik oppvekst, og å dokumentere mulige konsekvenser det har fått for den enkelte i voksen alder. Undersøkelsen vil inkludere spørsmål om hvordan det var å gå på skole, bo på internat, bli atskilt fra foreldre og om flytting, hjemkomst og helse.

Ved å svare på denne undersøkelsen bidrar du til et historisk kartleggingsarbeid som aldri før har vært gjort i denne størrelsesorden. Vi inviterer deg til å komme med dine erfaringer - av både positiv og negativ karakter. Vi innser at vi med et spørreskjema ikke vil kunne dekke alle erfaringer like godt. For å medvirke til at dokumentasjonen blir god som mulig, innenfor denne rammen, er viktig at du svarer på undersøkelsen. Dette vil danne grunnlag for forebygging rettet mot barn i vår egen tid, og for eventuell oppfølging og nødvendig oppgjør der noe var galt.

Alle opplysningene om deg vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjenne opplysninger. En kode knytter deg til dine opplysninger gjennom en navneliste. Det er kun personell knyttet til prosjektet ved IRIS som har adgang til spørreskjema og navnelister. Navnelisten vil bli slettet ved avslutningen av prosjektet i juni i år. Data vil bli anonymisert for indirekte identifiserende opplysninger (som f. eks. opplysning om alder og kjønn innen 3 år. Prosjektet er godkjent av Datatilsynet og av Etisk komité for forskning.

Resultatene fra undersøkelsen vil bli offentliggjort gjennom en rapport og artikler. Det vil ikke være mulig å identifisere deg i resultatene når disse publiseres.

Frivillig deltakelse

Det er selvsagt frivillig om du vil svare eller ikke på spørreundersøkelsen. Du kan trekke dine opplysninger når som helst innen data blir anonymisert. Dersom du har spørsmål til undersøkelsen eller til selve utfyllingen av skjemaet, kan du kontakte: Terje Lie, IRIS, 51 87 51 26 eller 9970 9725.

Du får mulighet til å svare på spørreskjemaet elektronisk. Ved å bruke lenken www.IRIS.no/NMS kan du hente frem det elektroniske skjemaet. For å komme kunne svare på skjemaet, må du i tillegg bruke kodennummeret

som er oppgitt på selve spørreskjemaet. Nummeret fungerer som din adgangskode til skjemaet og er også oppgitt på neste linje.

Koden din er: nmn

Kontakt med organisasjonene

Du har i tillegg tidligere mottatt et skjemaet fra misjonsorganisasjonene. Ved å fylle ut dette skjemaet – og sende det direkte til NLM/NMS, kan du være med å påvirke prosessen videre i prosjektet og melde egne behov. Dette vil bli behandlet helt atskilt fra spørreundersøkelsen.

Noen å snakke med

Hvis du skulle få behov for det, har vi satt opp noen telefonnummer du kan ringe. Der vil du møte noen å snakke med – som også kan henvise videre til kontakter du måtte ha bruk for.

Døgnåpne telefoner:

Prosjekt oppreisning (Propp) tlf 51 89 30 45 (*Hvis kontakt ikke oppnås, blir du ringt tilbake innen kort tid*)
www.propp.no

Mental Helse Hjelpetelefon: tlf 810 30 030
www.sidetmedord.no

Kirkens SOS: tlf 815 33 300
www.kirkens-sos.no

Kontakt gjerne organisasjonene

(*Hvis kontakt ikke oppnås, blir du ringt tilbake innen kort tid*)

NLM:

Prosjektkoordinator Kari Margrethe Solvang tlf 40 03 10 54,
Leder NLM Utland Jan Sandvik tlf 97 18 40 45
www.nlm.no

NMS:

Prosjektleder Aslaug Austbø tlf 40 40 60 23,
Generalsekretær Kjetil Aano tlf 40 40 60 00
www.nms.no/flerkulturelloppvekst

Svarfrist på skjemaet: 24. mai.

Med vennlig hilsen Terje Lie Forskningsleder International Research Institute of Stavanger AS Postboks 8046 4068 Stavanger Tlf.: 51 87 51 26, Fax: 51 87 52 00, Mobil: 9970 9725 Mail: terje.lie@iris.no, Internet: www.iris.no	Gerd Abrahamsen Førsteamanuensis Humanistisk Fakultet Universitetet i Stavanger 4036 Stavanger
--	--

Spørreundersøkelse om oppvekst i utlandet, med vekt på skolegang i regi av Det Norske Misjonsselskap (NMS) og Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM)	2058
---	------

Skoletiden

1. I hvilket land gikk du på skole utenom Norden? (Du kan sette flere kryss)

☐ Japan	☐ Etiopia	☐ Kamerun
☐ Bolivia	☐ Brasil	☐ Hong Kong
☐ Kenya	☐ Elfenbenskysten	☐ Sør-Afrika
☐ Thailand	☐ Taiwan	☐ Madagaskar
☐ Peru	☐ Mali	☐ Frankrike

 Annet land; hvilket:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

2. Hvilken type skole gikk du på? (Du kan sette flere kryss)

☐ Norsk skole (DNS)	☐ Hjemmeskole (i ulike varianter)	☐ Lokal, nasjonal skole
☐ Internasjonal skole (i ulike varianter)	☐ Annen skoletype, spesifiser:	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

3. Hvor gammel var du da du begynte på skole i utlandet?

--	--

4. Hvor mange år til sammen gikk du på skole i utlandet? (Kan være en eller flere skoler)

--	--

5. Hadde du søsken på samme skole?

-
- Ja, en mindre del av skoletiden
-
- Ja, mesteparten av skoletiden
-
- Nei

6. I neste spørsmål kommer utsagn om skoletiden som vi vil be deg om å vurdere. Hvis du har gått på flere skoler, velg da å svare ut fra den skolen du synes det er viktigst å fortelle om. Sett et kryss for den skoletypen svaret ditt gjelder for:

☐ Norsk skole (DNS)	☐ Hjemmeskole (i ulike varianter)	☐ Lokal, nasjonal skole
☐ Internasjonal skole (i ulike varianter)	☐ Annen skoletype, spesifiser:	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

7. I hvilken grad vil du si at utsagnene nedenfor gjelder for deg? Sett ett kryss på hver linje.

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken eller	Delvis enig	Helt enig	Husker ikke	Ikke aktuelt for meg
Kontakten med medelevene var viktig for meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det var god kontakt mellom elever som bodde hjemme og elever som bodde på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg ble invitert hjem til barn som bodde hjemme	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte meg ensom der jeg bodde	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg var mye i et internasjonalt miljø utenom skoletiden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg fikk være med på aktiviteter internatet arrangerte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg syntes disiplinen på skolen var streng	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg syntes den kristne profilen (bønn, salmevers, andakt m.v.) på skolen var positiv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolen la godt til rette for kontakt med lokalt miljø	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde god kontakt med lokalbefolkningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde gode muligheter for å lære det lokale språket	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Trøst og støtte

35. Under kommer noen utsagn om dine opplevelser av trøst eller støtte mens du bodde på internatet. I hvilken grad vil du si at utsagnene nedenfor gjelder deg? Sett ett kryss på hver linje.

	Svært sterk grad	Nokså sterk grad	Både og	Nokså liten grad	Svært liten grad	Husker ikke	Ikke aktuelt for meg
Jeg fikk ta med meg bilder av familien min, leker og kosedyr	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvis jeg trengte trøst eller var lei meg for noe, hadde jeg en voksen jeg kunne snakke fortrolig med	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg hadde en eller flere venner på internat som jeg kunne snakke fortrolig med	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Godt vennskap med medelever var viktig for meg mens jeg bodde hjemmefra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Når jeg fikk besøk av nær familie på internatet, fikk vi ha tid for oss selv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det å be til Gud ble en trøst og støtte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det å ha søsken på internatet var en støtte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personalet ga meg en følelse av trygghet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Opplevelsen av savn

36. Nedenfor kommer noen utsagn om hvordan var det når andres foreldre kom på besøk. Sett ett kryss på hver linje.

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken uenig eller enig	Delvis enig	Helt enig	Husker ikke
Jeg syntes det var bra for meg også	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg savnet mine egne foreldre	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det hadde ikke så mye å bety for meg	☐	☐	☐	☐	☐	☐

37. Under kommer noen utsagn om dine opplevelser i forbindelse med å bo på internat. Sett ett kryss på hver linje.

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Husker ikke	Ikke tenkt på det
Jeg følte sinne overfor foreldrene mine fordi jeg måtte bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte at misjonen hadde tatt foreldrene mine fra meg, når jeg bodde hjemmefra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte at Gud hadde sviktet meg når jeg måtte bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg opplevde det som en selvfølge å bo på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte mye bitterhet i de årene jeg bodde på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg opplevde mye moro på internatet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg fikk mange gode venner på internatet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg følte et ansvar for søsknene mine som var tungt å bære	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kunne ha den kontakten jeg ønsket med søsken som bodde på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi var isolert fra lokalmiljøet mens vi bodde på internat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre ga uttrykk for at de savnet meg når jeg bodde på internatet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personalet viste forståelse for lengsel og savn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg lengtet mye hjem når jeg bodde på internatet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

59. Over hvor lang periode skjedde krenkelsene?

- En kort periode av skoletiden En lang periode, men ikke hele skoletiden Hele skoletiden

60. På hvilken tid fant krenkelsene sted? (Du kan sette flere kryss)

- Før 1950 1950-69 1970-79
 1980-89 1990-1999 2000 eller senere
 Husker ikke

61. Var krenkeren(e) mann eller kvinne? (Du kan sette flere kryss)

- Mann Kvinne Husker ikke

62. Hvilken posisjon hadde krenkeren(e) (Du kan sette flere kryss)

- Lærer Internatpersonell Annet personale
 Misjonær Medeleve(r) Andre

63. Husker du om medelever ble utsatt for krenkelser mens du gikk på skolen? (Du kan sette flere kryss)

- Ja, seksuelle krenkelser Andre krenkelser Husker ikke Vet ikke

Helse/Livssituasjon

Vi vil nå stille noen spørsmål om din helse og livssituasjon etter at du flyttet tilbake til hjemlandet

64. Hvordan vurderer du din egen helse sånn i sin alminnelighet? Vil du si at den er:

- Meget god God Verken god eller dårlig Dårlig Meget dårlig

65. Har du i løpet av de siste tre måneder har hatt noen av følgende plager? Regn bare med mer varige plager eller tilbakevendende plager (ikke forbigående plager som f. eks. forkjølelse) (Du kan sette flere kryss)

- Smerter i kroppen Hodepine eller migrene Kløe eller svie
 Tett nese eller rennende øyne Pustebesvær, kortpustethet eller tungpustethet Kvalme eller fordøyelsesbesvær
 Hoste Svimmelhet eller dårlig balanse Angst eller fobier
 Nedstemt eller deprimert Irritabel eller aggressiv Konsentrasjonsvansker
 Søvnproblemer Trett eller slapp Andre helseplager:
 Ingen særlige plager

66. Har du i løpet av de siste 14 dagene vært plaget av følgende smerter? Sett ett kryss på hver linje.

	Ikke plaget	Litt plaget	Ganske mye plaget	Veldig mye plaget
Nakkesmerter	☐	☐	☐	☐
Smerter øverst i ryggen	☐	☐	☐	☐
Smerter i korsryggen	☐	☐	☐	☐
Smerter i armene	☐	☐	☐	☐
Smerter i skuldrene	☐	☐	☐	☐
Smerter i knærne	☐	☐	☐	☐
Smerter i føttene	☐	☐	☐	☐

67. Har du søkt hjelp pga. psykiske problemer?

- Ja Nei **Hvis nei, gå til 69.**

68. Hvem har du søkt hjelp hos for de psykiske problemene? (Du kan sette flere kryss)

- Allmennpraktiserende lege Psykiater Psykolog
 Annen psykoterapeut Annet helsepersonell Prest eller religiøs rådgiver
 Annen rådgiver Alternativ medisin Slekt eller venner
 Andre

69. Har din arbeidsevne vært helt eller delvis redusert pga psykiske problemer de siste tre år eller i tiden etter at du flyttet tilbake til hjemlandet?

	Nei	Ja, delvis	Ja, helt
Siste tre år	☐	☐	☐
Tidligere	☐	☐	☐

70. Har du venner eller kjente fra tiden på skole(r) i utlandet som har eller har hatt psykiske problemer?

- Ja, flere Ja, en person Nei, ingen Vet ikke

71. Er du for tiden i et parforhold som har vart mer enn 3 år?

- Ja Nei Hvis nei, gå til 73.

72. Kryss av for hvor enig du er i beskrivelsen under. Sett ett kryss på hver linje.

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Ikke tenkt på det
Min partner og jeg har problemer i parforholdet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er svært lykkelig i parforholdet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Min partner er generelt forståelsesfull	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er fornøyd med forholdet til min partner	☐	☐	☐	☐	☐	☐

73. Har du noen venner som står deg nær og som du kan snakke fortrolig med?

- Ja Nei

74. Hvor fornøyd er du med livet? Sett ett kryss på hver linje.

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig
På de fleste områder er livet nær idealet mitt	☐	☐	☐	☐	☐
Livsbedingungen mine er svært gode	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er fornøyd med livet mitt	☐	☐	☐	☐	☐
Så langt har jeg oppnådd det som er viktig for meg her i livet	☐	☐	☐	☐	☐
Hadde jeg kunne levd på nytt, ville jeg neste ikke forandret noe	☐	☐	☐	☐	☐

Til slutt, litt om din bakgrunn.

75. Kjønn

- Mann Kvinne

76. Fødselsår

--	--	--	--	--

77. Hva er din sivile status i dag?

- Ugift Gift Samboer
 Partnerskap Skilt/ separert Enke/enkemann

78. Hva din viktigste kilde til livsopphold (inntektskilde)? Velg det som passer best.

- Inntektsgivende arbeid Hjemmeværende Student/elev
 Militær-/siviltjeneste Arbeidssøkende/dagpenger Attføring
 Uføretrygd Alderspensjon Andre kilder; spesifiser

Vedlegg 3

Vedleggstabeller

Skoletiden

Tabell 59. I hvilket land gikk respondentene på skole*. Totale tall og prosent**

Land	Antall svar	Prosent
Etiopia	354	24
Madagaskar	308	21
Kenya	222	15
Japan	174	12
Kamerun	146	10
Taiwan	76	5
Hong Kong	58	4
Bolivia	38	3
Sør-Afrika	32	2
Peru	25	2
Thailand	17	1
Brasil	13	1
Elfenbenskysten	12	1
Mali	12	1
Frankrike	10	1
Annet land	82	7
Totalt	1579	108

*) En andel på 6 prosent ikke oppgitt noe land. **) Prosentsummen blir over 100 fordi noen har gått på skole i flere land.

Tabell 60. Skolen respondenten synes det er viktigst å fortelle om.

	Tallet på personer	Prosent	Kumulativ prosent
Norsk skole (DNS)	1286	88	88
Hjemmeskole (i ulike varianter)	9	1	89
Lokal, nasjonal skole	52	4	92
Internasjonal skole (i ulike varianter)	95	7	99
Annen skoletype	15	1	100
Totalt	1457	100	
Ubesvart	24		
Totalt	1481		

Tabell 61. Skolefaktorer og alder. Gjennomsnitt

Skala: 1=helt uenig, 5=helt enig	Faktor 1 Dårlig kontakt med lokalt miljø (lavt snitt)	Faktor2 Sosial kontakt (høyt snitt)	Faktor3 Delta på internat aktiviteter (høyt snitt)
Under 30 år	3,3	4,3	4,5
30 – 39 år	2,7	3,9	4,4
40 – 49 år	2,3	3,6	4,4
50 - 59 år	2,4	3,5	4,3
60 år og over	2,7	3,6	4,5
Totalt	2,7	3,9	4,4

Tabell 62. Land etter skoletype.

Hvilket land gikk du på skole	Hvilken type skole gikk du på		Totalt
	Norsk skole	Andre skoletyper	
	Prosent	Prosent	Prosent
Japan	96,6%	3,4%	100,0%
Etiopia	98,6%	1,4%	100,0%
Kamerun	96,6%	3,4%	100,0%
Bolivia	94,7%	5,3%	100,0%
Brasil		100,0%	100,0%
Hong Kong	72,4%	27,6%	100,0%
Kenya	93,2%	6,8%	100,0%
Elfenbenskysten	91,7%	8,3%	100,0%
Sør-Afrika	9,4%	90,6%	100,0%
Thailand	11,8%	88,2%	100,0%
Taiwan	86,8%	13,2%	100,0%
Madagaskar	98,4%	1,6%	100,0%
Peru	100,0%		100,0%
Mali	100,0%		100,0%
Frankrike	90,0%	10,0%	100,0%
Annet land	64,6%	35,4%	100,0%
Totalt	97,5%	10,4%	107,9%

Tabell 63. Spørsmål 1. Land på skole og personens alder i 2009. Prosent

Hvilket land gikk du på skole		Alder		Totalt
		under 40 år	40 år og over	
	Japan	11	17	14
	Etiopia	23	35	28
	Kamerun	11	13	12
	Bolivia	5	0	3
	Brasil	2		1
	Hong Kong	5	3	5
	Kenya	23	9	17
	Elfenbenskysten	2		1
	Sør-Afrika	1	4	2
	Thailand	2	0	1
	Taiwan	3	4	3
	Madagaskar	7	17	11
	Peru	3		2
	Mali	1		1
	Frankrike	1	0	1
	Annet land	6	8	6
Totalt		106	111	108

*Prosentsummen blir over 100 fordi personen kan ha gått på ulike skoler i ulike land.

Tabell 64. Spørsmål 1. Land på skole: "Andre Land". Totale tall

Belgia	1	Sudan	3
England	1	Sudan	4
Filipinene	1	Taiwan	2
Hong Kong	1	Tanganyika	1
Indonesia	6	Tanzania	25
Indonesia & Singapor	1	Tchad & Centralafrikanska rep.	1
Indonesia og Malaysia	1	Tyskland , Sør Korea	1
Indonesia, Malaysia	1	UAE (Dubai), og Nederland (Rotterdam)	1
Indonesia+singapore	1	UGA	2
Irak	1	Uganda	1
Kenya	2	Uganda, Namibia	1
Kina	7	Usa	1
Macau	4	USA	7
Mongolia	3	USA, England	1
Mosambik	1	Zaire/Congo	1
Pakistan	3	Zambia	2
RCA (Central afrikanska republiken)	1	Zambia og Sudan	1
Saudi-Arabia	1	Totalt personer	
Seychellene	2		
Storbritannia	1		

Tabell 65. Spørsmål 7. Utsagn fra skoletiden. Prosent

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken eller	Delvis enig	Helt enig	Totalt
Kontakten med medelevene var viktig for meg	,8	,8	2,4	12,5	83,5	100,0
Det var god kontakt mellom elever som bodde hjemme og elever som bodde på internat	3,7	12,5	5,5	37,9	40,3	100,0
Jeg ble invitert hjem til barn som bodde hjemme	10,0	8,4	4,0	27,7	50,0	100,0
Jeg følte meg IKKE ensom der jeg bodde, SNUDD	11,8	21,5	6,9	14,8	45,0	100,0
Jeg var mye i et internasjonalt miljø utenom skoletiden	32,7	19,0	8,2	21,1	19,1	100,0
Jeg fikk være med på aktiviteter internatet arrangerte	4,6	5,2	3,1	21,3	65,8	100,0
Jeg syntes IKKE disiplinen på skolen var streng, SNUDD	19,7	26,6	23,1	11,9	18,7	100,0
'Jeg syntes den kristne profilen (bønn, salmevers, andakt m.v.) på skolen var positiv' :	4,9	8,1	14,9	22,1	50,0	100,0
Skolen la godt til rette for kontakt med lokalt miljø	39,1	25,6	13,2	15,6	6,5	100,0
Jeg hadde god kontakt med lokalbefolkningen	29,8	19,9	8,7	19,1	22,5	100,0
Jeg hadde gode muligheter for å lære det lokale språket	25,2	22,8	8,3	18,3	25,4	100,0

Tabell 66. Spørsmål om kontakt med lokalbefolkningen og om respondentene bodde på internat eller ikke. Prosent

		Hvor bodde du mens du gikk på skole i utlandet?			Totalt
		Bodde på internat hele tiden	Vekslet mellom å bo på internat og å bo hjemme	Bodde aldri på internat	Bodde på internat hele tiden
Jeg hadde god kontakt med lokalbefolkningen	Helt uenig	46,7	24,5	18,7	29,8
	Delvis uenig	19,8	23,1	17,7	19,8
	Verken eller	8,2	7,9	9,6	8,7
	Delvis enig	14,3	20,9	22,4	19,2
	Helt enig	11,0	23,6	31,5	22,5
Totalt		100	100	100	100

Faktoranalyse, spørsmål 7.

Tabell 67. Faktoranalyse om skoletiden. Gjennomsnitt på utsagn og faktorskårer

Skala: 1= Helt uenig, 5= Helt enig	Faktorer. Skoletiden			
	Gjennomsnitt	Faktor 1 God kontakt med lokalt miljø	Faktor 2 Sosialt fellesskap	Faktor 3 Delta i aktiviteter
Kontakten med medelevene var viktig for meg	4,8	-,06	,31	,64
Det var god kontakt mellom elever som bodde hjemme og elever som bodde på internat	3,9	,16	,63	,33
Jeg ble invitert hjem til barn som bodde hjemme	3,9	,22	,63	,12
Jeg følte meg IKKE ensom der jeg bodde, SNUDD	2,6	,14	,72	,01
Jeg var mye i et internasjonalt miljø utenom skoletiden	2,5	,73	,16	-,09
Jeg fikk være med på aktiviteter internatet arrangerte	4,5	,07	-,11	,82
Jeg syntes IKKE disiplinen på skolen var streng, SNUDD	3,3	,13	,75	-,15
Jeg syntes den kristne profilen (bønn, salmevers, andakt m.v.) på skolen var positiv	4,0	,14	,47	,33
Skolen la godt til rette for kontakt med lokalt miljø	2,2	,69	,34	,16
Jeg hadde god kontakt med lokalbefolkningen	2,7	,88	,15	,03
Jeg hadde gode muligheter for å lære det lokale språket	2,8	,85	,10	,06

Opphold på internat

Tabell 68. Hvor mange år bodde du i alt på internat. Gjennomsnitt og standardavvik

N	Tallet på personer	872,0
Gjennomsnitt antall år		3,9
Median		4,0
Standardavvik		2,2
Minimum		,5
Maksimum		13,0
Persentiler	25	2,0
	50	4,0
	75	5,0

Tabell 69. Forberedelser på å bo på internat. Gjennomsnitt og standardavvik

Skala: 1=Helt uenig, 5=helt enig.		Jeg var godt forberedt var på å bo på internat	Jeg fikk besøke internatet før jeg flyttet dit	Jeg hadde sett hvor foreldrene mine skulle bo før jeg flyttet på internat
N	Tallet på personer	759,0	715,0	787,0
	Ubesvart	113,0	157,0	85,0
Gjennomsnitt		2,9	3,3	4,2
Median		3,0	4,0	5,0
Standardavvik		1,5	1,8	1,5

Tabell 70. Spørsmål 34. Reaksjoner på det å bo på internat. Prosent

	Svært sterk grad	Nokså sterk grad	Både og	Nokså liten grad	Svært liten grad	Totalt
Jeg protesterte mot å bo på internat	5,9	5,2	11,5	16,2	61,2	100,0
Jeg fikk skyldfølelse hvis jeg protesterte mot å bo på internat	15,8	14,9	12,9	12,2	44,1	100,0
Mine foreldre hadde forståelse for at jeg protesterte mot å bo på internat	20,2	34,8	16,8	10,6	17,6	100,0
'Jeg viste mine følelser overfor foreldrene, når jeg skulle reise hjemmefra'	19,7	23,7	19,3	13,9	23,3	100,0
Jeg torde ikke fortelle mine foreldre at jeg ikke trivdes med å bo på internat :	10,0	13,6	17,3	13,0	46,1	100,0
Mine foreldre ga uttrykk for at det ville bli spennende for meg å bo på internat	10,3	30,2	32,5	10,3	16,7	100,0
'Jeg hadde lyst til å gråte i forbindelse med avskjed fra foreldrene, men jeg torde ikke	13,5	13,0	16,9	13,0	43,6	100,0
Jeg prøvde å skjule sorgen i forbindelse med avskjeder	18,8	16,2	16,2	11,2	37,6	100,0
Det ble tyngre å ta avskjed med foreldrene dess lenger jeg bodde på internat	15,2	15,3	16,5	15,5	37,5	100,0

Tabell 71. Faktoranalyse av utsagn om å bo på internat. Utsagn, spørsmål 34. Gjennomsnitt og faktorer

Skala: 1=Svært sterk grad, 5=Svært liten grad.	Faktorer			
	Gjennom-snitt	1. Ikke skjule	2. Kunne protestere	3. Støttende foreldre
S34_1 Jeg protesterte mot å bo på internat :	3,6	,14	,82	,13
S34_2 Jeg fikk skyldfølelse hvis jeg protesterte mot å bo på internat	3,2	,78	,22	,20
S34_3 Mine foreldre hadde forståelse for at jeg protesterte mot å bo på internat	2,8	-,30	,30	-,61
S34_4 'Jeg viste mine følelser overfor foreldrene, når jeg skulle reise hjemmefra'	2,9	-,50	,68	-,25
S34_5 Jeg torde ikke fortelle mine foreldre at jeg ikke trivdes med å bo på internat :	3,7	,80	-,11	,16
S34_6 Mine foreldre ga uttrykk for at det ville bli spennende for meg å bo på internat	3,0	-,02	,16	,86
S34_7 Jeg hadde lyst til å gråte i forbindelse med avskjed fra foreldrene, men jeg torde ikke	3,2	,89	-,01	,10
S34_8 Jeg prøvde å skjule sorgen i forbindelse med avskjeder	3,0	,84	-,16	,03
S34_9 Det ble tyngre å ta avskjed med foreldrene dess lenger jeg bodde på internat	3,2	,59	,45	-,15

Tabell 72. Reaksjoner på å bo på internat. Utsagn om Trøst og støtte. Spørsmål 35. Prosent

	Svært sterk grad	Nokså sterk grad	Både og	Nokså liten grad	Svært liten grad	Totalt
Jeg fikk ta med meg bilder av familien min, leker og kosedyr	53,0	29,3	7,5	5,0	5,3	100,0
'Hvis jeg trengte trøst eller var lei meg for noe, hadde jeg en voksen jeg kunne snakke fortrolig med'	16,3	19,8	19,0	15,6	29,3	100,0
Jeg hadde en eller flere venner på internat som jeg kunne snakke fortrolig med	26,0	27,2	21,5	14,4	11,0	100,0
Godt vennskap med medelever var viktig for meg mens jeg bodde hjemmefra	51,0	34,1	9,8	2,5	2,6	100,0
'Når jeg fikk besøk av nær familie på internatet, fikk vi ha tid for oss selv'	35,9	28,0	17,9	9,5	8,8	100,0
Det å be til Gud ble en trøst og støtte	20,0	30,7	24,2	8,8	16,3	100,0
Det å ha søsken på internatet var en støtte	45,5	26,8	17,3	4,4	6,0	100,0
Personalet ga meg en følelse av trygghet	23,7	24,3	28,2	9,6	14,2	100,0

Tabell 73. Utsang om ”Trøst og støtte”. Spørsmål 35. Gjennomsnitt.

Skala: 1=Svært sterk grad, 5= Svært liten grad.	Gjennomsnitt
S35_1 'Jeg fikk ta med meg bilder av familien min, leker og kosedyr'	1,8
S35_2 'Hvis jeg trengte trøst eller var lei meg for noe, hadde jeg en voksen jeg kunne snakke fortrolig med'	3,3
S35_3 Jeg hadde en eller flere venner på internat som jeg kunne snakke fortrolig med	2,6
S35_4 Godt vennskap med medelever var viktig for meg mens jeg bodde hjemmefra	1,7
S35_5 'Når jeg fikk besøk av nær familie på internatet, fikk vi ha tid for oss selv'	2,3
S35_6 Det å be til Gud ble en trøst og støtte	2,6
S35_7 Det å ha søsken på internatet var en støtte	1,9
S35_8 Personalet ga meg en følelse av trygghet	2,7
Alle	2,4 (N=449)

Tabell 74. Opplevelser i forbindelse med det å bo på internat. Spørsmål 37. Prosent

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Totalt
Jeg følte sinne overfor foreldrene mine fordi jeg måtte bo på internat	51,3	14,5	15,6	13,7	4,9	100,0
Jeg følte at misjonen hadde tatt foreldrene mine fra meg, når jeg bodde hjemmefra'	51,4	11,3	11,9	13,0	12,4	100,0
Jeg følte at Gud hadde sviktet meg når jeg måtte bo på internat	64,9	12,6	10,0	5,9	6,5	100,0
Jeg opplevde det som en selvfølge å bo på internat	8,3	6,6	9,0	34,0	42,0	100,0
Jeg følte mye bitterhet i de årene jeg bodde på internat	57,2	15,6	11,4	9,5	6,3	100,0
Jeg opplevde mye moro på internatet	3,4	3,9	6,7	30,6	55,4	100,0
Jeg fikk mange gode venner på internatet	4,2	6,8	6,6	29,0	53,4	100,0
Jeg følte et ansvar for søsknene mine som var tungt å bære	37,5	15,8	18,4	17,2	11,1	100,0
Jeg kunne ha den kontakten jeg ønsket med søsken som bodde på internat	9,3	12,5	6,9	22,6	48,8	100,0
Vi var isolert fra lokalmiljøet mens vi bodde på internat :	9,4	9,3	8,8	34,5	38,1	100,0
Mine foreldre ga uttrykk for at de savnet meg når jeg bodde på internatet	9,0	6,6	9,1	26,6	48,7	100,0
Personalet viste forståelse for lengsel og savn	13,4	13,4	14,5	29,1	29,6	100,0
Jeg lengtet mye hjem når jeg bodde på internatet	12,9	16,4	14,6	24,9	31,2	100,0

Tabell 75. Faktoranalyse av utsagn om savn. Spørsmål 37. Gjennomsnitt og faktorer

		Faktorer		
	Gjennomsnitt	Sinne og bitterhet ved å bo på internat	Godt vennskap	God sosial støtte
Skala: 1=Helt uenig, 5=Helt enig. Lav skåre viser uenighet.				
Jeg følte sinne overfor foreldrene mine fordi jeg måtte bo på internat	2,1	,815	-,163	-,132
Jeg følte at misjonen hadde tatt foreldrene mine fra meg, når jeg bodde hjemmefra'	2,2	,809	-,287	-,239
Jeg følte at Gud hadde sviktet meg når jeg måtte bo på internat	1,8	,802	-,222	-,202
Jeg opplevde det som en selvfølge å bo på internat	3,9	-,476	,488	-,347
Jeg følte mye bitterhet i de årene jeg bodde på internat	1,9	,774	-,357	-,179
Jeg opplevde mye moro på internatet	4,3	-,235	,794	,307
Jeg fikk mange gode venner på internatet	4,2	-,227	,816	,218
Jeg følte et ansvar for søsknene mine som var tungt å bære	2,5	,530	,091	-,398
Jeg kunne ha den kontakten jeg ønsket med søsken som bodde på internat	4,0	-,208	,237	,571
Vi var isolert fra lokalmiljøet mens vi bodde på internat	3,8	,345	,093	-,520
Mine foreldre ga uttrykk for at de savnet meg når jeg bodde på internatet	4,0	,074	,208	,646
Personalet viste forståelse for lengsel og savn	3,5	-,336	,409	,592
Jeg lengtet mye hjem når jeg bodde på internatet	3,4 (N=455)	,642	-,194	-,030

Tabell 76. Krysstabell. Sammenheng mellom mobbing og seksuelle krenkelser. Prosent

	S50 Har du selv noen gang vært utsatt for seksuelle krenkelser mens du gikk på skole i utlandet?				Totalt
	1 Nei	2 Ja, en til tre ganger	3 Ja, flere ganger	4 Husker ikke	
Har blitt mobbet	14.3	29.4	51.5	48.1	16.5
Har ikke blitt Ikke mobbet	85.7	70.6	48.5	51.9	83.5
Totalt	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Tabell 77. Sammenheng mellom seksuelle krenkelses og opplevelser på det å bo på internat. Gjennomsnitt

Har du selv noen gang vært utsatt for seksuelle krenkelses mens du gikk på skole i utlandet?		Jeg hadde lyst til å gråte i forbindelse med avskjed fra foreldrene, men jeg torde ikke	Jeg følte sinne overfor foreldrene mine fordi jeg måtte bo på internat :	Jeg fikk ta med meg bilder av familien min, leker og kosedyr'
Nei	Gjennomsnitt	3,7	2,0	1,7
	N	559	657	581
Ja, en til tre ganger	Gjennomsnitt	3,3	2,4	2,1
	N	29	34	32
Ja, flere ganger	Gjennomsnitt	2,7	3,0	2,5
	N	37,0	35,0	38,0
Husker ikke	Gjennomsnitt	2,2	3,0	2,2
	N	23	21	22
Totalt	Gjennomsnitt	3,6	2,1	1,8
	N	648	747	673
	Standardavvik	1,5	1,3	1,1

Erfaringer fra oppveksten i utlandet

Tabell 78. Spørsmål 20. Utsagn om erfaringer fra oppveksten i utlandet. Prosent

	Helt uenig	Delvis uenig	Verken enig eller uenig	Delvis enig	Helt enig	Totalt
Kunnskap om andre kulturer er blitt viktig for meg	,7	2,2	5,3	22,9	69,0	100,0
Jeg lærte om samfunnsforholdene i det landet jeg bodde i	4,1	8,8	7,2	38,7	41,3	100,0
Jeg lærte å mestre andre lands språk	7,8	9,6	6,6	30,5	45,6	100,0
Erfaringene har gjort meg mer tolerant	1,3	2,8	7,6	27,5	60,9	100,0
Mine tverrkulturelle erfaringer er en fordel for meg i mitt yrkesliv	2,7	2,9	11,4	26,2	56,8	100,0
Erfaringene har hatt en positiv påvirkning på min rolle som far eller mor :	4,6	4,7	23,6	30,7	36,5	100,0
Jeg føler meg splittet mellom flere kulturer	35,9	16,7	15,5	21,5	10,4	100,0
Erfaringene har gjort det lettere for meg for å tilpasse meg nye omgivelser	2,8	4,4	10,0	34,0	48,7	100,0
Jeg føler tilhørighet til andre med lignende bakgrunn	2,4	4,4	10,0	37,0	46,3	100,0
Erfaringene gjør det lettere å forstå andre måter å tenke og handle på	,7	,8	6,4	36,4	55,6	100,0
Mine internasjonale venner er viktige for meg	10,5	8,9	23,8	24,2	32,6	100,0
Min oppvekst i utlandet har gitt meg huller i kunnskapen om "hjemlandets" kultur	23,5	12,7	10,9	30,0	23,0	100,0
Min oppvekst i utlandet har gjort meg stolt over mitt "hjemland"	9,6	16,0	37,6	24,7	12,0	100,0
Min oppvekst i utlandet har beriket livet mitt	1,7	2,0	4,7	19,7	72,0	100,0

Tabell 79. Spørsmål 20. Faktoranalyse av utsagn om erfaringer fra utlandet. Gjennomsnittsskåre på spørsmålene og faktorer

	Faktorer. Erfaringer fra utlandet			
	Gjennomsnitt	Faktor 1 Kosmopolitten	Faktor 2 God lokal læring	Faktor 3 Huller i kunnskap
1=Helt uenig, 5=helt enig				
Kunnskap om andre kulturer er blitt viktig for meg	4,60	,621	,328	-,013
Jeg lærte om samfunnsforholdene i det landet jeg bodde i	4,03	,132	,836	-,032
Jeg lærte å mestre andre lands språk	3,97	,198	,742	,227
Erfaringene har gjort meg mer tolerant	4,43	,705	,287	-,013
Mine tverrkulturelle erfaringer er en fordel for meg i mitt yrkesliv	4,30	,698	,182	-,031
Erfaringene har hatt en positiv påvirkning på min rolle som far eller mor :	3,90	,648	,168	-,179
Jeg føler meg splittet mellom flere kulturer	2,55	,173	,071	,772
Erfaringene har gjort det lettere for meg for å tilpasse meg nye omgivelser	4,25	,686	,068	,023
Jeg føler tilhørighet til andre med lignende bakgrunn	4,20	,632	-,116	,342
Erfaringene gjør det lettere å forstå andre måter å tenke og handle på	4,48	,774	,079	,162
Mine internasjonale venner er viktige for meg	3,48	,606	,177	,173
Min oppvekst i utlandet har gitt meg huller i kunnskapen om "hjemlandets" kultur	3,23	,018	,047	,798
Min oppvekst i utlandet har gjort meg stolt over mitt "hjemland"	3,25	,141	,292	-,287
Min oppvekst i utlandet har beriket livet mitt	4,54	,504	,408	-,287

Flytting og hjemkomst

Tabell 80. Spørsmål 15. Faktoranalyse av utsagn opplevelser ved flytting til hjemlandet.

	Faktorer	
	Store sosiale utfordringer	Tilhørighet til utlandet
Jeg kom godt ut av det med mine klassekamerater.	-,74	-,01
Jeg hadde vansker med å få nære venner den første tiden	,76	,06
Etter hvert gikk det greit å få nære venner	-,47	,07
Jeg savnet venner å snakke med om mitt opphold i utlandet	,60	,29
Jeg fortalte ofte i min skoleklasse om opplevelser i utlandet	-,44	,24
Jeg følte meg som en fremmed	,77	,25
Jeg hadde vansker med å komme på "bølgelengde" med de som bodde i området jeg flyttet til	,85	,16
Jeg gled lett inn i lokalmiljøet	-,82	-,11
Jeg følte meg rastløs	,54	,36
Jeg lengtet tilbake til det stedet jeg flyttet fra	,18	,83
Det var en lettelse å komme tilbake til "hjemlandet"	-,20	-,69
Jeg kunne ikke tenke meg å flytte tilbake til det landet jeg kom fra	,18	-,72

Krenkende opplevelser

Tabell 81. Krenkelser og kjønn på den krenkede. Prosent

	Kjønn		Totalt
	1 Mann	2 Kvinne	
Nei, ikke utsatt for krenkelser	95.2	91.6	93.2
Ja, en til tre ganger	2.9	4.1	3.6
Ja, flere ganger	1.9	4.3	3.3
Totalt	100.0 (N=635)	100.0 (N=803)	100.0 (N=1438)

Tabell 82. Hvor gammel var du den første gangen du ble krenket?

	Tallet på personer	Prosent
Under 6 år	4	3.9
6-9 år	54	52.4
10-13 år	31	30.1
14-16 år	11	10.7
Husker ikke	3	2.9
Totalt	103	100.0

Livssituasjon

Forholdet til den kristne tro

Tabell 83. Utsagn om virkninger av forkynnelse under skolegangen. Gjennomsnitt

1=Helt uenig, 5=Helt enig.	S22_1 Jeg følte meg verdifull	S22_2 Jeg følte mer trygghet	S22_3 Jeg følte meg engstelig og utrygg	S22_4 Jeg følte jeg ikke var god nok
Svart	1344	1357	1391	1387
Gjennomsnitt	3,61	3,65	2,05	2,31
Standardavvik	1,318	1,299	1,276	1,467

Helse

Tabell 84. Regresjon. Faktorer om reaksjoner på internat og Indeks for helseplager. Bare barn på internat.

	Standardisert Koeffisient	Signifikans
	Beta	
s34 faktor 1 Skjule vonde følelser	-,149	,015
s37, faktor1, Følelser	,326	,000
s35Trøst_f1	,097	,121
Kjønn	,162	,001

a Avhengig variabel: Indeks for helseplager.

Tabell 85. Regresjon. Seksuelle overgrep og mobbing. Indeks for helseplager.

		Standardisert Koeffisient	Signifikans
		Beta	
	Har du selv noen gang vært utsatt for seksuelle krenkelser mens du gikk på skole i utlandet?	,230	,000
	Utsatt for mobbing	-,210	,000

a Avhengig variabel: Indeks for helseplager.

Opplysninger om respondenten

Tabell 86. Spørsmål 80. Arbeidsgiver til foreldre. "Andre arbeidsgivere". Totale tall.

Tallet på personer		NMS, Frikirken og Overseas missionary fellowship	1
Aannen misjonsorganisasjon, samt bistandsorganisasjoner		NMS, Kirkens Nødhjelp, bistand, forskning, diplomati	1
Arb.giver formelt var NMS, men de fungerte for Augustana synoden i USA.	1	Norad	2
Bibeltrogna Venner i Sverige.		Norad og verdensbanken	1
Heter i dag ELM	1	Norad, Norconsult	1
Dansk Etioper Mission	1	Norad/interconsult	1
Dansk Luthersk Mission	6	Norao	1
Den evg.luth. frikirke	2	Norconsult	1
Den norske lutherske frik.	1	Norsk kristen muslim misjon	1
Den norske sjømannmisjonen	1	NRK	1
Det danske misjonsselskab	1	Den evangeliske lutherske misjon	1
FN	5	Oslo komm. Tolkeseksjon	1
Frikirka	3	Pinsevenenes ytre misjon	1
Frivillige	1	PMU (Pingstmissionens u-landshjälp)	1
ICRC	1	PYA	1
Islansk Luthersk Misjon	2	PYM	2
Kirkens Nødhjelp	3	SIK	4
Konsulatet	1	SIK, Samband Islenskra Kristniboðsfélaga	1
Lutherske verdensforbund	2	Sjømannsmisjonen	2
Lærer på skolen	1	SPØRSMÅL & Sida (Sverige)	1
Misjonsorganisasjon og for bistandsorganisasjon	1	Statlig elektrisitetsverk	1
Ministry of public works	1	STX	1
Misjon, bistand, diplomat	1	Ungdomsmisjonen	2
Misjonsaliansen	2		
NLM-Skolesjefen/Akershus	1		
NLM og KN	1		
NLM, DEM, DLM, Det danske konsulat	1		
NMS og NLM			